EMEK

AYLIK SOSYALİST DERGİ

12 MART MUHTIRASI

- onuncu yılında türkiye işçi partisi
- özlem özgür / dünya kapitalist sisteminde ve türkiye'de son gelişmeler
- muharrem kılıç / sosyalizm ve silâhlı sınıf savaşı
- f. engels / marx'ın mezarı başında konuşma
- k. asaf / paris komünü
- emek açısından

11

NİSAN 1971

EMEK

AYLIK DERGİ

Nisan 1971
Sayı : 11

Sahibi : Şaban ERİK

Sorumlu Müdür : M. Ali Uğur

Yönetim Yeri : Süleyman Sırrı Sokak 2/8

Yenişehir - ANKARA

Dizgi ve Baskı : **Baylan Basım ve Ciltevi**

İÇİNDEKİLER — Sayfa

- EMEK AÇISINDAN — 1
- Onuncu yılında Türkiye İşçi Partisi — 19
- Dünya kapitalist sisteminde ve Türkiye'de son gelişmeler / Özlem Özgür — 32
- Sosyalizm ve silahlı sınıf savaşı Muharrem Kılıç — 44
- Marx'ın mezarı başında konuşma F. Engels — 55
- Paris Komünü / K. Asaf — 57

12 mart muhtırası ve sonrası

12 Mart 1971 tarihinde komutanların Cumhurbaşkanına, senato ve meclis başkanlarına verdikleri muhtırayla Türkiye'de siyasal hayatın yeni bir dönemine girilmiştir. Muhtıranın verildiği gün hükümet istifa etmiş, çeşitli siyasal örgütler, meslek örgütleri görüşlerini kamuoyuna açıklamışlardır. Bunların Türkiye İşçi Partisi dışındaki önemli bir çoğunluğu muhtırayı ve girişilen operasyonu, benimsediklerini ve desteklediklerini belirtmişlerdir. 12 Mart operasyonu, kişisel bir girişim olmadığına göre, elbette ki sınıfsal ve sosyal bir niteliği vardır ve örgütlerin buna karşı bir tavır takınmaları doğaldır. Ama takınılan tavır, sapla saman birbirine karıştırılmadan, Türkiye'de oluşan şeylerin sınıfsal temelleri ortaya konarak saptanmalıdır.

Oysa, devrimci-ilerici geçinen kanattan gelen çoğu tepkiler böyle olmamıştır. Bu kanat, büyük bir kesimiyle, 12 Mart muhtırasından sonraki gelişmeleri, aradaki kısa şaşkınlık dönemlerini bir yana bırakırsak, olumlu ve ilerici nitelikte bularak alkışlamıştır. Bunun temel bir nedeni, ileride ayrıntılı bir şekilde göreceğimiz gibi, Türkiye'nin bugünkü gelişme aşamasında, küçük burjuva radikallerinin programıyla, büyük burjuvazinin ve özellikle sanayi burjuvazisinin «acil programı»nın, esas itibariyle, çakışması, birbirine denk düşmesidir. Bu çakışmayı, uzun bir süreden beri, Türkiye'deki üretim güçlerinde ortaya çıkan gelişmeye karşı sürdürdükleri «inkârcılık» yüzünden farkedemeyen küçük burjuva radikalleri, büyük burjuvazinin «acil programı» içine girmiş, içi boşalmış sloganları «devrimci istekler» diye karşılamaktadırlar. Küçük burjuva radikallerinin yanıldıkları bir başka nokta da «öznel niyetler»le «nesnel olguları» karıştırmaları, daha kötüsü, birinciyi ikinciye üstün tutmalarıdır.

Gerçekten, bu kişi ve örgütler, Türkiye'nin toplumsal ve ekonomik durumunun, sınıfların karşılıklı pozisyonlarının bir tahlilini yapıp bu nesnel gerçekler çerçevesinde durumu değerlendirecekleri yerde; «öznel niyetler»den, «devrimci gelenek»ten, «eski dostluk»lardan bahsederek bir değerlendirme yapmayı yeğ tutmuşlardır.

12 Mart'tan bu satırlar yazıldığı ana kadar ki gelişmeler, burjuva partilerinin de, esas itibariyle, tutarsızlık içinde bulunduklarını göstermektedir.

Siyasi alanda, sadece Türkiye İşçi Partisi ve gecikerek de olsa, sosyal demokrat Ecevit ekibi, «12 Mart muhtırası»ndan sonra, geçerli ve tutarlı bir tavır takınabilmişlerdir. Gerçekten, 12 Mart muhtırası açıklanır açıklanmaz Türkiye İşçi Partisi tutumunu doğru olarak tesbit etmiş; demokratik ortamın korunup geliştirilmesi ve seçim sisteminin değiştirilmesi temeli üzerinde derhal seçimlere gidilmesini istemiştir. Ecevit ekibi ise, bazı yalpalamalara rağmen, esas olarak, tutarlı davranmıştır.

Ayrıca, bazı meslek kuruluşları ve az sayıda birkaç yazar da demokrasinin korunup geliştirilmesini isteyerek, durumu, «küçük burjuva radikal içtepiler» den uzak olarak değerlendirdiklerini göstermişlerdir.

Bunun dışında kalan bütün «devrimci» kanat, kelimenin gerçek anlamıyla dökülmüştür.

Bu bakımdan, 12 Mart muhtırası ile sonraki gelişmelerin, herkesin rengini açığa vuran bir ayraç görevi gördüğü söylenebilir.

Şimdi, Türkiye'nin içinde bulunduğu **nesnel** koşulları kısaca görelim ve 12 Mart muhtırası ile doğurduğu gelişmeleri bu açıdan değerlendirmeye çalışalım.

Türkiye, bugün, uzun süreden beri içinde bulunduğu kapitalistleşme ve kapitalist gelişme sürecinin nisbeten ileri bir aşamasına gelmiştir. 1970'in Türkiye'si, 1950-1960 ve hatta 1965 Türkiye'sinden çok farklı bir durum göstermektedir. Üretim güçlerinin gelişmesinde önemli mesafeler katedilmiş ve Türkiye'ye «bir tarım ülkesi» deyip geçmek oldukça güçleşmiştir. Sanayi ürünleri üretimi, tarım ürünleri üretimini geçmiştir. 1970 yılında sanayi ürünlerinin toplam ihracattaki payı % 17,3 olmuştur. Bu, plânda öngörülen % 14'lük payın üstünde bir rakamdır. Demirel hükümetinin çıkardığı Yetki Kanununun Anayasa Mahkemesince iptal edilmesi, sanayi ürünleri ihracatının devletçe himayesinin önüne geçmiş olmasına rağmen, hedefin üstündeki bu rakama ulaşılması önemli bir olgudur. Hatta bu olgu, Sanayi Bakanına, 1972'de bu payın % 50'yi geçeceğini söyleyebilme imkânını vermektedir.

1971 rakamlarına göre, sanayi kesimindeki işletmelerin % 11'ini 200'den fazla işçi çalıştıran işletmeler teşkil ettiği halde, buralarda çalışan işçi sayısı toplam işçi sayısı içinde % 70'e ulaşmakta ve bu işletmeler üretimin % 71,5 unu üretmektedirler. Bunun da % 49,1 ini 500 den fazla işçi çalıştıran işletmeler sağlamaktadırlar. Bu işletmelerin 200-499; 500-999 ve 1000'den fazla işçi çalıştıranlarının 1963-1967 arasındaki üretim artış yüzdeleri ise, sırasiyle, % 97,3, % 91,4, % 107,3 olmuştur. Bu rakamlar, Türkiye'de üretim güçlerinin süratli bir gelişim içinde olduğunu göstermektedir. Dış kaynaklardan sağlanan desteğin ve emperyalizmle kurulan ortaklığın da bu gelişmede nisbi bir payı olmuştur. Özellikle, 1965'ten sonra, Türkiye ekonomisi, bir dengesiz dinamizm içinde, belki de, başta Amerika olmak üzere, egemen çevrelerin birçok kesimlerinin istemediği kadar hızlı bir değişme ve gelişme süreci yaşamıştır.

Bu değişmenin doğal sonucu olarak, toplumdaki, bütün geri üretim ilişkilerinde büyük sarsıntılar ve yıkıntılar meydana gelmiştir. Düne ait şeyler hızlı bir tasfiye sürecinin içine girmişlerdir. «Öyle ki ,kentlerde tümüyle kesinleşmiş bulunan kapitalist üretim ilişkileri, zincirleme değişikliklerle 1971 Türkiye'sinde hâlâ feodal kalıntı arayanları bile neredeyse boşlukta bırakmıştır.» (1)

Ekonomik yapıdaki bu değişme ve gelişmeler, toplumsal yapıda da derin etkiler yapmıştır. 1971'in Türkiye'sinde toplumsal yapıdaki güç dengesi ve ilişkiler, 1960'tan, 1965'ten köklü bir şekilde farklılık göstermektedir.

Bir defa, egemen sınıflar arasındaki ilişkiler geniş ölçüde değişmiştir. Yakın zamanlara kadar, siyasi iktidara damgasını vuran ticaret burjuvazisi, bu yerini hızla kaybetmeye başlarken, sanayi burjuvazisi ve mali burjuvazi güçlenmiştir. Toprak sahipleri, siyasi plândaki güçlerini geniş ölçüde yitirmişlerdir.

1970'lerin başından itibaren sanayi burjuvazisinin siyasi iktidardaki etkisi, geniş ölçüde artmış, AP'den 41'lerin tasfiyesiyle, siyasi iktidara büyük burjuvazi içinde damgasını vuran kesim sanayi burjuvazisi olmaya başlamıştır. Bunu, birçok siyasi ve iktisadi göstergeden çıkarmak mümkündür. Kredilerin, sanayi burjuvazisine doğru açık bir şekilde kayması, kotaların sanayi burjuvazisinin isteklerine göre düzenlenmesi v.b. bu durumun bazı iktisadi göstergeleridir. Devalüasyon ve bunu izleyen bir sürü ekonomik karar büyük burjuvazi içinde sanayicilerin kazandığı ağırlığın üst yapısal belirtileridir. İşletme vergisi, emlâk ve diğer alım-satım vergileri, sanayii kolayca desteklemek için çıkarılan ve sonra Anayasa Mahkemesince iptal edilen Yetki Kanunu v.b. hep sanayie fon aktarmak için alınmış tedbirlerdir. Bu arada, AP iktidarının bir «tarım reformu» tasarısı hazırladığı ve tarımsal gelirleri vergilemek isteği de bilinmektedir. Ayrıca, 274 sayılı kanunda yapılan değişiklik de, büyük burjuvazinin diğer kesimlerinden çok sanayi burjuvazisinin yararınadır.

Ancak, böyle güçlenen ve siyasi iktidarda ağırlığını kabul ettiren sanayi burjuvazisi, önemli sorunlarla yüz yüzedir.

Bir kere, Türkiye sanayii bir pazar tıkanıklığı sorunuyla karşı karşıyadır. «Tıkanıklığın önüne geçmek için dış pazarlara açılmada bazı başarılar kazanılmışsa da iç pazarda üretim fazlasının yedirilmesi için tarım ürünlerinin taban fiatlarının arttırılması ve personel kanununun çıkarılması gibi tedbirler yeteri kadar etkili olmamıştır.»

Ayrıca, «Türk sanayii, tüketim için üretimden, üretim için üretim aşamasına gelmiştir. Sanayi bu durumda, üretim araçları üretimine dönmek, burada karşılaştığı sorunları aşmak durumundadır.» Bunlar ise, yeni ve daha köklü tedbirlerin alınmasını ve bazı reformların yapılmasını gerektirmektedir. Hem pazar tıkanıklığını gidermek ve hem de «üretim için üretim» aşamasına geçmek için yeni ve önemli bazı kaynaklara, ek sermaye fonlarına ihtiyaç vardır. Türkiye'de tahvil satışının bu kadar hızlanması, bu tahvillere yüksek faizler ödenmesi ve çek usulüyle günlük işlemlerin görülmesi için bazı tasarılar hazırlanması hep bu ihtiyacın bir zorlaması ve sonucudur. Ne var ki, ihtiyaç çok daha büyüktür ve ülkedeki kaynakların çok daha önemli bir kesiminin kontrolünü gerektirmektedir. Tarım, ticaret ve bankacılık alanındaki fonla-

(1) Ali Gevgilili, Önümüzdeki Sorunlar, Milliyet, 16 Mart 1971.

rın da sanayi burjuvazisinin isteklerine uygun yönde kullanılmasını zorunlu kılmaktadır. Dünya kapitalist sistemindeki buhranın yoğunlaşması dolayısıyla, dış yardım imkânlarının kısılması da bu zorunluluğu arttırmaktadır.

İşte, sanayi burjuvazisinin emme-basma tulumbayı andıran bu talepleri, burjuva iktidarlarının geleneksel ittifak yapısını bozmuş, en azından bu ittifakların yeniden ve günün isteklerine uygun ölçülerle ele alınmasını gerektirmiştir. Çünkü, geleneksel ittifak yapısı içinde sanayi burjuvazisinin nesnel bir zorunluluktan doğan bu ihtiyaçlarını karşılamak mümkün değildir. Geleneksel ittifakın bazı üyeleri sanayi burjuvazisinin getirmek istediği yeni düzenlemelere karşı direnmektedirler. Direniş, özellikle, büyük burjuvazi dışında kalan kesimlerde yoğunlaşmakta ve bir başkaldırma haline dönüşmektedir.

Bugün, bu başkaldırma, parti içi bir muhalefet olmaktan çıkmış, ayrı partiler halinde örgütlenmeye dönüşmüştür. Çünkü asker-sivil bürokrasi ile ittifakını güçlendirmek konusunda kararlı olan sanayi burjuvazisi, artık, küçük üreticileri gerici ideolojilerle besleme olanaklarını da yitirmiştir. Aksi halde, pekiştirme çabasında olduğu asker-sivil kadrolarla ittifakının tehlikeye düşmesi sözkonusudur. Öte yandan, küçük üreticilerin böyle yeni siyasi partiler etrafında toplanmaları, sanayi burjuvazisinin bunları denetleme olanağını iyice azaltmaktadır.

Burjuva-küçük burjuva kesimlerindeki «parlamento-içi» diyebileceğimiz bu muhalefetin yanında, bir de «parlâmento-dışı» muhalefet oluşup gelişmiştir. Daha çok toplumun aydın tabakalarında ifadesini bulan bu muhalefet, memurun çeşitli eylemleri, üniversite geçliğinin direnişleri, asker-sivil bürokrasinin radikal kanadının parlâmento-dışı başkaldırması şeklinde kendini göstermektedir.

Bu iki yönlü muhalefetin «gerici» eğilimdeki birinci kesimi, oylar üzerindeki etkisini gözönünde tutarak «seçim» peşinde koşarken; «ilerici» küçük burjuva radikalleri, parlâmento-dışı muhalefeti geliştirmeye ve bu yoldan çözüme ulaşmaya çalışmaktadır.

Burjuvazinin bazı kesimleri ile küçük burjuva çevrelerde oluşan bu tepkilerin, Türkiye'deki kapitalist gelişmenin bir sonucu olduğu açıktır.

Burjuva küçük burjuva kesimlerde bu gelişmeler olurken, kapitalizmin gelişmesinin en önemli sonucu olarak, işçi sınıfı gelişip güçlenmekte ve ülkedeki «sosyal muhalefet»in başını çekmektedir. Gerçekten, bugün, ülkemizde toplumsal gruplaşmanın bir kutbunu nasıl büyük burjuvazi oluşturuyorsa, öteki kutbunda da aynı şekilde işçi sınıfı yeralmış bulunmaktadır. Türkiye'de kapitalist gelişmenin en önemli toplumsal sonuçlarından biri, tekelleşme dolayısıyla ortaya çıkan bu kutuplaşma, ara sınıf ve tabakaların gücünün azalması ve kapitalist sistemin iki temel sınıfı burjuvazi ile proletarya arasındaki mücadelenin keskinleşmesidir.

İşçi sınıfı, bugün, büyük kapitalist işletmelerde, pamuk, tütün tarlalarında çalışan tarım proletaryası ve büyük işletmelerde toplanan kent proletaryası ile 2,5 milyona varan büyük bir ordu meydana getirmiştir. Bunlardan özellikle kent proletaryasının büyük işletmelerde yoğunlaşması (500'den fazla işçi çalıştıran işletmeler, toplam işçi sayısının % 53,7 sini kapsıyor) sendikalaşma oranının pekçok ülkedekinden yüksek oranlara ulaşması, artı-değer

(sömürü) oranının gittikçe artması (1950'de 178, 1959'da 216, 1963'te 263, 1968'de 377) bu sınıfın devrimci bir güç olarak birliğini gerçekleştirmesi ve sınıf bilincine varması için gerekli objektif şartları, ortamı oluşturmaktadır. (Bu konuda daha geniş bilgi için Özlem Özgür'ün yazısına bakınız) Üretim güçlerindeki bu gelişme şüphesiz ki, toplumdaki sosyal yapıyı, sınıflar arasındaki güç dengesini ve sınıf mücadelesini de derinden etkilemektedir. Kapitalistleşme süreci boyunca, 1908'den beri, burjuvazi çeşitli hakim sınıflararası ittifaklar şeklinde siyasal iktidarını sürdürüp gelmiştir. Çeşitli önemli tarihi olaylara damgasını vuran, bu burjuva iktidarlarının ittifak yapısı içindeki çelişmeler olmuştur. (1930 devletçiliği, 1950, 27 Mayıs 1960 v.b.). Bu süreç içinde burjuva devlet mekanizması, sınıf mücadelesinin ve diktatoryasının bir aracı olarak, meşrutiyet, tek partili rejim, askeri hükümetler ve çok partili parlâmenter rejim gibi çeşitli şekillerde kendini göstermiştir. Bu ittifaka karşı sınıf mücadeleleri, açık veya kapalı olarak yürütülmüş, giderek olgunlaşmıştır. Bu mücadelenin temel unsurları ve hedefleri üretim güçlerinin seviyesine bağlı olarak değişmiştir. Mutlakiyete karşı büyük ticaret burjuvazisinin, küçük burjuvazinin asker ve sivil kanadıyla işbirliği halinde gerçekleştirdiği 1908 devrimi; toprak ve ticaret burjuvazisinin, Anadolu küçük burjuvazisi ve özellikle asker-sivil aydın kadro ile işbirliğiyle gerçekleşen kurtuluş savaşı; büyük sermayeye karşı orta sınıfların küçük burjuva bürokrat kesiminin önderliğinde giriştiği 27 Mayıs devrimi bunlara verilecek örneklerdir. Bu mücadeleler, siyasal iktidarlarda özellikle asker-sivil bürokrasinin etkin roller oynamasını gerektirmiştir. Türkiye'de, burjuva devriminin gerçekleşmesi ve gelişmesi sürecinde, işçi sınıfı ve diğer emekçi yığınların mücadelesi sınırlı kalmış, örgütlü bir mücadele imkânı olmamıştır. Bu, işçi ve emekçi yığınların siyasal güçler dengesindeki yerini almasını geciktiren unsurlardan biri olmuştur. Ne var ki, siyasal plânda yerini alamamasına rağmen, işçi sınıfı toplumda en hızlı gelişen güçlerin başında gelmiştir. Son 10 yılda ise, işçi sınıfı, birliğini ve dayanışmasını geliştirmiş, mücadele ve örgütlenme düzeyini yükseltmiş, bağımsız politik bir güç olarak varlığını kabul ettirmiştir. İşçi sınıfı, her geçen gün bu niteliğini geliştirmekte ve «kendinde sınıf» olmaktan çıkarak «kendisi için sınıf» olma durumunu kazanmaktadır.

İşte bu nedenle, sanayi burjuvazisini asıl tedirgin eden işçi sınıfı hareketleridir. Toplumun büyük burjuvazi dışındaki diğer kesimlerinin «parlâmento içi» ve «parlâmento dışı» iki yönlü muhalefetinin işçi sınıfı mücadelesiyle birleşmesi ihtimali ise, büyük burjuvazinin uykularını kaçırmaktadır. Ayrıca, örgüt, bilinç ve eylem düzeyi gittikçe yükselen, dayanışması ve disiplini artan işçi sınıfının, grev, işgal v.b. direnişlerle gelişen mücadelesi, sanayicilerin en büyük şikâyet kaynağıdır. Bu gelişmelerin, uzun vadede düzeni toptan tehdit etmesi bir yana, ücret artışlarına yolaçması, sanayiciler için işçileri en somut ve yalın düşman durumuna sokmaktadır. Çünkü, sanayi burjuvazisinin en büyük ihtiyacı kaynak tasarrufu, ek sermaye fonlarıdır. İşçilerin ekonomik mücadelesinin gelişmesi ise buna en büyük engeldir. Şimdi, bu duruma çare aranmaktadır. Ekonomik mücadelesinde, işçi sınıfını sarı sendikaların eline terketmek için, 274 ve 275 sayılı kanunlar üzerinde girişilen operasyon geri tepmiştir. Yeniden öyle bir yola gidilip gidilmeyeceği henüz belli değildir. İşçi sınıfının ekonomik mücadelesini böyle doğrudan doğruya

engellemek yoluna gidilmesi yerine, daha ince yollara başvurulması, **yönetime katılma** formülünün ortaya atılması ihtimali de vardır.

İşte, Türkiye'de kapitalizmin gelişmesinin ve sermayedeki tekelleşmenin bu aşamasında, sanayi burjuvazisinin toplumun diğer kesimleri üzerinde baskı kurma ve kendi şartlarını kabul ettirme çabalarının altında yatan temel neden; gelişen «sosyal muhalefet» ile büyük burjuvazi ve özellikle sanayi burjuvazisinin ihtiyaçları arasındaki çelişmedir. Büyük burjuvazi, Anayasal parlâmenter düzen ve Anayasal demokratik kurumlar bütünü içinde, kendi politikasını, istediği ölçüde yürütememektedir. Bu nedenle, baskıları arttırma yoluna gitmeye çalışmaktadır. Demirel'in «kuvvetler ayrılığı» ilkesinden iki de bir yakınmasının, sorumluluğu bağımsız mahkemelerin üstüne yıkmasının altında yatan budur. Oysa, burjuva düzeninde, yürütme ile yargının birleştirilmesinin burjuva demokrasisinden vazgeçilmesi demek olduğu, kuvvetler birliğinin faşizmden başka birşey olmadığı açıktır. Deneyler, bu isteklerin «demokratik çerçeve» içinde gerçekleşmesinin pek güç olduğunu ortaya çıkarmıştır. Sanayi burjuvazisinin, gerçekleştirmek istediği program, «sosyal muhalefet»in gerici ve ilerici kanatlarının direnişine maruz kalmaktadır. Geri üretim yapılarını tasfiye edecek tedbirler, bu kesimleri temsil eden partilerin ve çevrelerin tepkilerine yolaçmaktadır. Üst yapıda, sanayi burjuvazisinin daha pervasızca davranmasına elverecek tasarı ve girişimler ise, işçi sınıfı örgütleriyle radikal küçük burjuvazinin sert itirazlarına ve eylemlerine hedef olmaktadır. Demirel'in tedbirleri geçirmek için, Milli Güvenlik Kurulu'nu yanına almak çabalarının nedeni de budur.

Özetlersek, Türkiye'de bir süreden beri kendini gösteren ve «komutanlar muhtırası» ile derinliği büsbütün artan siyasi bunalım, maddi yapı ile siyasi yapı arasındaki uyuşmazlığın bir ürünüdür. Son bir iki yıldır ardı arası kesilmeyen hükümet buhranlarının, siyasal bunalımların, çeşitli siyasi partiler içindeki mantıkla izahı mümkün olmıyan çalkantıların altında yatan gerçek, maddi ve toplumsal yapıda bir süreden beri kendini gösteren önemli değişmelerdir.

Oysa, bütün burjuva (partili ve partisiz) politikacıları, yazarları ve örgütleri, ülkedeki siyasi bunalımın nedenini, «anarşi» olarak göstermeye çalıştılar. «Anarşi»ye örnek olarak da, öğrenci eylemleri ile bunun bir kısım tezahürleri verildi.

Aslında, öğrenci hareketleri, toplumda, büyük sermayenin sömürü ve baskısına karşı oluşan sosyal muhalefetin bir parçası olan radikal asker-sivil bürokrasinin tepkilerinin en açık ifadesinden başka birşey değildi. Bu, bütün demokratik ülkelerde görülen, sosyal muhalefet hareketlerinin bir türü idi.

Burjuvazi, bu hareketleri, «anarşi» diye takdim etmeyi ve çeşitli teşvik, tertip ve müsamaha tedbirleriyle büyütüp çığırından çıkarmayı çıkarlarına uygun buldu. Polis ya da ajan provakatörler marifetiyle çeşitli yerlere bombalar konması, olaylar çıkarılması gibi tertipleri bu çerçeve içinde görmek gerekir. Bütün bu tertipler, sosyal muhalefeti, anarşi biçiminde sunabilmek için hazırlanmış, kotarılmış oyunlardı. Burada açıklanması gereken bir nokta da küçük burjuva devrimciliğinin bu oyuna alet olması ve adeta çanak tutmasıdır. Küçük burjuva devrimcileri Türkiye'de, üretim güçlerinin bugünkü seviyesinde, devrimci mücadelenin, işçi sınıfı ve tüm emekçilerin kurtuluşu mü-

cadelesinin, kesin olarak işçi sınıfı mücadelesine bağlı hale geldiğini anlıyamamışlardır. Bugün, Türkiye'de emekçilerin lehine bir dönüşümün gerçekleşmesi, işçi sınıfı mücadelesinin kaderine bağlı hale gelmiştir. Tekelleşen sermayeye karşı mücadelede başarıya, ancak, çeşitli küçük burjuva kesimlerin muhalefetini işçi sınıfı mücadelesi ile tek bir devrimci dalga halinde bütünleştirmekle ulaşılabilir.

Özetle, küçük burjuva muhalefetinin etkili bir muhalefete ve mücadeleye dönüşebilmesi, bunun, işçi sınıfı mücadelesiyle birleşmesine bağlıdır.

İşte, radikal küçük burjuva devrimcileri bunu anlayamadıkları veya anlamak istemedikleri için yanılgıdan yanılgıya sürüklenmektedirler. Gerekli sınıf tahlillerini yapmadıklarından, sosyal muhalefetin boyutlarını, gücünü, ve bunun işçi sınıfı mücadelesiyle birleştirilmesi imkânlarını düşünmediklerinden, küçük burjuva devrimciliğinin çıkmaz sokağına dalmakta ve burjuvazinin kurduğu tuzaklara kendi ayaklarıyla gitmektedirler.

Tarihî tecrübe, daha önce yaptığımız tahlilleri doğrulamaktadır. Gerçekten, küçük burjuva devrimciliğinin, sınıflar mücadelesinde, işçi sınıfının siyasi hareketinden kopuk kaldıkça, burjuvazinin hizmetine girdiği kesin bir açıklıkla ortaya çıkmıştır. «Demokratik üniversite» mücadelesinin «faşist üniversite»lere, «halk savaşı» çığlıklarının 4 kişilik «gerilla» mücadelesine varması, beceriksizliğin veya benzeri nedenlerin değil, sosyal gerçeğin hayale ağır basmasının bir sonucudur.

Demek oluyor ki, burjuvazinin «anarşi var» şamatasının altında yatan şey, gösterilmek istenen şey değildir. Çünkü, gerçekte Türkiye'de, burjuva düzeninin işleyişi bakımından bir anarşi yoktur. Olan küçük burjuva devrimcilerinin, polisin de çanak tuttuğu tertiplerle ağırlaştırdığı ve bizzat rol aldığı önemsiz bazı anarşik hareketleridir.

Öyleyse, burjuvazinin «anarşi var» çığlıklarının arkasında yatan nedir? Bunu, EMEK'te daha önce defalarca yazdık. Büyük burjuvazinin amacı, kendi «acil programı» içine giren istekleri gerçekleştirecek siyasal iktidar mekanizmasını oluşturmaktır. Bu amaca gidilen yolda herşey, her türlü oyun mübahtır. Önemli olan bunu başaracak «güçlü hükümet»in kurulmasıdır.

Nitekim, burjuvazi, bir yandan «anarşi var» yaygarasını koparırken, öte yandan «güçlü hükümet» sloganını ortaya attı. Sözde, «güçlü hükümet», çeşitli öğrenci hareketleri şeklinde kendini gösteren «tertipli» anarşiyi bastıracaktı. Oysa, asıl amaç bu değildi. Çünkü, büyük burjuvazinin karşısındaki gerçek muhalefet, işçi sınıfının başını çektiği «sosyal muhalefet» idi. Onun için asıl hedef, işçi sınıfıydı, onun ekonomik ve siyasi mücadelesiydi, ülkede gelişen sosyal muhalefetti. İşte, «güçlü hükümet»in görevi bu muhalefeti bastırmaktı. Ne var ki, bu hesaplar yapılırken 12 Mart muhtırası ortaya çıktı. Şimdi durum, 12 Mart muhtırasının sonrasında ortaya çıkan şartlar içinde ele alınmıştır. «Yeni dönem» sözü bunu anlatmaktadır.

Anlaşılan, 12 Mart muhtırasıyla açıldığı söylenen «yeni dönem» yine bir «güçlü hükümet» oluşturma dönemi olacaktır.

Bu «güçlü hükümet»in kendisini hangi kılıf içinde göstereceği, bugünden tam bir açıklıkla kestirilemez. Ancak, Türkiye'nin maddi ve toplumsal yapısı, «sübjektif niyetler» ne olursa olsun, kurulacak yeni bir hükümeti yukarıdaki anlamda «güçlü hükümet» olmaya itmektedir. Gelişmeler bu tür

değil de, başka bir yolda olsaydı bile, Türkiye'nin bugünkü toplumsal güçler yapısı içinde, bir «işçi sınıfı iktidarı» söz konusu olamıyacağına göre, kurulacak herhangi bir diğer hükümetin eninde sonunda varıp duracağı durak, «güçlü hükümet» durağı olacaktır. Bu nedenle, işin bu yönü üzerinde uzun boylu durmak, niyetleri esas alan yorumlara kalkışmak, olsa olsa, iyi niyetli bir «idealizm» olur.

Komutanların verdikleri muhtıra, yukarıda söylenenleri doğrular niteliktedir. Muhtıra, esas olarak iki bölümden oluşmaktadır. Birinci kısım, anarşinin önlenmesi, ikinci kısım ise belirli reformların derhal gerçekleştirilmesidir. Bu reformlardan neler murat edildiği şimdilik açıkça anlaşılmamakla beraber, eğer toplumsal olayları kişilerin iradesi dışında görüyorsak; anarşinin önlenmesinin işçi sınıfının ve sosyal muhalefetin baskı altına alınması, gerekli reformların Atatürk'çü yoldan gerçekleştirilmesinin de burjuvazinin gereksindiği ve Demirel iktidarının beceremediği atılımların gerçekleştirilmesi olduğunu anlamak zor olmıyacaktır.

Nitekim, hükümeti kurmakla görevlendirilen Nihat Erim, yeni hükümetin temel görevlerini; anarşiyi önleme ve toprak, vergi, eğitim reformlarını gerçekleştirme olarak belirlemektedir. Ayrıca, Erim, ağır sanayi ve teknoloji bakanlığının kurulacağını, ticaret bakanlığının sanayi bakanlığına bağlanacağını açıklamıştır.

Toprak reformu, vergi reformu, eğitim reformu v.b. aynen personel reformu gibi, üretim güçlerinin bugün ulaştığı düzeyde, sanayileşmenin gerektirdiği reformlardır. Sanayi burjuvazisinin sözcüsü Ertuğrul Soysal'ın son olaylarla ilgili sözleri de bu görüşü doğrulamaktadır. Milliyet Gazetesi'nde Ali Gevgilili'nin yaptığı açık oturumda (21.3.1971), bu isteklerin sanayi burjuvazisinin acil programı olduğu, Ertuğrul Soysal'ın ağzından açıkça ifadesini bulmaktadır.

Soysal, eğitim, toprak, vergi reformları ile sanayiin ve devlet yönetiminin yeniden düzenlenmesini aynen şöylece savunuyor:

Eğitim Reformu

> «**Türkiye reformist bir çabaya yönelecekse,** birinci meselesi eğitimdir. **Eğitim sisteminden, tekniğe yöneltmeye, üniversite reformuna, hocaların, öğrencilerin hepsinin birden reforma tâbi tutulmasına kadar hepsini anlıyoruz. Biz sanayiciler, bol diplomalı ama bir işe yaramıyan binlerce gencin ızdırabına paydaş oluyoruz. Yüksek öğrenimini yapan gençler daha Türkçe bile bilmeden karşımıza geliyor; biz onlardan yararlanamıyoruz; onlar da topluma küsüyorlar.** Kabahat **onların değil,** bütün eğitim sistemimizin baştan sona sakat oluşunda.. **Eğitime Türk bütçeleri ne kadar çok pay ayırırsa, bu Türkiye için o kadar çok faydalı olacaktır. Eğitime ağırlık verirken,** belki millî savunma bütçemizde de lüzumundan fazla olan ağırlıkları biraz hafifletilmeye doğru kayılmasını da istiyorum.» (2)

Görüldüğü gibi, E. Soysal, bütün eğitim sisteminin baştan sona değişmesini ve hatta millî savunma bütçesinden eğitime pay ayrılmasını istiyor.

(2) Soysal'dan aktarılan sözlerin bir kısmının altını biz çizdik.

Toprak Reformu

«**Toprak reformu ile tarımda randımanı arttırma meselesi bizi** derinden **ilgilendiriyor. Türkiye'de dağıtılabilecek** toprak varsa, sosyal adaleti sağlama bakımından dağıtıma da girişmek lâzım. **Ama bu hamle, mevcudu etrafa dağıtma değil,** toprağı yeni teknoloji ile fazla randımana itme **çabasıyla beraber yürütülmelidir. Aksi halde reform duygusal bir dağıtmadan ibaret kalır. Tarıma, modern, yoğun işletmeciliği, teknolojiyi sokmazsak, randıman alamayız.»**

Toprak reformu ile «derinden» ilgilenen sanayi çevrelerinin sözcüsü, sanayide de bazı düzenlemeler istiyor. Bunları onun sözleriyle özetliyelim:

Sanayide düzenleme

«**Türkiye'de bütün sanayiin bir envanteri yapılmalıdır.**

«**Sanayide...** Devlet alt yapıya **bütün gücüyle yönelmelidir** ve ağır sanayi ile madenleri devlet işletmelidir.

«**Sanayide bölgesel denge sağlanmalıdır. Endüstri bugün belli bir metropollerde yığılmıştır. Bu yığılma,,, işçilerin büyük şehirlere toplanmasıyla** sosyal problemler... **getirmiştir.**

«**Özel sektör yatırımlarına disiplin getirilmelidir.. Türkiye elindeki yatırım kaynaklarını hovardaca harcıyamaz. Merkezi bir doğu plânlaması değil, özel sektör kendi içinde ve** Plânlama ile **işbirliği içinde yatırımlarını kontrolden ve disiplinden geçirecek** bir düzeni **koymaya mecburdur. Her isteyene, büfe açar gibi endüstri müsaadesi verilmemelidir.**

«**Sanayi kuruluş ve izinlerinde bundan sonra yerli katma değeri yüksek olan, büyük istihdam doğuracak sanayilere ağırlık vermek gerekir. Katma değerin dışardan ithal ile yerli ürünlerden değerlendirilmesi arasında çok fark vardır. Burada ileri teknolojiyi alma şansı lehimize çalışacaktır. Ancak, teknoloji seçiminde de belki yalnız müteşebbisi değil, o** teknolojinin ileri olup olmadığını da kontrolden geçirecek bir mekanizmaya **ihtiyaç vardır.**

İktisadi devlet teşekküllerini gerçekten bir reforma tâbi tutarak otonom kurumlar haline koymak, bakanlıkların kontrolundan kurtarmak gerekli...»

Sanayi burjuvazisinin yetkili sözcüsü, ağır sanayiin ve madenlerin devlet eliyle işletilmesinden, bölgelerarası dengeden, plânlamadan, ileri teknolojiden, iktisadi devlet teşekküllerinin reforma tâbi tutulmasından... sözediyor, dikkat!

Vergi reformu

«**Vergicilik ve sosyal adaletle ilgili reformlar üstünde de durmalıyız. Türkiye karma ekonomiyi kabul ettiğine göre, özel sektör kâr edecek ve vergi ödeyecektir. Ama Türkiye'de vergi vermeyenler vardır. Vergi vermeyen kişiler de var.** Yapılacak reformlarda

vergilenmeyen sektör ve kişilere vergi verdirtmek devletin baş görevi olmalıdır. **Böylece hem devlet gelirleri artacak, hem de vergi verenlerin uğradığı haksızlıklar önlenecektir. Mesele, karar vermektedir.»**

Devlet teşkilatında reform

«Devlet idaresi reforma uğramalıdır. Devlet idaremiz, özel idarelerinden en merkeziyetçi Ankarasına kadar hâlâ elli yıl önceki geleneklerle çalışır; etkin hiçbir faaliyeti yoktur. Dünyada ekonominin ve sosyal hadiselerin yıldırım hızıyla değişmesini, teknolojinin gelişmesini katiyen izleyememektedir.»

Bu kadar devrimci isteklerden sonra, diyor ki Ertuğrul Soysal:

«Elimizde bir Anayasa var. Deniyor ki, Anayasamız bütün reformları yapmaya kâfidir. Savunduğum disiplinli ekonomiyi yürütebilmek için belki Anayasamızda gerekli tadilleri yapmak gerekebilir.»

Demek ki, sanayi burjuvazisinin programında Anayasa değişikliği de var, devletleştirme de.. Şimdiden haber veriyoruz ki, kimse şaşırmasın.

Bu çerçeve içinde, 12 Mart muhtırasında ve yeni Başbakan Nihat Erim'in demeçlerinde sözü edilen reformların «devrimci» niteliğinden bahsetmek, bir aldatmaca değilse, tam bir yanılmadır. 12 Mart muhtırasını büyük bir coşkunlukla karşılayıp alkış tutanların yanılgıları da burada yatmaktadır. Alkışçı küçük burjuva devrimcileri, Türkiye'deki gelişmeleri inkârcılıkla görmezlikten geldikleri için, birçok reformların, artık, büyük burjuvazinin hemen gerçekleştirilmesi gereken programı içine girdiğini anlıyamamışlardır. Bu durum, bunların, toplumumuzda, sömürü ve baskının esas kaynağı olan büyük sermayenin yanında yeralmalarına ve onun programında yer alacak kadar **devrimci özü boşalmış isteklere** alkış tutmalarına yolaçmıştır.

Devrimci mücadelenin, niyetlere ve özlemlere göre değil, toplumsal yapıdaki gelişmelere, sosyal güçler arasındaki dengeye göre yürütülmesi gerektiği bilimsel sosyalizmin temel kurallarından biridir. Gene bu nedenle, söylenen sözlerden, eski dostluklardan edinilen izlenimlerden çok, nesnel hayatın zorunluluklarına göre değerlendirme yapmak gerektiği açıktır.

Bu çerçeve içinde; girişilen «yeni dönem»de kurulmasına çalışılacak yeni hükümetin, faşist tedbirlere kuvvetle itilen bir hükümet olacağı gözükmektedir. Çünkü, bir kere yakınılan «anarşi» sosyal muhalefettir. Ve bu muhalefet birdenbire durmayacaktır. İkincisi, alınacak tedbirlerden çıkarı zedelenen çeşitli kesimlerin boyun büküp oturmaları beklenemez. İşte, çeşitli cephelerden yönelecek ve oldukça önemli boyutlara ulaşacağına şüphe olmayan bu muhalefet karşısında, sanayi burjuvazisinin programını gerçekleştirmek için birçok zor tedbirlerine başvurması beklenmelidir.

Ancak, faşizme karşı muhalefet ve faşizmi geriletmek umutsuz bir çaba değildir. Tersine, böyle bir çabanın başarıya ulaşması ihtimali son derece fazladır. Yeter ki, geçirilen deneylerden verimli dersler çıkarılmış olsun.

Bu arada, kurulacak olan hükümetin, sanayi burjuvazisinin programı olan

reformları gerçekleştirmekte başarıya ulaşması ihtimalinin pek fazla olmadığı görülmektedir. Birkere hükümet türdeş unsurlardan değil, farklı çıkarların temsilcilerinden kurulmuştur. İkincisi, parlamentonun yapısı hükümetin karşısına birçok güçlükler çıkaracaktır. Üçüncüsü, sanayi burjuvazisi, büyük burjuvazinin bazı kesimleri ile, işçi sınıfının başını çektiği «sosyal muhalefet» in direnişlerini kolayca kırabilecek güçte değildir.

Bu durum, «güçlü hükümet» doğrultusundaki gelişmenin birçok derin zikzaklar çizmesi ihtimalini ayakta tutmaktadır.

12 Mart muhtırasıyla derinleşen siyasi buhranın bize gösterdiği en önemli derslerden biri şudur: Türkiye'de sosyal güç dengesinin iki esas kutbunda büyük burjuvazi ile işçi sınıfı en büyük ağırlıkla yerleşmiş durumdadır. Bu iki toplumsal güçten bağımsız olarak, ara sınıf ve tabakalar eliyle girişilecek herhangi bir hareketin başarı şansı yoktur. Nitekim 1960'ta iktidara gelmek ve bir yıl iktidar etmek başarısını ve gücünü göstermiş olan küçük burjuvazinin radikal kesimlerinin 1971'de böyle bir imkândan çok uzakta bulundukları anlaşılmaktadır.

Bu durum, devrimcilik iddiasında olan her kişiyi ve örgütü adımlarını işçi sınıfı hareketinin temposuna uydurmak zorunda bırakmaktadır.

Önümüzdeki dönemde, faşizme karşı mücadelemiz devam edecektir. Bu mücadelenin ağırlığı, işçi sınıfının ekonomik ve siyasi mücadelesini geriletmek ve bastırmak yolundaki tedbirlere karşı savaşmak noktasında toplanacaktır. Sosyal pratiğin de gösterdiği gibi, Türkiye'de bütün emekçi yığınların sömürü ve baskıdan kurtuluşu, işçi sınıfının siyasi mücadelesinin başarısına bağlı olacaktır. Bu nedenle, işçi sınıfı üzerine, gelecek baskılara karşı savaşmak bütün devrimcilerin temel görevidir. Denebilirki, Türkiye'de, bugün herhangi bir iktidarın niteliğini, bize kesinlikle gösterecek tek ölçüt, işçi sınıfının siyasi hareketine ve işçi-emekçi yığınların ekonomik ve siyasi mücadelelerine, bilinçlenme ve örgütlenme çabalarına karşı takınacağı tavırdır. Biçimsel demokrasi şeklindeki burjuva diktatörlüğü ile düpedüz, açık burjuva diktatörlüğü olan faşizmi ayırmamıza imkân verecek tek ölçüt budur. Öte yandan, işçi sınıfının ve özellikle onun siyasi partisinin, sermayenin halk üzerindeki bütün baskı ve zorbalıklarına karşı mücadele etmesi gerektiği de açıktır.

Son olarak, mücadelemizin sadece bir «mevcudu muhafaza» mücadelesi olarak görülmemesi, demokratik hakları korumak ve geliştirmek mücadelesinin bir arada yürütülmesi gerektiği ortadadır.

türkiye işçi partisinin yayınladığı bildiriler

BUHRANIN NEDENİ ANAYASANIN UYGULANMAMASIDIR

Türkiye İşçi Partisi Genel Başkanı Behice Boran, son politik gelişmelerle ilgili olarak basına aşağıdaki demeci vermiştir:

«Türkiye İşçi Partisi kuruluşundan beri ısrarla Anayasanın eksiksiz, tastamam uygulanmasını, toplumsal reformların yapılmasını, parlâmenter demokrasinin halktan yana geliştirilmesini istemiş ve bunun yiğit mücadelesini vermiştir. Yine baştan beri Partimiz aynı ısrar ve kesinlikle iktidarın izlediği

politika ve icraatının Anayasa çizgisi dışına, Anayasaya aykırı duruma düştüğünü belirtmiştir. İktidar son zamanlarda ise açık teröre dayanan bir yönetime yönelmiş ve böyle bir yönetimin hukuki kılıflarını da parlâmentodan geçirmeye hazırlanmıştır.

Anayasal demokratik düzen, sosyal hukuk devleti gerçekleştirilmediği ve geliştirilmediği için bugünkü politik buhrana düşülmüştür. Bunun başlıca mesuliyeti iktidar partisinde ve hükümetinde olmakla beraber diğer burjuva partileri de sorumludur.

Bizce Türkiye'nin bu çıkmazdan kurtuluş yolu Anayasal demokratik düzenin gerçekleştirilip halktan yana geliştirilmesidir. Demokrasinin üç kıstası vardır: 1) İktidarın halkın yararına işler yaparak ülkeyi kalkındırması; 2) İşçi ve emekçi sınıfların politik örgütlenme ve faaliyetlerine serbestlik ve imkân tanınması; 3) Bunun için ve bunun sonucu olarak da parlâmentonun bileşiminin toplumun sınıfsal güçlerini yansıtması.

Bu nedenle,

1 — İşçi ve emekçi sınıfların politik örgütü olan Partimiz üzerindeki ve diğer ilerici güçler üzerindeki dolaylı-dolaysız baskı ve şiddet uygulamalarının derhal kaldırılması ve önlenmesi,

2 — Seçim kanununda seçimlerin dürüst, halkın eğilimlerini yansıtacak ve alınan oyların gerçek oranlarda parlâmentoda temsilini sağlıyacak değişikliklerin yapılarak genel seçimlere gidilmesi,

ilk alınacak tedbirler olmalıdır.»

Ankara, 12. Mart 1971

TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİNE KARŞI TEZGÂHLANAN ANAYASA DIŞI TERTİPLER BOŞA ÇIKACAKTIR.

13 Mart 1971 Cumartesi günü olağanüstü toplanan TİP Merkez Yürütme Kurulu son politik olayları görüşmüş ve Parti yöneticileri aleyhine açılmış bulunan ceza davası hakkında da aşağıdaki bildirinin yayınlanmasına karar vermiştir.

Partimiz anayasa dışı yeni bir tertiple karşı karşıyadır. Ve bu tertip, Adalet Bakanı emrindeki Ankara savcısı tarafından tezgâhlanmıştır. Parti yöneticileri hakkında açılan dava, açıkça hukuk dışıdır, anayasaya aykırıdır. Çünkü bu dava ile doğrudan doğruya parti yetkili organları hedef alınmaktadır. Oysa parti organları ve bu organlarca alınmış kararlar hakkında dava açma görevi yalnız Cumhuriyet Başsavcılığına aittir. Ankara savcısı yetki sınırlarını aşmakta, anayasa dışı bir yola başvurmaktadır.

Partimiz 10 yıldan buyana nice oyunları boşa çıkarmıştır. Nice taşlı-sopalı saldırılar yapılmış, nice zorbalıklar planlanmış, ama hiçbiri partimizi yıldırmamıştır ve yıldıramıyacaktır.

Ankara savcılığının partimize karşı son tertibi yanısıra, bu çeşit kaba kuvvet saldırıları da hâlâ devam etmektedir. Amasya, Turhal, Sarız, Kırıkhan, Yıldızeli, İslâhiye olaylarından sonra dün İnegöl'de, bugün de İstanbul'da gerici güçler kudurganlıklarını bir kere daha göstermişlerdir. Bundan önceki

saldırılar gibi bu saldırılar da amaçladıkları hedefe varamıyacak ve bütün bunların hesabı mutlaka sorulacaktır.

Anayasamızın en ısrarlı savunucusu herzaman TİP olmuştur. Anayasa dışı tutum ve tavırlara herzaman TİP karşı çıkmıştır. Burjuva partilerince tezgâhlanmış anayasa dışı kanunları herzaman TİP bozdurmuştur. Anayasaya Mahkemesi kararları bunun en açık ispatıdır.

Şimdi oynanmak istenen oyun da anayasa duvarına çarpacak ve partimiz gene dimdik ayakta kalacaktır. Bu konuda da anayasa ayaklar altına alınmadıkça Partimizin hukukî varlığı yok edilemiyecektir. Kaldı ki, Partimizin bağımsızlık-demokrasi ve sosyalizm uğruna verdiği mücadele, dayanağını toplumumuzun tarihsel gelişmesinden, işçi ve emekçi sınıfların haklı davasından almaktadır. Buna karşı çıkanları tarih mahkûm edecek ve hayat sahnesinden silecektir.»

Ankara, 14. Mart. 1971

«TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ, SUNAY'IN MESAJINA KESİNLİKLE KARŞIDIR»

Türkiye İşçi Partisi Merkez Yürütme Kurulu olağanüstü olarak toplanmış ve Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın 15.3. 1971 günlü mesajını görüşmüş aşağıdaki bildiriyi yayınlamıştır:

«Türkiye bugünkü duruma 1961 Anayasası lâfzıyla da, ruhuyla da uygulanmadığı için gelmiştir. Anayasanın koyduğu hukuk devleti, sosyal adalet ilkeleri, emekçi halkımız için getirdiği ve gerçekleştirilmesini devlete yüklediği ekonomik ve sosyal haklar, öngördüğü reformlar, hatta Anayasanın hükme bağlandığı nitelikte plânlama gerçekleşmemiştir. Anayasanın tekrar tekrar belirttiği, özel mülkiyetin ve teşebbüsün kamu yararına aykırı olmaması şartı da hiç dikkate alınmamış, ihlâl edilmiştir. Anayasanın «klâsik demokratik hak ve özgürlükler» diye bilinen özgürlüklere ilişkin hükümleri daha kısıtlanmış, uygulamaya geçirilmemiştir. Gericiliğin örgütlenmiş ve silâhlanmış bir şekilde memleketi baştan başa baskısı altına almasına, defalarca yer yer kıyam hareketleri yapmasına gözyumulmuştur. Gençliğin emperyalizme, bozuk sosyal düzene ve eğitim düzenine karşı haklı infialı, ajanlar, kışkırtmalar ve tertiplerle anarşik hareketlere itelenmiş ve gençlik katliamına yolaçılmıştır.

1961 Anayasası bu kısaca temas ettiğimiz ve diğer nitelikleriyle, lâfzıyla ve ruhuyla halktan yana, halka dönük bir Anayasadır. Yani sol bir Anayasadır. Anayasa gericiliğin her şekline her ölçüde kesinlikle karşıdır; yalnız laikliğe ilişkin hükümleri dolayısiyle dinsel yobazlık görüntüsündeki gericiliğe değil, ekonomik ve sosyal gericiliğe de karşıdır. Ayrıca Anayasa, getirdiği politik, ekonomik, sosyal hak ve özgürlüklerin özüne dokunulamıyacağı amir hükmünü de kesinlikle koymuştur.

Cevdet Sunay 15 Mart 1971 mesajında «....bütün vatandaşlar ve sorumlu kuruluşlar arasında inanç ayrılığına, tutum ve davranış aykırılığına ve bunların sürdürülmesine bundan böyle asla müsamaha ve tahammül edilmiyecek» demekle bir kalemde Anayasayı ortadan kaldırmış, en açık ve kesin şekliyle bir faşist yönetimin savunucusu olduğunu şüpheye yer bırakmıyacak surette ortaya koymuştur. Çünkü böyle bir beyan Anayasanın siyasi partilere, fikir, görüş, inanç özgürlüklerine ilişkin hükümlerine taban tabana aykırıdır.

Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın bu mesajına TİP kesinlikle karşıdır.

Sınıflı toplumlarda demokrasinin kaçınılmaz gereği, bütün sınıflar gibi işçi ve emekçi sınıfların da serbestçe örgütlenip faaliyette bulunmasıdır. Hangi kılıf altında ve hangi sözlerle süslenerek ileri sürülürse sürülsün, bu sosyolojik gerçeğe karşı yapılan düzenlemeler faşizm adını taşır ve tarihin gelişimi doğrultusunda yerle bir olur. Çünkü mesele demokrasinin «gerçek demokrasi» olabilmesine ve bunun da işçi ve emekçi sınıfların gücünün yönetime hergün biraz daha fazla yerleşmesine bağlıdır. Türkiye İşçi Partisi şimdiye kadar olduğu gibi bu yoldaki mücadelesini azimle sürdürecektir.

Örgütlü ve silâhlı gerici çevrelerin kıyamlarını görmezden gelen, işçi ve emekçi sınıfların mücadelesini, ilerici gençliğin ve yurtsever aydınların demokratik kavgalarını «aşırı uçlar» edebiyatıyla önlemeye çalışan bütün tedbirlerin açık niteliği sermaye sınıflarının sömürüsünün sözcülüğünü ve bekçiliğini yapmaktır.

Yurtseverliğin ve ilericiliğin temel ölçüsünün emperyalizme ve faşizme açıktan karşı çıkmak olduğunu da hiç kimse unutmamalıdır.

Anayasal düzenin ve demokratik hakların zedelenmesinden doğan buhranı çözmek için, Anayasal düzeni ve demokratik hakları kısıtlayıcı çareler önermek tümden yanlış ve geçersizdir.

1 — Bu davranış içinde bulunan Cumhurbaşkanının derhal Anayasal sınırlar içine çekilmesini;

2 — Siyasi buhranın çözümü için ilericilerin can güvenliğinin ve tüm özgürlüklerinin sağlanmasını;

3 — Seçim kanununda sosyal sınıfların ve ilerici eğilimlerin politik güçleri oranında parlâmentoda temsilini sağlıyan değişiklikler yapılarak erken seçime gidilmesini kesinlikle talep ederiz.

Türkiye İşçi Partisi bağımsızlık, demokrasi, sosyalizm yolunda yıllardır içtenlikle ve mutluluk duyarak savaş vermiştir; bu uğurda şehitler vermiştir.

Türkiye İşçi Partisi işçi ve emekçi sınıfların politik gücüne karşı çıkan hiçbir çözüm yolunu benimsemez ve benimsemiyecektir.»

Ankara, 15. Mart. 1971

ZORAKİ DESTEKLE DEMOKRASİYE DÖNÜLEMEZ.

Genel Başkanımız Behice Boran'ın Hükümetin teşkili ile ilgili demeci aşağıdadır:

«Yeni hükümetin kuruluş şekli, Demirel hükümetinin düşürülüş şeklinin sürdürülmesi, onun sonucudur. Hükümetin düşürülmesi parlamenter kurallar içinde olmadığı için yenisinin kuruluşunun da öyle olmıyacağında belli idi. Cumhurbaşkanının partilere gönderdiği yazı da bu durumun ifadesidir ve elbette parlâmenter demokratik kurallara uygun değildir. Şimdi, yeniden parlâmenter demokrasiye dönüşün yolu, parlâmentonun zoraki değil, daha gerçek bir desteğine sahip bir hükümetin bir an önce kurulup daha önce önerdiğimiz şartlar yerine getirilerek en kısa zamanda genel seçimlere gidilmesinin sağlanmasıdır.»

Ankara, 20. Mart. 1971

İLERİCİLER, ANTİ-DEMOKRATİK TEDBİRLERE KARŞI UYANIK OLMALIDIRLAR

Türkiye İşçi Partisi Merkez Yürütme Kurulu son politik olayları değerlendirmiş ve basına aşağıdaki bildirinin yayınlanmasına karar vermiştir:

«Memleketimizin şiddetli bir politik rejim krizi geçirdiği bugünlerde Türkiye İşçi Partisi, demokratik, ilerici güçlerin ve kamuoyunun dikkatini aşağıdaki hususlara çekmek ister ve önemle belirtir ki:

Bugünkü olağanüstü durumda Amerikan Emperyalizminin ve faşizmin ilerici, yurtsever güçlere karşı oyunlar tezgâhlamak isteyeceğine şüphe yoktur.

Girişilecek oyunların ilerici siyasi örgütlere ve kazanılmış demokratik haklara yöneleceğini şimdiden kesinlikle söylemek mümkündür.

Emperyalizmin desteğindeki faşist gelişmelerin doğal olarak işçi ve emekçi sınıfların siyasal ve ekonomik haklarını, üniversite ve TRT özerkliği ile basın özgürlüğü ve diğer demokratik hak ve özgürlükleri gündemine alacaktır.

Bütün ilerici güçlerin çeşitli görüntüler altında demokrasinin kalelerine yapılacak baskı ve tertiplere karşı uyanık olmaları gerekmektedir.

Bugün içinde bulunduğumuz şartlarda kazanılmış demokratik hakların korunması, parlâmenter rejimin yalnızca şekil olarak değil, fakat temel ilkeleri ile birlikte ayakta kalmasına bağlıdır.

Gerçekten bugün parlâmenter rejimi savunmak her türlü biçimselliğin ötesinde işçi ve emekçi sınıfların serbestçe örgütlenip siyasal eylemlerde bulunmasını savunmak anlamına gelmekte ve böylelikle ilericiliğin esaslı bir şartını teşkil etmektedir.

Bu şartı çiğneyerek reform tabloları çizmek, anti-demokratik çabaları perdelemekten başka birşey olmıyacaktır.

Sayın Nihat Erim'in siyasi tarihimizde faşist eğilimlere kapılmıyan bir Başbakan olarak yeralmak istediğini ümit ediyoruz; bunun için de hükümetini demokratik bir anlayışla kurmasını ve demokratik haklarla ilericilerin can güvenliğini teminat altında tutarak, bütün sosyal sınıfların siyasi ağırlıklarını serbestçe ortaya koyacakları bir ortamda süratle genel seçimlere gitmesini istiyoruz.»

Ankara, 22. Mart. 1971

türkiye işçi partisine karşı faşist terör

Türkiye İşçi Partisi'nin 4. Büyük Kongresinde kabul edilen bilimsel sosyalist çizgideki eylem anlayışı ve kongre sonrası izlenen tutarlı devrimci mücadele üzerine burjuvazi, TİP'i ezmek, mücadele şevkini kırmak, Türkiye İşçi Partilileri sindirmek, yıldırmak ve baskı altında tutmak için oyunlar düzenlemekte, işi siyasi cinayetler işlemeye kadar götürmektedir.

Bir yandan teröre ve cinayete varan yöntemler izlenirken öte yandan da Parti ve Parti yöneticileri hakkında davalar açılmaktadır.

PARTİ YÖNETİCİLERİNİN 8-15 YIL HAPSİ İSTENDİ.

Türkiye İşçi Partisi'ne yapılan çeşitli baskılar yanında, Partililer aleyhine birçok davalar açılmakta, takibatlar yapılmaktadır.

Bu arada Partimizin Programı, Tüzüğü, Kongre Kararları ve Merkez Yürütme Kurulu bildirileri aleyhine takibat yapan Ankara Cumhuriyet Savcılığı, içlerinde Genel Başkan, Genel Sekreterler ve Merkez Yürütme Kurulu üyelerinin de bulunduğu 23 kişi hakkında dava açılmasını istemiştir. Aynı dosyayı Siyasi Partiler Kanununun 14. maddesine göre Yargıtay Başsavcılığına yollayan savcılık, bu merciin kararlarını beklemeden 141 ve 142. maddeler uyarınca Parti Yöneticilerinin ve bir kısım partililerin 8-15 yıl hapsi talebiyle sorgu yargıçlığına başvurmuştur. Parti yöneticilerine isnad olunan suçlardan başlıca Komünistliği ve Kürtçülüğü amaçlıyan bir derneği (yani Partiyi) yönetmektir.

Halbuki, Anayasanın 56. maddesinde belirtildiği gibi, demokratik hayatın vazgeçilmez unsuru siyasi partilerin tüzel kişiliklerinin, amaçlarının, kongre kararlarının kanunlara ve Anayasaya uygunluğunu tartışacak tek mahkeme Anayasa Mahkemesidir. Parti tüzel kişiliğinin yöneticisi ve temsilcisi olanların bu tüzel kişiliğin programı, tüzüğü ve kongre kararları doğrultusunda parti adına yaptıkları faaliyetlerden dolayı şahısları hakkında dava açmak ve böylelikle de Partinin niteliğinin tesbitini Anayasa Mahkemesinin görev sahasından çıkarmak, siyasi Partiler ile ilgili özel hükümler koyan Anayasaya ve Siyasi Partiler Kanununa uygun düşmemektedir.

YILDIZELİ TİP İLÇE SEKRETERLİĞİ ÖLDÜRÜLDÜ

Amasya İl Başkanı Şerafettin Atalay'ın öldürülmesinden sonra gene **meçhul kişilerce ve bilinmeyen sebeplerden ötürü** (!) TİP Yıldızeli İLÇE SEKRETERİ Ali Han Uluğ'da yatağında ölü olarak bulundu.

Ali Han, Partisinin bütün eylemlerinde yiğitce mücadele eden TİP'in emekçi militanlarından biriydi.

Faşist baskılarına karşı, yılmadan, sinmeden yiğitce direnen; bütün saldırılara karşı örgüte daha da sarılarak göğüs geren arkadaşımızdan kurtulmak için burjuvazi bir gece kiralık katillerini görevlendirdi.

Onu mücadelesinden koparabilmek için ancak gece uyurken beynine kurşun sıkabilecek aşağılık bir ajan gerekliydi.

Ali Han Uluğ'un ölümü Türkiye İşçi Partisi için büyük bir kayıptır. Ancak sosyalizm bayrağını Yıldızeli'nde Ali Han'dan kapan binlerce Ali Han burca dikmek için yılmadan, sinmeden mücadele etmektedirler.

KIRIKHAN — İSLAHİYE VE İNEGÖLDE OLAYLAR ÇIKTI.

Sosyalistlere, demokrasiden ve özgürlükten yana olanlara karşı burjuvazinin giriştiği yıldırma ve sindirme çabalarına son zamanlarda yurdun her tarafında hız verilmiş bulunmaktadır.

Sağcı?gerici örgütler devlet güçlerinin de desteğiyle saldırgan bir duruma getirilmekte, demokratik, ilerici örgütlere ve Türkiye İşçi Partisine karşı terör uygulanmaktadır. Türlü bahanelerle bu örgütlerin üyelerine saldırılmakta, yöneticilere ve örgütlere akla gelmedik komplolar yapılmaktadır.

Bazı ilçelerde geçen ay içinde bu oyunların ve saldırıların en kanlıları düzenlenmiştir. Kırıkhan'da cami duvarına pislik sürüldüğü, İnegöl'de camilere dinamit atılacağı yaygarasıyla demokratik ve ilerici kuruluşlara saldırılmış, tahrip edilmiştir. Gene aynı olaylar sırasında devrimci olarak sosyalist olarak tanınan kişilere ve işyerlerine saldırılmış kan dökülmüş, cinayetler işlenmiştir.

İslahiye'de bir devrimciyi savunmak için gelen 4 avukat gene bu gerici örgütlerin kışkırttığı kimselerin saldırısına uğramıştır.

KIRIKHAN OLAYLARI

Son aylar içinde terör olaylarının en kanlısı Kırıkhan'da düzenlendi. Olaylar sırasında üç kişi linç edilerek öldürüldü. Biri ağır —TİP Reyhanlı İlçe Başkanı Yahya Yıldırım— olmak üzere yüzlerce kişi yaralandı. Türkiye İşçi Partisi ve TÖS lokaliyle sosyalistlerin ve alevi halkın evleri, işyerleri tahrip edildi, yağmalandı.

Kırıkhandaki olayların çıkışında ve bir anda saldırgan, terörist bir hareket haline gelmesinin temelinde din istismarı yatmaktadır. Güçlenen ve egemen çevrelerin halka ihanetini bir bir sergilemekte olan Türkiye İşçi Partisi, ilerici kuruluşlar ve çeşitli yayın organları karşısında, acze düşen burjuvazi zora başvurmaktan başka çıkış yolu bulamamıştır.

Ancak kendi güçleri bu işi başarmaya yetmemektedir.

Onun için, bazı tertiplere ihtiyaç duyulur ve oyunun senaryosu yazılıp sahneye konur. Önce, daha çok alevi vatandaşların oturduğu bir mahalledeki camiin duvarına pislik sürülür. Ancak, pisliği sürenlerin aleviler olmadığı, Ülkü ocaklarına kayıtlı bazı gençler olduğu anlaşılır. Olay hemen kapatılır. Ardından gene alevilerin yoğun olduğu bir mahallede camiye dinamit atılır ve bu dinamiti atanların komünistler olduğu yayılır. Ardından olayı protesto mitingi düzenlenip çevredeki bütün köylere ve ilçelere kışkırtıcılar yollanır. Yayınlanan bildirilerde «Lenin'in, Mao'nun piçlerine ders verileceği, dinsiz, imansızların kafalarının ezileceği, yürüyüş ve miting gününün bir CİHAD GÜNÜ olduğu açık açık yazılır.

Tertip komitesi bütün hazırlıklar tamamlandıktan, çevre ilçe ve köylerden kamyonlarla adamlar getirildikten sonra kaymakama başvurarak mitingden vaz geçtiklerini bildirirler.

Bütün bu hazırlıklar gerek TİP yöneticilerince ve gerekse ilçede yayınlanmakta olan bir günlük gazete aracılığıyla İl ve İlçe yöneticilerine devamlı bildirilmiş tedbir alınması istenmiştir. Ancak, her türlü uyarı «müsterih olun hiçbir şey olmaz» sözleriyle karşılanmış, tabii, bu «teminat»ın ertesinde olaylar çıkmıştır.

25-30 bin kişilik bir kalabalık, Kırıkhan'da, önce ortaokula saldırmış erkek öğretmenlerin favorileri ve saçları kadın öğretmenlerin etekleri kesilmiş tekbir sesleri arasında dayak atılmış öğretmenler hayatlarını güçlükle kurtarmışlardır. Kalabalık gene tekbir sesleri ve «komünistlere ölüm» diye bağırarak bir eczaneyi yağma etmiş, içinde bulunanlar güçlükle kurtarılmıştır.

Daha sonra camiye giden saldırganlar Cuma namazını kılmışlardır. Ca-

miden çıkan kalabalık doğruca **Dağyeli Gazetesi**'ne saldırmıştır. Bu daldırı sırasında 3 kişi linç edilerek öldürülmüş bir çok kişi de çeşitli yerlerinden yaralanmışlardır.

Bütün bu olaylardan sonra, olayları tertip eden ve kışkırtan adam öldürmeye teşebbüs ettiler diye Ali Göçmen ve arkadaşları tutuklanmaya kalkılmıştır. Ancak, savcının bu yoldaki girişimleri Yargıçlarca reddedilmiştir.

Bu olay üzerine, Genel Sekreter Şaban Erik başkanlığında Türkiye İşçi Partisi yöneticilerinden oluşan bir ekip Kırıkhan'a gitmiş ve olayı yerinde inceliyerek gerekli müdahalelerde bulunmuştur.

sosyalist gençlik örgütü istanbul bölge sekreterliği basıldı

İstanbul'da başarıyla yürütülen anti-faşist kampanya üzerine SGÖ. İstanbul Bölge Sekreterliği Burjuva iktidarının ve onun güdümündeki gençlik örgütlerinin yıldırımlarını üzerine çekmiştir.

SGÖ İstanbul Bölge Sekreterliği Kuruluşunun birinci ayında saldırıya uğramıştır. Silahlı faşist komandolar tarafından 13 Mart 1971 Cumartesi günü basılan örgüt binasından komandolar bir daktilo makinası, bir radyo, 250 den fazla kitap, 4 kol saati, 2 adet pardesü ve örgüt mühürünü çalmışlardır.

O sırada örgütte bulunan az sayıda arkadaşımızı da yaralayan burjuvazinin silahlı saldırganları polisin de göz yummasından yararlanarak çaldıkları eşyalarla birlikte TMTF binasına kaçmışlardır.

Olayla ilgili olarak İstanbul Bölge Sekreteri Ali Ekber Karagöz yayınladığı bildiride özetle şunları söylemiştir: «**Türkiye İşçi Partisi Amasya İl Başkanı Şerafettin Atalay'ı, Yıldızeli İlçe Sekreteri Ali Han Uluğ'u öldüren, Kırıkhan'da, İslahiye'de, İnegölde demokrasiden ve özgürlükten yana insanlara saldıran, ülkesindeki halkların özgürlüğünü savunan Türkiye işçi sınıfının tek siyasi örgütü Türkiye İşçi Partisi yöneticileri hakkında koğuşturmalar açan burjuvazinin asıl amacı, Türkiye işçi sınıfı hareketini ezmek ve yoketmektir.**

«Kendi beceriksiz yönetimlerini hangi kılığa sokarlarsa soksunlar, bu amaçlarına ulaşamıyacaklardır. Türkiye işçi sınıfının ve halklarının özgürlük ve bağımsızlık savaşı engellenemeyecektir.»

zeki kılıç tutuklandı

Dergimizin 8. sayısında çıkan TİP. 4. Büyük Kongresinin önemi ve yeni devrimci dönem başlıklı yazıdan dolayı, makalenin yazarı Zeki Kılıç 3. Sulh Ceza Mahkemesi tarafından tutuklanmıştır.

Aynı yazıdan dolayı yazı işleri müdürlerimizden Nurettin Pirim bir ay tutuklu kaldıktan sonra ilk mahkemesinde salıverilmişti.

Yazarımızın tutuklanma kararına itiraz edilmiş, ancak, hiçbir sonuç alınamamıştır.

onuncu yılında türkiye işçi partisi

13 Şubat 1961 Türkiye İşçi Partisinin kuruluş tarihidir. Bundan 10 yıl önce sessiz sedasız kurulmuş olan parti, bugün, bir sosyalist parti olarak, işçi sınıfının politik örgütlenmesi şeklinde, toplumda önemli görevler almaya hazırlanmaktadır. On yıldır hakim sınıflara karşı yürütülen mücadele ve parti içi tartışmalar, işçi sınıfının öncü devrimci unsurlarının giderek partide örgütlenmeleri, «parti bilincine» varmaları, Türkiye'de birşeylerin oluştuğunu ve geliştiğini göstermektedir.

Siyasi yapıdaki bu görüntünün, aslında toplumsal yapıdaki değişmelerin, gelişmelerin bir yansıması olduğu açıktır. Türkiye'de, işçi sınıfı toplumun kaderinde rol oynayıcı etkinlikte tarih sahnesine çıkmış ve mücadelesine başlamıştır. Bu mücadelenin adı «sosyalist mücadele»dir, ve partisi de bu mücadelenin organı olarak şekillenmektedir.

1908 Burjuva devriminden sonra, Türkiye'de işçi hareketleri zaman zaman yükselerek ve zaman zaman sönerek sürüp gitmiştir. Meşrutiyetten hemen sonra yabancı kumpanyalara, şirketlere karşı yürütülen grevler, toplu direnişler, uzun yıllar çok elverişsiz şartlar içinde, gücünü işçilerin dayanışma bilincinden alarak sürdürülmüştür. Kurtuluş savaşında, istilâcı kuvvetlere karşı mücadele veren işçi sınıfı, örgütlenme yolunda önemli deneyimlere girmiş, batı sendikacılığıyla temasa geçmiş, uluslararası toplantılara temsilciler yollamıştır.

Türkiye'de işçi sınıfı mücadelesi bundan sonra da çeşitli şekiller altında devam etmiştir. II. Dünya savaşı yıllarında ağır baskılara maruz kalan işçi sınıfı, Türkiye'deki kapitalist gelişmenin doğurduğu acıların en büyük yükünü

çekmiştir. Fakat Türkiye'nin toplumsal yapısı geliştikçe, üretim güçlerinin seviyesi yükseldikçe, işçi sınıfının da etkinliği ve toplumdaki rolü giderek artmıştır. Buna paralel olarak, çeşitli örgütlenme deneyimlerine girişilmiş ve 1908'den beri süreglen örgütlenme çabaları, hakim sınıfların kendi aralarındaki çelişmelerin artığı dönemlerde, yeni ve daha ileri boyutlara ulaşarak sürmüştür. Şüphesiz ki, örgütlenmenin baş meselesi, hep geniş yığın hareketlerini sosyalist ideolojiyle birleştirmek çabaları olmuştur. Yani sosyalist mücadelenin tarihi, işçi sınıfı yığınlarıyla bilimsel sosyalizmin kucaklaşması, örgütlenmenin, sağlam «maddi» temelerinin ve geleneklerinin kurulması çabalarıyla doludur. Hakim sınıflar ise, işçi yığınlarını bilimsel sosyalizmden uzak tutmak ve aydınlar arasında sosyalizm tartışmalarına «müsaade» verildiğinde, bunların geniş yığınlara yansımasını önlemek için çalışmışlardır.

Hakim sınıfların kendi aralarındaki çelişmeler arttığında, ya da yığınların aktif olduğu dönemlerde bu duvarlar yıkılmaya yüz tutmuş, fakat bu kez de faşist tedbirlerle işçi sınıfı mücadelesi bastırılmıştır.

1908 de, İttihat ve Terakki'nin iktidarı zamanında, kurtuluş savaşı döneminde ve 1945 bunalımı sırasındaki örgütlenmeler ile bunların sonuçları yukarıda söylenenlerin anıtıdırlar. Ama şüphe yok ki, sonuçlar ne olursa olsun, bütün bu örgütlenme çabaları, sosyalist hareket için, sosyalist geleneklerin oluştuğu, geliştiği birer deneyim olmuştur. Türkiye İşçi Partisi'nin 13 Bubatta, 13 sendikacı tarafından kuruluşu ve 1962 lerden sonra sosyalist aydınların katılmasıyla etkili bir siyasi hareket halini alması, genel anlamda, Türkiye işçi sınıfının devrimci hareketlerinin ve siyasal örgütlenmelerinin geçmişteki birikimleri ve deneyimleri üzerinde olmuştur. TİP'in bu 10 yıllık gelişim çizgisini kavrayabilmek, mücadelenin baş meselesinin, geniş işçi yığınlarını sosyalist ideolojiyle bir araya getirme, öncü kadrolarını örgütleme çabaları olduğu geçmiş dönemde edinilen «maddi» ve geriletilemez kazançlarını kavramakla mümkün olur.

Sosyalist partiler, bir günden ertesine, işçi yığınlarını yöneten ve öncülerini içinde barındıran, öteki geniş emekçi yığınları çekip çeviren bir parti haline gelemezler. İşçi sınıfının siyasi iktidarın fethi için verdiği mücadelenin, sadece kendisine ve sosyalistlere bağlı olmadığına ve iç ve dış şartların etkisinin de bu mücadelede hesaba katılması gerektiğine göre, hareketin gelişmesinin «hemen» istenen seviyeye ulaşması, arzu edilir olmakla beraber, mümkün olmayabilir. Bu mücadele, bazan yıllarca sürebilen, çeşitli aşamalardan geçer. Bu mücadele, her devrimci durumdan yararlanıldığı, mücadelenin seviyesini, örgütlenmesini yükseltmek için «her fırsatın kullanıldığı» ve bu sayede kalıcı ve maddi kazançların sağlandığı bir mücadeledir. Sosyalist partilerin oluşumu böyle bir süreç izler. Sosyalist parti, «durağan», «atıl» bir örgüt satışı değil, «yürüyen ve gelişen» bir hareketin, işçi sınıfı hareketinin, bu hareketten gücünü alıp gelişen öncü müfrezesidir. Şüphesiz ki, böyle bir süreçte, partinin çeşitli aşamalardaki gelişim hızı, önemli ölçüde, yöneticilerinin devrimci yeteneklerine, kararlılığına ve devrimci duyarlığına bağlıdır. Bu unsur, partinin devrimci niteliğinin gelişmesi ve pekişmesinde yavaşlatıcı ya da hızlandırıcı roller oynayabilir.

İşte, Türkiye İşçi Partisini, gelişim çizgisinde:

a) Partinin geniş yığınların, sosyalist ideolojiyle birleşimini sağlayacak çabaları, yani işçi sınıfı hareketinin siyasî niteliğinin gelişmesi,

b) Bir süreç içindeki bu mücadelede objektif olarak yapılması mümkün şeylerle, yapılan şeyler arasındaki farkı hesaba katmadan değerlendirmemek gerekir. Biz TİP'nin kuruluşundan on sene sonraki yerini ve gelişim çizgisini, bu iki esas açısından değerlendireceğiz.

TİP'in Kuruluşu :

27 Mayıs hareketi, burjuvazi içindeki çelişmelerin artmasının ve orta sınıfların, özellikle bürokrat küçük burjuvazinin, büyük sermayenin baskısı karşı yürüttüğü mücadelenin bir sonucu olmuştur. Gelişmesinin bir durağında, büyük sermaye, zenginlikleri pay etmede, yani ulusal gelirin bölüşülmesinde, burjuvazinin bu orta kesimiyle uzlaşmazlığa düşmüştür. Bu gruplar üzerindeki baskı 27 Mayıs'ı doğurmuştur. 27 Mayıs ve 1961 Anayasasının getirdiği şeyler, işte bu sebepten, büyük sermayenin baskısını —sömürüsünü değil— kısıtlayacak bazı tedbirler olmuştur. Böylece demokratik haklar ve özgürlükler konusunda nisbî bir genişlemenin yasal gerekçeleri ve onun ötesinde maddi ortamı belirmiştir.

27 Mayıs öncesi dönemin sosyo-ekonomik sıkıntıları, en fazla geniş işçi yığınlarının içinde hissedilmiştir. Gelişmekte olan kapitalizm, faşist baskılar altındaki yığınları, en aşırı şekilde sömürmekte idi. 1946'larda sendika kurma özgürlüğünün tanınması da bu sömürüyü azaltıcı olmamıştı. Çünkü faşist baskılar ve uzun süre grev yasağının devamı, sendikaları bir yardımlaşma sandığı durumuna düşürmüştür. İşçiler, sendikacılık aracılığıyla, ancak, burjuva partilerinden 1 ya da 2 mebusluk kontenjan alabiliyorlardı. Bu mebus sendikacıların da ne olduğu tahmin edilebilir.

Objektif gelişme şartları itibariyle, «haklarını ancak örgütlenerek alabileceğini» öğrenmiş olan işçilerin, bu görüşünü, İstanbul İşçi Sendikaları Birliği savunuyordu. Birlik etrafında toplanmış sendikacılar, işçi sınıfı mücadelesinde bir ileri hamlenin gerekliliğini görüyorlardı. Bu görüşler TİP'i doğurdu.

13 Şubat 1961'de İşçi Sendikaları Birliğine bağlı sendikacıların öncülüğünde 13 sendikacı, resmen Türkiye İşçi Partisi'ni kurdular. Kuruluşun amacı, işçi sınıfının üzerindeki baskıların kaldırılması ve haklarının genişletilmesiydi. Ama bunun kurulmuş olan partiyle nasıl sağlanacağı çok açıklıkla, hattâ kurucular arasında bile, belirmemişti. Sadece iki şeyin üzerinde itinayla duruluyordu:

a) İşçi sınıfının birliğinin sağlanması ve pekiştirilmesi;

b) İşçi sınıfının haklarının genişletilmesi; mücadelesinin, ancak kendi örgütleriyle başarıya ulaşabileceği.

Kurucular bu iki esas üzerinde, partiyi geliştirici formülleri uzun süre araştırmışlardı. İleri unsurlar tarafından öne sürülen ve partinin, siyasî niteliğini güçlendirecek olan, aydınların partiye katılması fikri, önceleri kurucuların bir kısmı tarafından şiddetle reddedilmişti Bunlar daha sonra partiyi terkedecek olanlardı). Ayrıca, TÜRK-İŞ'in, partiye karşı olumsuz tavır takınması, hattâ yeni bir parti kurma hazırlıkları, bu dönemde partinin kendi yönünü açıkça çizememesine sebep olmuştu. Onun için, 1961-1962 dönemi, partinin

«kendini bulma» dönemi sayılabilir. Bu dönemde, partinin etkinliğinin artması, siyasi bir güç haline gelebilmesi için, ne yapılması gerektiği uzun süre tartışılmıştır.

Sonuçta, aydınların partiye çağrılması kararlaştırıldı. Bu çağrıda bir ideolojik seçme yoktu. Kıstas, «işçi sorunlarıyla ilgilenmek» idi. Fakat, bu çağrıya ilk uyanlar, sosyalist aydınlar oldu. Türkiye İşçi Partisi girişiminde işçi sınıfının siyasi örgütlenmesi için bir fırsatın yaratılmış olduğunu gören sosyalistler partiye katılmışlardı. Böylece, partinin hayatında bir canlılık başladı.

Bu tarihten 1964 İzmir Kongresine kadar olan dönem, partinin «ideolojik yönelme» dönemi olarak nitelenebilir. Sosyalistlerin partiye katılmaları, katılamayanların desteklemeleri, hakim sınıfların sert tepkileriyle karşılanmış ve bundan ürken bir yığın kurucu ve yönetici partiden istifa etmişlerdi. Partinin «kuruluş dönemindeki» ilk arınma işlemi böylece gerçekleşmiştir.

Hakim sınıflar, bir yandan parti üzerinde, çeşitli baskı ve şiddet yöntemleri kullanarak, partinin gücünü kırmaya, üyelerini yıldırmaya çalışıyor, diğer yandan da partinin kapatılması için çeşitli oyunlar düzenliyordu. Sözgelimi, ana seçimlere ve senato seçimlerine partiyi sokmamak, partinin kısıtlı propaganda gücünü kırmak için, en açık usulsüzlükleri ve yasa dışılığı kullanmaktan çekinmiyorlardı. Kullanılan başlıca iki silâh, anti-komünizm ve şiddet hareketleriydi. Parti, bu dönemde, işçi sınıfı mücadelesinin, işçi sınıfının demokratik hak ve özgürlüklerinin genişletilmesi mücadelesi şeklinde nesnelleştiğini tesbit etmişti.

Böylece, partinin bu dönemdeki canlılığını, içte «ideolojik yönelme»; dışa karşı ise «demokratik haklarını yayma» mücadelesi olarak tanımlamak mümkündür. Sosyalist unsurların da partiye katılmaları, partinin ideolojik yapısının ve sınıfsal niteliğinin ne olacağı sorunlarına açıklık getirmiştir. Zaten sosyalist unsurların partiye katılmaları ve hakim sınıfların bu yöndeki geniş anti-komünizm propagandası, partinin sosyalist parti olarak nitelenmesi sonucunu doğurmuştur. Bu ortamda partide kalanlar, «sosyalist partinin» varlığını kabullenerek kalmışlardı. Ama bu sosyalist partinin ideolojik birliği üzerinde, sosyalist ideoloji üzerinde uzun boylu bir tartışma ve anlaşma söz konusu olmamıştı. Zaten dış baskılar, o kadar fazla idi ki, partinin ideolojik birliği üzerinde bir tartışmanın açılması mümkün olamazdı. Gene de bazı önemli noktalarda tartışma oldu. Bu dönemin başlıca ideolojik tartışma konusu, işçi sınıfının öncülüğü idi.

27 Mayıs'a kadar baskılar altında kalan sosyalist hareketin ve örgütlenmenin yeni şartlarda filizlenmesi, onun, demokratik görevlerinin ağırlığını artırıyordu. Toplumun her kesiminde demokratik hakların genişletilmesi zorunluluğu, partinin bu dönemdeki mücadelesini bir «demokratik mücadele» olarak belirliyordu. «Demokratik ve anti-emperyalist mücadele»nin önemi konusunda bir tartışma yoktu. Tartışma, bu mücadelelerde, öncülüğün işçi sınıfında mı, yoksa orta tabakalarda mı olacağı konusunda idi. Bu, şüphesiz ki, partinin mücadelesinin, taktiklerinin, propagandasının muhtevasını belirleyecek önemli bir noktaydı. Fakat 1964 İzmir Kongresine kadar, bu tartışmalar bile fazlaca ağırlık kazanamamıştı. Çünkü, parti yoğun bir anti-komünist propaganda ve baskı altında tutuluyor ve enerjisinin hemen hemen tümünü buna göğüs germekle harcıyordu.

Hakim sınıflar, bir yandan parti üzerine baskı yapıyor, taşlı sopalı saldırılarla üyeleri yıldırmaya çahşıyor, bir yandan da partiyi kapatmak için çeşitli oyunlar düzenliyordu. Bu girişimlere karşı parti, yılmadan mücadele ediyordu. Bu mücadelenin gelişmesi, partinin hem kendi içindeki «örgütsel birliğini» geliştirmiş, hem de partiyi toplumda hakim sınıflar karşısında «sosyal muhtevası olan tek muhalefet» haline getirmişti. «Genel demokratik hakların genişletilmesi» mücadelesinde en etkili araç Anayasa'nın dinamik biçimde yorumlanması ve propaganda edilmesi olmuştu. 1961 Anayasa'sının bir çok maddeleri, bu maddelerde yazılı «şeylerin» fiili karşılığı ortaya konarak, yaşayan maddeler haline getiriliyordu. Bu dönemde, halkçı bir sloganın «Anayasanın raftan köye inmesi» sloganının, en geçerli mücadele parolalarından biri olması, bu durumun somut karşılığı olmuştur. Gerçekten bu mücadele, sosyalist harekete kalıcı bazı kazançlar sağlamıştır. Hiç değilse, sosyalist propagandanın ve örgütlenmenin Türkiye'de de bir «hak» olduğu, geniş çevrelerin benimsediği bir görüş olmuştur. Anti-emperyalist propaganda ve eylemler «haklı bir dava» halini almıştır. Böylece hakim sınıfların anti-komünizm silâhı çürütülmüş, genellikle kullanılmaz hale getirilmiştir. Ama belirtmek gerekir ki, bu mücadelesinde partinin yaygınlık kazandığı, etkinliğini artırdığı toplum kesimi, daha çok, «demokratik bir mücadelenin» yandaşı orta sınıflar olmuştur. Parti, ilk zamanlarda, işçi sınıfı içinde, sendikacılar aracılığıyla sahip olduğu belirli etkinlik dışında, fazla bir yansıma bulmamış görünüyordu. Fakat yine de, Anayasa'da yazılı demokratik hak ve özgürlükleri, hiç gerilemeden, yılmadan kullanması, hakim sınıfların, anti-komünizm silâhını geriletmeyi, demokratik ortamı genişletmeyi önemli oranda sağlamıştır. Özellikle, partinin 141-142'nci maddelerinin Anayasa'ya aykırılığı üzerine açtığı davanın yankısı büyük olmuştur. Açılan kampanya, bildiriler, toplantılar ve gösteriler geniş bir kesimde yansıma bulmuştur. Bu faşist yasalar, Anayasa mahkemesinde ancak, bir kişilik 7'ye karşı 8 çoğunlukla yerinde kalabilmiştir. Ama her fiili mücadelenin sonucunda tüm demokratik kamu oyu bu yasaların gerçekten «baskıcı» niteliğini kavramış ve bunlar geniş ölçüde işlemez hale gelmişlerdir.

Partinin kuruluşundan 1964 İzmir Kongresine kadar olan dönem, parti içi gelişmede «kuruluş ve ideolojik yönelme», «sosyalizme yönelme»; hakim sınıflara karşı mücadelesinde ise, fiili mücadele sonucu ve demokratik hakların yılmadan savunulmasıyla kabul ettirilen «meşruiyet» mücadelesi dönemi olarak nitelenebilir.

İzmir Kongresi ise yeni tüzüğün ve programın kabul edildiği toplantı olarak partinin gelişme çizgisinde bir dönüm noktası olmuş; geçen üç yılık mücadelenin parti örgütlenmesi ve programında somutlaşmasını sağlamıştır. 9-10 Şubat 1964 de; 76 delegeden 52 sinin katıldığı kongre'de, esas olarak iki sorun üzerinde tartışma yapılmıştır.

a) **Partinin yönetim organlarının teşekkülünde emekçilerin** (bu dönemde emekçi kavramının, kol işçisi, sanayi işçisi olarak kullanıldığını belirtmek gerekir) **enaz % 51 oranında temsil edilmesini öngören tüzüğün 53. maddesi.** Bunun konusunda önemli bir kaygı, partide işçi sınıfına biçimsel de olsa belli bir ağırlık kazandırmak olmuştur. İtirazlar ise, kafa ve kol emeği ayrımının bilimsel sosyalizme aykırı olduğu, yönetim organlarının etkinlik kazanması

için, bu ayrımın yapılmaması ve yetişkin kişilerin kurullara seçilmesi yönünde idi.

b) **Parti genişlediği ve örgütlenme kapasitesi arttığı için en yüksek organı olan Büyük Kongrenin oluşturulmasında temsil meselesi.** Bir teze göre; «temsil oranının yüksek olması için» tabanın sesini duyurabileceği, her ilden çok sayıda temsilcinin katılabileceği bir kongre oluşturulmalıydı. Diğerine göre ise; «partinin daha yeni ve körpe bir örgüt olduğu, ideolojik birliği sağlamlaşmamış bulunduğu için, şimdi, böyle bir açılmaya gidiş yanlış olur. Kongre daha az sayıda, ama yetişkin, sorunları çözümleme niteliği daha yüksek unsurlardan oluşmalıydı».

Partinin niteliğinin belirlenmesi konusundaki bu iki mesele, aslında, daha sonra bir tartışma mihrakı olacak olan, iki tezin ilk belirtileriydi. Yani parti, işçi sınıfının nicel ve nitel ağırlığını gözetmeyen bir «geniş yığın» örgütü mü, yoksa «mücadele içinde geliştirilecek sınıfsal niteliği ağır basan bir örgüt mü» olacaktı?

Tartışmalar sonucu, 53. madde ve daha dar temsil sistemi kabul edildi.

Ama İzmir Kongresini asıl niteleyen şey, o zamanın şartları içersinde, gerçekten önemli bir çalışmanın ürünü olan, Parti içi ve Parti dışı sosyalistlerin benimsedikleri Programın kabul edilişi olmuştur. Programın kabul edilmesiyle, TİP kendisini niteliyor, «ideolojik yönelme» döneminin sonunda, adı anılmasa da, sosyalist ideoloji partinin resmi ideolojisi olarak ilân ediliyordu.

Parti, ilk kuruluşundaki, bir çeşit «sendikalar birliği» örgütü olmaktan çıkmış, tüzüğü ve programıyla, siyasal bir hareket olarak belirmişti. Bundan sonraki tüm ideolojik tartışmalar, hakim sınıflara karşı verilen mücadele, bir «sosyalist parti» olarak yapılacaktır ve çaba onun sosyalist niteliğini geliştirici yönde olacaktır. İzmir kongresinden 1965-1966-1967 ve 1970 lere kadar olan dönem, bir sosyalist partinin niteliği, örgütlenmesi, siyasi hareketin boyutları ve doğrultusu, hedefi, taktikleri, v.b. sorunlarının tartışıldığı, mücadelelerinin yapıldığı uzunca bir dönem olmuştur. Bu dönemde yine partinin oluşumunu etkileyen iç ve dış gelişmeleri incelemek yararlı olacaktır. Bir sosyalist partide parti içi tartışmaların ideolojik boyutlar kazandığı dönemlerde, bunu, Partinin hakim sınıflara karşı mücadelesinden ayırmanın elbetteki imkânı yoktur. Bu tartışmalarda hangi tezin doğru olduğunu, ancak, sosyal pratik kesinlikle ortaya koyar ve yanlış olan yıkılır. Bu arada, tartışmaların yalnız sosyalistler arasında geçmediğini, tartışmalara hakim sınıfların ideolojik ve fiili müdahalelerinin olduğunu da bilmek gerekir. Onun için, bir sosyalist partinin iç ve dış mücadelesi birbirinden kopuk şeyler değildir.

Parti, İzmir Kongresinden, örgütsel çatısını geliştirmiş, daha diri ve yetenekli yönetici kadrolara sahip, en önemlisi «demokratik hakların» oldukça genişlemiş olduğu bir ortamda çıkmıştı. Partinin yeni döneminde önündeki görevler şunlardı:

a) İdeolojik birliğini geliştirerek, devrimci strateji ve taktikler konusunda en doğru çözümlemelerle mücadele planını çizmek;

b) Geniş yığınlarla «temasa geçmek», propagandacı ve ajitatör kadrolarıyla, onların hareketlenmelerini sağlamak, ya da geri hareketleri «siyasi bilince» ulaştırma çabalarına girişmek. Bunun için çeşitli propaganda araçlarına sahip olmak ve geliştirmek.

Genel olarak sosyalist hareket içinde ve daha sonra parti içindeki ideolojik tartışmanın mihrakı partinin stratejisi üzerinde oluştu. Strateji tartışmaları, 1964 yılı ve hattâ 1965 genel seçimlerine kadar çok önemli boyutlar kazanmadı. Bunun önemli bir nedeni, bu dönemdeki mücadelenin daha çok «sosyalizm»in ve «sosyalistlerin» Türkiye'deki varoluş mücadelesi şekline bürünmesiydi.

Ama, 1965 sonundan itibaren, artık parti güçlenmiştir. Demokratik mücadelede önemli kaleler fethederek, bir sosyalist mücadelenin ve örgütlenmenin imkânlarını yaratmıştır. Genişleyen demokratik haklar çerçevesinde, yığınların hiç değilse ekonomik mücadeleleri geniş ve yeni boyutlar kazanmıştır. Artık genel parolalar ve propaganda çalışmalarının ötesinde yığınlar için örgütlenmenin, etkin «sosyal» muhalefetin oluşturulmasının imkânları ortaya çıkmıştır. Sosyalist mücadelenin somut muhtevaya bürünmesi için, doğru devrimci çözümlerin, buna uygun eylem taktiklerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Sosyalist mücadelenin yürütülüşü, devrim stratejisi ve buna ilişkin taktik sorunlar ve örgütlenme biçimi konularındaki anlaşmazlıkların özellikle 1965 den sonra, yani partinin gelişim çizgisinde, bir atak yapması döneminde, canlılık ve genişlik kazanmasının kaynağı burada aranmalıdır.

Başlarda, «Yön» dergisi etrafında toplanan unsurlarca, partinin, dogmatik, sekter ve «geniş cepheyi» bölücü olduğu iddialarıyla başlatılan tartışmalar, daha sonra özellikle Malatya Kongresine doğru yoğunlaşarak, çeşitli konulardaki görüş ayrılıkları halinde ortaya çıktı. Malatya Kongresi sonrası ideolojik ayrılma şekline büründü; Parti otoritesinin sarsıldığı 1968-1969 yıllarında ise «parti yıkıcılığına» kadar vardı.

Tartışmanın ilk başlayışı, anti-emperyalist mücadelenin özü üzerinde, Türkiye'nin toplum yapısı, sınıflar arası ilişkiler, ve devrimci güçlerin değerlendirilmeleri, buna ilişkin olarak da mücadelenin nasıl yürütüleceği konularında çıktı ve daha çok da emperyalizmin Türkiye'deki işleyişi, mücadelenin öncü gücü ve ittifaklar sorunu üzerinde toplandı. «Geniş cephecilik», «Milli Demokrasi», «Milî Demokratik Devrim», «Proleter Devrim» adlarının anlamı bu teze göre, «Türkiye, feodal ilişkilerin egemen unsur olduğu, bağımlı (daha sonra yarı-bağımlı) bir ülkedir. Emperyalizm ülkedeki en gerici güçlerle yani feodal unsurlarla ve bir azınlık halindeki işbirlikçi sermayeyle işbirliği halindedir. Ama Türkiye'deki bu sermaye sahiplerinin geliştirdiği kapitalist ilişkiler, dışa bağımlı, montaj sanayiinden ve kapkaççı kapitalizmden öte hiçbir toplumsal etki yaratmamışlardır. Bu güçler özellikle 1950'lerden sonra, 1923 Ulusal kurtuluş devrimine karşı bir karşı-devrim geliştirmişlerdir. Onun için Türkiye toplumunda, bugün verilecek anti-emperyalist mücadele, bu toprak ağası-işbirlikçi sermaye-emperyalizm blokuna karşı tüm yurtseverlerin katıldığı bir mücadele olmalıdır. Bunun aracı bir «geniş cephe», hedefi ise «Milli Demokratik İktidar» olacaktır. Ancak böyle bir iktidar altında sosyalist mücadele imkânı vardır. Ancak o zaman sosyalist parolalar atılabilir ve sosyalist iktidar için mücadele eden örgütler kurulabilir. Böyle bir cephe mücadelesinin öncülüğü de şüphesiz ki cepheye fiilen öncülük edenler de olacaktır. Bunun unsurları da somut şartlar tahlil edildiğinde ortaya çıkmaktadır. Türkiye'de işçi sınıfı henüz gelişmediği, örgütlenmediği —hatta bazı zamanlardaki iddialara göre olmadığı için— hedefleri böylece belirlenen bir mücadelede işçi sınıfının öncülüğünü öne sürmek sektarizm ve bölücülüktür. Oysa; milli burjuvazinin, uzun sürelerden

gelen devrimci ilerici geleneklere sahip bir kanadı, asker-sivil aydın kanat, böyle bir devrime öncülük etmenin objektif ve sübjektif şartlarına sahiptir. Milli burjuvazinin sanayici kesimi de emperyalizmle çatışma halindedir ve o da böyle bir mücadelenin içinde yerini alacaktır. O halde işçi sınıfının öncülüğünü öne sürmek; bu kesimlerin mücadeleye girmelerine engel olur ve cepheyi dağıtır.»

Türkiye İşçi Partisi ise kurulduğu yıldan bu yana, mücadele işçi sınıfının öncülüğü konusunda hiçbir taviz vermemiştir. Mücadelenin çeşitli aşamalarda büründüğü şekillerde —partinin örgütsel şekillenmesini geliştirdiği, demokratik mücadelenin ağır bastığı dönemlerde— hep işçi sınıfının bu mücadelelerin öncü ve esas gücü olduğunu savunmuştur. Türkiye'de emperyalist etkilerin, en büyük ağırlığının kapitalist ilişkiler içinde kendini gösterdiğini, yani emperyalizmin sosyal tabanının en önemli kesiminin büyük sermaye sahipleri olduğunu belirterek, verilecek anti-emperyalist mücadelenin, sosyalist mücadelenin bir yüzü olduğunu savunmuştur. Partinin bütün bu dönem içindeki resmi tezi, «anti-emperyalist mücadelenin, sosyalist mücadeleyle birliği» olmuştur. Yakın tarihlere kadar çok açıklıkla belirtilmemiş olmasına rağmen, Türkiye'de üretim güçlerinin gelişme seviyesine bakarak, dış çelişmenin iç çelişmeden bağımsız olarak çözülemeyeceği çeşitli formülasyonlarla açıklanmıştır. Gerçekten, kapitalist ilişkilerin gelişme döneminde, orta sınıfların siyasal iktidarlar üzerinde belirli baskıları görülmüştür. Ama, özellikle, 1950'lerden sonra toplumun bütün kesimlerinde egemen hale gelen kapitalist ilişkiler, dış kapitalizmle siyasal ekonomik bütünleşmeler sonucu, sınıflar arasındaki ilişkileri ve eski güç dengesini bozmuştur. Gelişme, kaçınılmaz olarak, işçi sınıfını artık toplumun bütün devrimci dönüşümleri için gerekli öncü ve esas unsur haline getirmiştir. Artık Türkiye için, bugünün şartlarında, sınıflara mücadelesi dışında bir mücadele yöntemi önermek, anti-emperyalist mücadelenin sınıfsal muhtevasını kavramamak, soyut bir mücadele anlayışını benimsemek ve ileri sürmek demektir.

Parti, bu dönemde somut görevini, geniş yığınları, baskılardan kurtararak, aktif politik mücadeleye sokmak, yani genel deyimiyle «bilinçlendirmek» olarak belirlemiştir. Fakat, söylemek gerekir ki, 1964-1966 döneminde partinin yığınlara propaganda çalışmaları, yeteri kadar geliştirilememiştir. Burada, en önemli unsur şüphesiz ki, partinin maddi imkânlarının kısıtlı oluşudur. Propaganda aracı olarak sadece, konuşmalar, büyük kentlerde açık oturumlar ve sayısı bir ikiyi geçmeyen sosyalist yazarın gazete köşelerindeki çabaları sayılabilir. Bu konuda en etkili iki araç genel oy halkının devrimci tarzda kullanılışı ve TÜRK-İŞ içindeki partili sendikacıların devrimci mücadelesi olmuştur.

Parti, genel oy hakkını kullanırken özellikle Anayasa'da yazılı pek çok maddenin, vazgeçilmez ve geriletilemez şekilde toplum hayatında yerleşmesini başarabilmiştir. Örnek olarak, sınıfların varlığı, sınıf mücadelesinin varolacağı, sınıf mücadelesi yapan sosyalist örgütlerin varolacağı, sosyalist mücadelenin ve demokratik yığın eylemlerinin engellenemeyeceği görüşleri anayasal demokratik kurumlara benimsetilmiş ve yığınların bilincine nakşedilmiştir. Bunun yansıması 10 Ekim seçimlerinde görülmüştür. 1963'de en pervasız engellemelerle seçimlere sokulmayan parti, 1965'de sınıf mücadelesinin aracı olduğunu ilân ederek seçimlere girmiş ve parlamentoda temsil hakkı kazanmıştır. Bu, Türkiye'de oy hakkının «sosyal» bir nitelik kazanmasının ilk örneği olmuştur. Partiye verilen oyların işçilerden çok toplumun diğer kesimlerinden gelmiş

olması, bu «sosyal gerçeği» değiştirmez. Genel oy hakkı, 1965 seçimleriyle, sosyalistler tarafından mücadele için etkili bir araç olarak kullanılmış ve Türkiye'de ilk defa «sosyal muhtevaya» kavuşturulmuştur.

Partinin geniş yığınlar üzerinde propaganda çabalarının en önemlilerinden biri de, Partili sendikacıların TÜRK-İŞ içindeki mücadeleleri olmuştur. Gerici hakim sınıfların güdümündeki TÜRK-İŞ'in «işçi düşmanı» politikası, geniş işçi yığınları içinde, Partili sendikacılaarın aktif çalışmalarıyla her gün biraz daha gün ışığına çıkarılmıştır. Kozlu'da, Zonguldak'ta işçilerin kurşunlanışına karşı çıkan partili sendikacılar, TÜRK-İŞ'in bir kısım yöneticileri tarafından jurnallenmişlerdir. Bu, artık «kaybetme sürecine» girmiş olan TÜRK-İŞ'in, umutsuz çırpınmalarının ilk işareti olmuştur. Paşabahçe'de, İzmir Kula grevinde v.b.... Partili sendikacılar, sarı sendikaların «işçiyi satma» oyunlarını açığa çıkarmışlardır. TÜRK-İŞ'le ekonomik planda girişilen bu mücadele, her adımda siyasal niteliği gelişerek devam etmiştir. TÜRK-İŞ'in geniş yığınlar üzerindeki otoritesi çatırdamaya başlamıştır. Partili sendikacıların, bu mücadele sürecinde, itinayla üzerinde durdukları şey, her ne olursa olsun «işçi sınıfının birliğini» dağıtacak, provakatif çabalardan uzak durmak, işçi sınıfı hareketini bölük-pörçük hale getirmekten kaçınmak olmuştur. Bu mücadele süreci bilinmeden 15-16 Haziran olaylarının gücünün ve birliğinin nereden geldiği anlaşılamaz.

Parti, bu dönem içinde, demokratik hakları ve ortamı geliştirmek mücadelesinin üzerine yüklediği görevleri başarılı bir şekilde yürütmüştür. Özellikle, parlamentoya girildikten sonra bu hakları geliştirmek için önemli çalışmalar yapılmıştır. Baskı tedbirleri olarak getirilen tasarılara karşı fiili direnmeler, meclislerde ve radyolarda kapitalist programların eleştirisi ve sosyalist programların önerilmesi, Anayasa Mahkemesinden ve diğer demokratik kurumlardan etkin bir şekilde yararlanılması, partinin bu çalışmaları arasındadır. Bu dönemde kazanılan haklar, hakim sınıflar tarafından kolay kolay geri çevrilemeyecek kadar köklü biçimde yerleştirilmiştir. Örnek olarak;

a) Düşünce özgürlüğünün, somut muhtevasına kavuşturulmasıyla, Türkiye'de bilimsel sosyalist klasiklerin basılması, yayılması, öğrenilmesi ve öğretilmesini de kapsadığı;

b) Sınıf mücadelesinin bir gerçek olduğu ve ezilen sınıfların ezenlere karşı mücadele etmeye hakları bulunduğu;

c) Din, ırk, v.b. özelliklerinden dolayı baskı altında tutulan grup ve halkların demokraitk mücadelesinin tüm demokratik hakların dışında tutulamayacağı

d) Sınıf esasına dayanan ekonomik ve siyasal örgütlerin kurulabileceğinin kesin olarak kabul ettirilmesi, sosyalist mücadelenin bu dönemdeki «maddi ve kalıcı ürünleri» olmuştur.

İşte bu ortamda Türkiye İşçi Partisi II. Büyük kongresi Malatya'da toplandı (20-24 Kasım 1966). Kongreden önce, İzmir Kongresinin önemli tartışma konularından biri olan büyük kongrede temsil sistemini gözden geçirmek üzere, 30 Eylül 1966 da, I. Olağanüstü kongre toplanarak, tek maddeli gündemini görüştü. Böylece Malatya Kongresinin daha geniş bir delegasyonla toplanması sağlandı.

Malatya Kongresinin esasını, partinin stratejisi sorunu ve daha geniş

plânda örgütlenme meselesi teşkil etmiştir. 1965'lere dek daha çok partili ve parti dışındaki sosyalistler arasında süren strateji tartışmalarını, seçimlerden sonra alevlenerek, partinin en önemli iç sorunu halini almıştı. Kongrenin buna bir çözüm getirmesi gerekiyordu. Uzun süren tartışmalardan sonra, Türkiye'deki mücadelede, iç çelişmenin daha ağır bastığı, onun için, mücadelenin sınıfsal muhtevasının ve işçi sınıfı öncülüğünün reddedilmesinin, küçük burjuva kuyrukçuluğu ve hareketin yozlaşması olacağı kararlaştırıldı. Bu, Parti Tüzüğüne, TİP'in işçi sınıfının öncülüğünde, diğer emekçi sınıf ve tabakaların iktidara yürüyen siyasal hareketi olduğu yolunda bir maddenin eklenmesiyle yansıdı. Ayrıca kongre kararı da bu doğrultudaydı. Kongre kararında;

Türkiye İşçi Partisi İkinci Büyük Kongresi, «Gerek politik, gerekse ekonomik bağımsızlığın son tahlilde sosyalizmle gerçekleşeceğine ve Türkiye'de sosyalizmin, genel sosyalist ilke ve gelişme kanunları çerçevesinde, memleketimizin tarihsel şartlarına, milli özelliklerine uygun, milli bağımsızlığına kıskançlıkla bağlı ve aşağıdan yukarıya demokratik bir yoldan, yani örgütlenmiş emekçi sınıfların elbirliği, bilinçli, cesur çabalarıyla gerçekleşeceğine olan inancını teyid eder.» deniyordu.

Parti, böylece 1961-1966 arasındaki 5 yıllık eylemiyle, Türkiye'deki sosyalist hareketin ve özellikle onun demokratik görevlerinin başarılı mücadelesini vererek, gelişim çizgisi üzerinde bir dönüm noktasına varmış bulunmaktaydı. Bu noktada, bilimsel sosyalist klasiklerin yayınlanması, okunması, sosyalist ilkelerin benimsenmesinin, parti içinde ideolojik birliği ileri bir düzeyde sağlaması ve parti içi tartışmalara bir açıklık getirmesi gerekiyordu. 5 yılın başarılı mücadelesi sonucu genişleyen demokratik ortamda, bu yığın hareketlerinin kendini göstermesi ve geçmişin kabuklarının çatlatılması döneminde örgütlenme, yani yığınlarla «yaşayan bağlar» kurma, sosyalist ideolojiyi benimsetme ve yayma âcil görevler halini almıştı. Sorun, «genel demokratik haklar» çerçevesinde, genel parolalarla yürütülen ve etrafında destekler bulan mücadelenin niteliğini geliştirmekti Parti, ideolojik birliğini geliştirerek yığınların «siyasal bilince» kavuşturulması ve örgütlenmesi görevini yerine getirmeliydi. Yığın hareketlerinin öncüleri parti bünyesinde toplanarak, yığınlar içinde propaganda ve ajitasyon çalışmaları genişletilmeliydi. Sosyalist ideolojinin, yığınlarla buluşması ve «maddi güç» haline dönüşmesinin temelleri atılmalıydı. Ne varki, Parti 1966 kongresinden sonra kendini strateji tartışmaları içinde buldu. Malatya kongresinde kesin karara bağlanan strateji sorunu, günün aktüel meselesi olarak, olanca şiddetiyle sürüp gitti. Önce «geniş cephecilik», daha sonra MDD tezi halinde oluştu.

Bu tartışmalar, bir süre sonra, «partiyi kötüleme» kampanyası haline dönüştü. MD'ciliğin küçük burjuva çevrelerde, özellikle gençlik kesiminde gelişmesi, partinin zaten sağlam olmayan «örgütsel bütünlüğünü» sarsacak derecelere gelmişti. Bu saldırılar, parti içinde bir dağılma, devrimci hareket üzerindeki otoritesini, prestijini yitirme sürecini başlattı. Buna karşılık, Partide yeni bir sapma «sosyal demokrat» sapma kendini gösterdi. Özellikle 1968 sonlarına doğru şekillenen bu sapma, partinin niteliğini ve önündeki görevleri tam pasifist bir çizgide yorumlamaya çalışıyordu. Gelişme çizgisi üzerindeki tıkanıklığın giderilmesi, bir dönüşümün gerçekleştirilmesi reddedilerek, partinin daha da gevşek bir örgütlenmesi öneriliyordu. Bu teze göre; TİP bir yığın

örgütü olmalıydı. Yığınların kendiliğinden gelen hareketlerine uyularak, onlara uygun gelecek parolalar keşfedilip yığınlar (mevcut) bilinçlerinden yakalanacak ve yığın halinde iktidara gelinecekti. Aşağıdan yukarıya örgütlenme filân dem vuranların açıkça söylemek istedikleri şey buydu. Sosyal demokrat sapma, bir yandan bilimsel sosyalizmin genel ilkelerini, sınıf mücadelesini reddederken, diğer yandan partinin tüzük ve programını, mücadele içinde gittikçe somut muhteva kazanan temel ilkelerini geriye götürmeye çalışıyordu. Bu metinlerin yazıldıkları zaman içindeki şartlar dolayısıyla kesin ifade edilemeyen, teorik formülasyonlar tahrif ediliyordu. İşçi sınıfının öncülüğü, işçi sınıfı partisi, işçi sınıfı iktidarı v.b. kavramlar, sosyal-demokrat bir çizgide yorumlanıyordu. Türkiye sosyalizmi, işçi sınıfı etrafındaki emekçi sınıflar, hürriyetçi sosyalizm v.b. edebiyatı bu teorik zorlamaların ürünleri olmuştu. Bu sapmanın Partiyi «popülizm» batağına ve bilimsel sosyalist parti anlayışının reddedildiği parlamentarizmin dar kalıpları içine hapsedilmiş bir mücadeleye sürüklemek istediği açıktı.

Yığın hareketlerinin gittikçe geniş boyutlar kazandığı, sosyalist hareketin örgütlenmesi için önemli imkanların varolduğu bu dönemde parti, iç çatışmalar nedeniyle, dış mücadelesinde de etkin olamıyordu. 1966-69 yıllarını kapsayan bu dönem parti içi tartışmaların en şiddetli şekilde sürüp gittiği bir dönem olmuştu. Parti «varlığını» kaybetme tehlikesiyle karşı karşıyaydı. Sapmalardan hangisi partiye hakim olursa olsun sonuç değişmeyecekti. Birisinde «küçük burjuva devrimcilerinin» elinde bir öğrenci örgütü olacak, diğerinde ise, yaşaması, sosyalist harekete hiçbir yararı olmayan bir «siyasi ur» olarak kalacaktı. Sosyalist mücadelenin, önemli mücadele aşamalarından geçmiş, içinde devrimci birikimin hemen hemen tümünü barındıran Partinin, bu sapmalardan arındırılması baş görev halini almıştı. 1968 Ankara III. Büyük Kongresi, II. Olağanüstü Kongre ve 1970 Ankara IV. Büyük kongresi, bu mücadelenin çeşitli evrelerinin somutlandığı kongreler olmuştur. Burada belirtmek gerekir ki özellikle 1969 dan sonra MD sapması ile mücadele bir ideolojik mücadele olmaktan çıkmış, açıkça «partinin yıkılması»na karşı mücadele halini almıştır. Parti yıkıcıları, bütün güçleriyle, Türkiye İşçi Partisi'nin ortadan kaldırılmasını, sosyalist mücadelenin yapılmamasını sağlamaya çalışıyordu. Buna uydurulan teorik kılıflar ne olursa olsun, sosyalizmden bahsetmenin yasaklanmasının, sosyalist mücadele parolalarının söylenmesinin hakim sınıflar kadar bilinçli bir şekilde önlenmesinin tek bir anlamı, sınıf mücadelesinden duyulan korku olmuştur.

Bu dönemde, sosyalistlerin bütün çabası, örgütlerine yapılan saldırıları göğüslemek, partinin yıkılmasına engel olmak noktalarında toplanıyordu. MDD'cilik önce ideolojik planda mağlup edildi. Daha sonra, Türkiye'de, geçerli tek devrim stratejisinin, sosyalist devrim stratejisi olduğu, işçi sınıfının öncülüğündeki mücadelenin demokratik ve anti-emperyalist mücadeleleri de kapsadığı, anti-emperyalist mücadelenin, en yüksek şeklinin sosyalist mücadele olduğu sosyal-pratikte de doğrulanmıştır. İşçi sınıfının «varlığı, yokluğu» münakaşasının hiçbir tutarlı yanı olmadığı ortaya çıkmıştır. Demokratik mücadelenin öncülüğünü yapacak en güçlü sınıfında kendisi olduğunu, işçi sınıfı göstermiştir.

Partinin iç çatışmalarla uğraştığı bu dönemde en olumlu gelişim şüphesiz

13 Şubat 1967'de TÜRK-İŞ'ten ayrılan partili sendikacıların DİSK'i kurmaları olmuştur. Önceleri, hakim sınıfların şiddetli baskıları sonucu, sadece kendi bünyesindeki işçilerin birliği sağlamayı amaçlayan DİSK' daha sonra, büyüyüp serpilmiş ve işçi sınıfı hareketlerinin ekonomik mücadele seviyesinde en etkili temsil örgütü haline gelmiştir. Bünyesindeki partili işçilerin, işyerlerindeki etkinliği, doğru devrimci atılımların iyi planlanması DİSK'i bugün, işçi hareketlerinin örgütlenmesi meselesinde ileri bir yere getirmiştir.

Geniş işçi yığınları içinde, TÜRK-İŞ'in, güdümlü sendikacılığı iflas etmekte, DİSK'in devrimci sendikacılığı gelişmektedir. Halen ekonomik seviyede olan bu dinamizmin, DİSK içinde bütünleşmesi, yığınları sosyalizmin bilimiyle teçhiz edilerek, siyasal bilinçlerinin yükseltilmesi, öncü kadroların parti içinde oluşması, sosyalist hareketin en önemli fırsatlarından biri olmuştur. Bu fırsat, doğru devrimci taktik ve eylemlerle iyi kullanılabilirse, Türkiye'de sosyalist hareketin, önemli bir güç haline geleceği açıktır. Zaten hakim sınıfların bütün telâşı da buradan gelmektedir.

Türkiye'de yığın hareketlerinin geliştiği «sosyal muhalefetin» genişlediği bir ortamda, TİP'nin tüm sapmalardan arınmış olarak, bu mücadelenin öncüsü parti haline dönüştürülmesi, sosyalistler için en önemli görev olmuştur. Ankara'da yapılan 4. Büyük Kongre, strateji meselesinin, sapmaların, partinin niteliğinin, görüşüldüğü ve karara bağlandığı toplantı olmuştur.

IV. Büyük Kongre, partinin gelişim çizgisinde İzmir Kongresi kadar önemli bir rol oynamıştır. Parti, İzmir kongresinde sosyalist niteliğini ortaya koymuştu. 1970 kongresinde ise, verilen mücadelelerin, gelişen yığın hareketlerinin, değişen şartların ışığında bu durum yargılaması yapılmış ve sapmaların tasfiyesiyle Parti arınmış, sosyalist niteliğini geliştirmiş sosyalist kimliğini pekiştirmiştr.

Partinin bu 10 yıllık hayatı bize,

a) Partide, bilimsel sosyalist ideolojinin kesin hakimiyet kazandığını;

b) Hayatının her aşamasında, sınıf mücadelesini, çeşitli teorik ve eylemsel kılıflarla reddeden unsurları tasfiye edip arınarak geliştiğini;

c) Parti içinde; işçi sınıfının öncü kadrolarının oluşmakta olduğunu;

d) DİSK ve diğer yan örgütler aracılığıyla geniş yığın eylemleri üzerinde yönetim yeteneğinin gelişmekte olduğunu;

e) Bütün bunların bütünleşmesi olarak da, Partinin işçi sınıfı partisi niteliğini geliştirme yolunda, önemli mesafeler kazandığını göstermektedir.

Şimdi sosyalistlerin görevi, Partinin emekçi yığınlar içindeki propaganda ve ajitasyon çalışmalarını genişletmek, işçi sınıfıyla bağları geliştirmek ve onu partisi aracılığıyla «siyasi güç» haline getirmek, toplumda gelişen «sosyal muhalefeti» işçi sınıfının öncülüğünde, emperyalizme ve onunla bütünleşmiş hakim sınıflara karşı mücadeleye yöneltmektir.

Türkiye İşçi Partisinin 4. Olağan Büyük Kongresi, kongreye öngelen dönemin başlıca sorunlarını ve tartışma kanularını karara bağlayarak sosyalist mücadeleye ışık tutmuştur.

4. Büyük Kongre;

O Devrim stratejisi tartışmalarına son vermiş, Türkiye'nin önündeki devrim aşamasının Sosyalist Devrim olduğunu ve sosyalizm için verilecek mücadeleyle bağımsızlık ve demokrasi mücadelelerinin bütünleştiğini belirttmiştir.

○ Milli demokratik devrimciliği mahkûm etmiştir.

○ Türkiye İşçi Partisi'nin işçi sınıfının bağımsız siyasi örgütü olduğunu karar altına almıştır.

○ Türkiye'de verilen bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm mücadelelerinin öncü ve esas gücünün işçi sınıfı olduğunu, işçi sınıfının bu mücadelesinde, diğer köylü ve kentli emekçi sınıfların ittifakını ve desteğini kazandığını saptamıştır.

○ Partinin önümüzdeki dönemde en önemli sorunları olan örgütlenme ve eğitim sorunlarının çözümünde kılavuz olacak kararlar almıştır.

○ Türkiye İşçi Partisi'nin Kürt sorununa, işçi sınıfının sosyalist devrim mücadelesinin gerekleri açısından baktığını ilân etmiştir.

○ Gençlik hareketlerinin sınıf niteliğinin küçük burjuvalık olduğunu tesbit etmiş ve ilerici, anti-emperyalist nitelikteki gençlik hareketlerini desteklediğini ve destekleyeceğini belirtmiş, fakat Partinin işçi sınıfının sosyalist hareketini, öğrenci-gençlik hareket ve örgütlerinin peşine takma çabalarına karşı mücadele vereceğini kesinlikle belirtmiştir.

○ Sendikal hareketin, işçi sınıfının siyasi mücadelesinin paralelinde ve onun destekcisi olması zorunluluğunu karara bağlamıştır.

Görüldüğü gibi, 4. Büyük Kongre Kararları küçük bir program niteliğindedir. Sapmaları mahkûm eden partinin sosyalist niteliğini geliştiren ve pekiştiren kararlardır.

ÖZLEM ÖZGÜR

dünya kapitalist sisteminde ve türkiye'de son gelişmeler

Kapitalist üretim biçimine gelinceye kadar, üretici güçlerin gelişmesi, hiçbir üretim biçiminde, kapitalist üretim biçimindeki kadar hızlı olmamıştır. Üretici güçlerin bu hızlı gelişmesine paralel olarak, üretim miktarı da büyük oranda artmış, kapitalist toplumda insanların doğayla ve birbirleriyle olan ilişkilerinde önemli değişmeler olmuştur: doğrudan üreticiler «zanaatkârlar ve köylü çiftçiler» üretim araçlarından ayrılmışlar, toplum «kapitalistler, büyük toprak sahipleri, işçiler» olarak sınıflara bölünmüş, yani üretim araçları ve toprak küçük bir azınlığın eline geçerken, işgücü pazarda satılan bir meta biçimine dönüşmüştür. Öte yandan bilim ve teknikteki gelişmeler (üretici güçlerin gelişmesi), ürünlerin nitelik ve niceliğinde de büyük değişmeler meydana getirmiştir. Bütün bu gelişmeler ürünlerin üleşiminde de «üretim biçiminin kendine özgü niteliğine uygun olarak» değişmeleri beraberinde getirdi: çeşitli değerlerin toplumun sınıf ve tabakaları arasında üleşimindeki dengesizlik, hiçbir üretim biçiminde, kapitalist üretim biçimindeki kadar büyük olmamıştır. Marx bu durumu şöyle anlatır: **emek evrime uğrayarak sosyal emek haline geldiği ve böylelikle servetin ve kültürün kaynağı olduğu ölçüde, emekçide yoksulluk ve teslimiyet, çalışmayanda servet ve kültür gelişir.**

Günümüzde kapitalizmin ayırdedici özelliği, endüstrinin gelişmesiyle birlikte, üretimin büyük teşebbüsler içinde hızlı bir tempoda yoğunlaşması süreci

ya da kapitalizmin en yüksek aşaması «EMPERYALİZM»dir. Marx 100 yıl önce serbest rekabetin, üretimin yoğunlaşmasına yol açacağını ve giderek yerini tekelci kapitalizme bırakacağını öne sürerken, burjuva iktisatcıları «serbest rekabeti» bir doğa yasası gibi görüyorlardı. Oysa, özellikle yirminci yüzyılın başından itibaren bu yoğunlaşma, insanı şaşırtacak kadar hızlı olmuştur. Yarım yüzyıl önce, Lenin bu durumu şöyle özetlemektedir: **üretim sosyalizasyona uğruyor, ama ürünlere sahip olma biçimi yine ÖZEL'liğini muhafaza etmektedir. Toplumsal üretim araçları küçük bir azınlığın tekelinde kalıyor. Şeklen kabul edilen serbest rekabetin genel kadrosu sürüp gidiyor, ve bir avuç tekelcinin halkın geri kalan kısmı üstündeki boyunduruğu yüz kere daha ağır, daha duyulur , daha göz yumulmaz hale geliyor... Tekel: «kapitalist gelişmenin son aşamasının» son sözü budur.**

Dünya kapitalist sistemi, 1917 Ekim Devriminden bugüne, elli yıldır **genel bunalım** içindedir. Kapitalizmin genel buhranı denilen ve kapitalizmin devrimci yıkılışına kadarki bir dönemi kapsayan bu süreci iyi kavrayabilmek için, onu iki farklı düzeyde oluşturan iki farklı dönemde araştırmak ve görmek hem yararlı ve hem de gereklidir. Kapitalizmin genel buhranının öncüllerinin oluştuğu birinci dönem, emperyalizmin yani tekelci kapitalizmin doğuşundan 1917 Ekim Devrimine kadarki süreyi kapsar. Kapitalizmin genel buhranının somut olarak gözüktüğü, sistemin dağılmağa başladığı ikinci dönem ise Ekim Devriminden bugüne kadar uzanan ve kapitalizmin devrimci yıkılışına kadar uzayacak olan bir süreci içerir. Kapitalizmin genel buhranının kaynaklandığı **birinci dönemde** üç önemli çelişme iyice keskinleşerek kapitalist sistemi temelinden sarsmağa başlamıştır. Kapitalizmin genel buhranının öncülleri olarak tanınan bu üç çelişmenin ağırlaşması, birinci olarak, EMEK - SERMAYE arasında, ikinci olarak, METROPOLLER EMPERYALİZMİ - SÖMÜRGE HALKLARI arasında, üçüncü olarak, EMPERYALİST ÜLKELER arasındadır.

Kapitalist gelişmenin son aşamasında üretimin önemli bölümüne egemen bir avuç tekelin, doymak bilmez kâr yarışları, EMEK - SERMAYE çelişmesini gitgide daha da derinleştirerek, kapitalist toplumlarda zenginleri daha zengin, yoksulları daha yoksul bir duruma getirmiş, yani toplumların iki temel sınıf biçiminde kutuplaşması sürecine hız kazandırmıştırTekellerin emekçi sınıf ve tabakalara karşı sömürüyü artırmak için insanlık dışı faşist yöntemlere başvurması, dünyanın pek çok ülkesinde işçi sınıfını, devrim silâhına başvurmak zorunda bırakıyordu. Tekellerin sömürü ve baskılarını artırmaları (aslında sömürüyü artırabilmek amacıyla baskıyı artırırlar), dünya kapitalist sistemi içinde, işçi sınıfını yer yer ekonomik ve politik kitle grevlerine yöneltti. Öte yandan üretimin az sayıda tekellerde yoğunlaşması, küçük üretimi ortadan kaldırmış, büyük balık küçük balığı —kapitalist gelişmenin kendine özgü niteliğine uygun olarak— yutmuştur. Bu durum kapitalist üretim ilişkileri içindeki toplumlarda küçük üreticilerin hızla mülksüzleşmesini doğurmuştur.

Kapitalizmin genel buhranının kaynaklandığı dönemde, dünya devrimci eyleminin merkezi Almanya idi. Yirminci yüzyılın başında bu merkez, batıdan (Almanyadan) doğuya (Rusya'ya) geçti: Ayrıcalıklı işçi aristokrasisinin ortaya çıkması, Alman Sosyal Demokrat partisi içinde oportünizmin doğmasını ve gelişmesini sağladı. Oysa, Alman Sosyal Demokrat parti geçmişte, özellikle

Marx ve Engels tarafından yöneltilen dönem olan ondokuzuncu yüzyılın yetmişlerinde, kuruluş yolunda bulunan Avrupa Sosyalist Partilerine model olarak gösteriliyordu. İşçi sınıfının devrimci merkezinin Rusya'ya geçmesi ve Ekim 1917 Devrimiyle dünya emperyalist sistemi önemli kalelerinden birini kaybediyor ve emperyalizmin bağrında kapatılması mümkün olmayan büyük bir gedik açılıyordu.

Emperyalist devletlerin ezilen sömürge ve yarı sömürge halklarına, sömürüyü artırmak amacıyla insanlık dışı davranışları, SÖMÜRGE HALKLARIYLA - METROPOLLER EMPERYALİZMİ arasındaki çelişmeleri gitgide daha da ağırlaştırmış ve sömürge imparatorluğunun çöküşünün ön şartı olmuştur. Emperyalizmin dayanılmaz boyunduruğu, ezilen halkları, yani sömürge ve yarı sömürge ülkeler halklarını, emperyalizme karşı devrimci savaş yoluna itiyordu. Sömürge halklarının emperyalizme karşı giriştiği ve özünde antifeodal anti-emperyalist bir nitelik taşıyan bu mücadeleler, batıda gelişen işçi sınıfının devrimci mücadelesiyle bütünleşiyor ve dünya kapitalist sistemini temellerinden sarsıyordu. 1905 ihtilali ve onu izleyen dönemlerde, Türk, İran ve Çin (1911 - 1913) devrimleri, antifeodal ve anti-emperyalist öz taşıyan devrim örnekleriydi.

Kapitalizmin eşit olmayan gelişme kuramı nedeniyle, yirminci yüzyılın başında büyük devletler arasındaki sıralama yeniden bozulmuş, İngiltere birinci sıradan üçüncü sıraya, Almanya dördüncü sıradan ikinci sıraya, Fransa ikinci sıradan dürdüncü sıraya düşerken, Amerika Birleşik Devletleri birinci sıraya geçiyordu. Sömürgelerin bu büyük ülkeler tarafından kapatılmış olması ve Almanya'nın diğerlerine oranla sömürgelerinin yetersizliği, onu yeni sömürgelerin ancak savaşla elde edilebileceği vargısına götürdü. Bu durum onu İngiltere ile karşı karşıya getiriyordu. Böylece bir tarafta İngiltere'nin ve diğer yanda Almanya'nın öncülüğünde otuz altı ülkenin katıldığı, milyonlarca insanın öldüğü, milyarlar değerindeki maddi servetin yok olduğu birinci dünya savaşı başlamış oldu. Bu savaş sonucu kaybeden ve daha da yoksullaşan emekçi sınıf ve tabakalar olmuş, kazanan ise yine bir avuç tekelci oluyordu. Sözgelimi 1914 yılında 2684 milyon dolar olan kazançlarını Amerikan tekelleri üç kat artırarak, 1917 yılında 7985 milyon dolara yükselttiler. Ama bütün bu olanlar, kapitalizmin genel buhranının başlangıç noktasını teşkil eden ve dünya kapitalist sistemini temellerinden sarsan 1917 Ekim devriminin doğmasına sebep oluyordu.

1917 Ekim devrimiyle dünyanın sosyalizm ve kapitalizm diye iki sisteme ayrılması ve bu iki sistemin birbirine karşı giriştiği mücadele, kapitalizmin genel buhranının başlıca belirtisidir. Bir tarafta üretici güçlerin dev adımlarla geliştiği sosyalist sistem diğer tarafta çökmekte olan kapitalist sistem. Gerçekten 1955 - 1963 yılları arasındaki yedi yıllık dönemde, sınai üretimdeki yıllık artış ritmi ortalaması Sovyetler Birliğin'de % 10, Amerika Birleşik Devletlerinde ise aynı dönemde % 2.1 olmuştur. Bu olgu sovyet ekonomisinin Amerikan ekonomisinden beş kat daha hızlı geliştiğini göstermektedir. 1951 - 1961 yılları arasındaki onbir yıllık dönemde, sosyalist sistemin tümünde üretimdeki yıllık artış ortalaması % 13.3 olduğu halde, kapitalist ülkelerdeki artış hızı aynı dönemde sadece % 4.8 olmuştur. Sosyalist ekonomiler kapitalist ekonomileri sadece gelişme ritimleriyle değil, sınai üretimdeki mutlak artışla da

geçmektedir. Örneğin Sovyetler Birliği'nin sınai üretimi 1950 yılında Amerikan ekonomisinin % 30'u iken, bugün % 70'ini bulmaktadır. Günümüzde Sovyet ekonomisinin sınai üretim toplamı, İngiltere, Fransa, İtalya, Kanada, Japonya, Belçika ve Hollanda'nın üretim toplamlarından daha fazladır.

Burjuva iktisatcıları, sosyalist ekonomilerin hızlı gelişmeleri karşısında, belli bir gelişmişlik seviyesinden sonra sözü edilen ekonomilerde gelişme ritminin yavaşlayacağı tezini ileri sürüyorlardı; ama pratik bu görüşü doğrulamadı ve en azından aklı başında burjuva iktisatcıları bile bu olguyu kabullenmek zorunda kaldılar. Aslında ekonominin gelişme ritminin pazarın durumuyla belirlendiği düşünülürse, kapitalist ekonomilerin pazarları iki anlamda daralmaya uğramakta ve bu durum gelişme ritmini yavaşlatmaktadır: birinci anlamda, tekellerin ürettiklerini satabilmeleri emekçi sınıf ve tabakaların gelirlerinin artmasına bağlı bir şeydir. Oysa kapitalist ekonomilerde üretim araçlarının hemen tamamına sahip bir avuç tekelin böyle bir şeye göz yummaması düşünülemez; çünkü bu durum genel anlamda kendi artığının azalması demektir. İkinci anlamda sosyalist ekonomilerin ve genç ülkelerin artık emperyalizme kapılarını kapamaları onları dış pazarlardan da yoksun bırakmaktadır. Kapitalist sistem bütün bunlara rağmen pes etmez, o, bir kere alışmıştır başkasının sırtından geçinmeğe; sömürüyü sürdürmek için çareler arar ve faşist yöntemlere başvurur. Aldığı her tedbir ve uyguladığı her faşist yöntem kapitalizmin çelişmelerini bir o kadar daha artırır ve sistemin yıkılışını bir o kadar daha hızlandırır.

Bugün TEKELCİ KAPİTALİZM kullanılmayan sermayenin birikimi sorunuyla karşı karşıyadır. Emperyalizmin günümüzdeki genel sorunlarıyla sıkı sıkıya bağlı bulunan bu sorun, emperyalist ülkeler için politik bakımdan da büyük önem taşımaktadır. Çünkü, dünya arenasındaki kuvvetler dengesinde meydana gelen değişiklikler, sermaye yatırımı için yeni alanlar bulunmasına engel olmaktadır. Kullanılmayan SERMAYE, EMPERYALİZM'in kan damarlarında pıhtılaşan kan haline gelmekte ve sosyal sistemin bütün halkalarında durgunluğu artırmaktadır. Başka ülkelerde yatırım yapma olanakları daralan tekel sermayesi, iç pazarda daha zayıf sermayeleri yutmak amacıyla saldırıya geçmek zorunda kalmaktdır.

Kapitalizmin genel buhranının önemli temel niteliklerinden biri de SÖMÜRGECİ SİSTEMDEKİ buhrandır: Bu da EMPERYALİZM'in kendine özgü niteliği olan, üstesinden gelinmez çelişmenin, yani burjuva anavatanlarını, sömürgelerin karşısına koyan derin karşıtlığın doğal sonucudur. Temelinden yıktığı sömürge sisteminin son izlerini de temizlemeğe çalışan milli kurtuluş devrimlerinin, dünya sosyalist hareketiyle bütünleşmesi sonucu, dünya kapitalist sisteminin sonunun yaklaşmasını hızlandırmıştır. Emperyalizm, milli kurtuluş hareketlerinin hızını kesemez olmuştur, ve sömürge sisteminin dağılışı, bu sistemin nihai ve kesin devrimci çöküşü ile sona ermek üzeredir.

Dünya EMPERYALİST sisteminin çöküşünü hızlandıran bir diğer neden de, kapitalist ülkeler arasındaki çelişmelerin eskiye oranla iyice derinleşmesidir: Emperyalist devletler arasındaki çıkar karşıtlığının özünde bir değişme olmamakla beraber, çelişmelerin artması onları, eskisi gibi kolay kolay bir savaşa götürmüyor, böyle bir savaşı engelleyen en önemli neden dünya sosyalist sisteminin varlığıdır. Ama bütün bunlar, kapitalist ülkelerde üretilen

metalar için mahreçlerin kronik darlığına, kapitalist işletmelerin kronik eksik üretimlerine ve giderek yedek iş-gücü ordusunun, kronik durumda işsizler ordusu haline dönüşmesine sebep olmaktadır. Öte yandan gelişmiş kapitalist ülkelerin dış yatırımlarını diğer kapitalist ülkeler, artık kolay kolay kabul etmemektedir. Çünkü, özellikle kapitalist ülkelerdeki üretim artış tempoları, onların Amerikan emperyalizmiyle karşılıklı ilişkilerinin karakterine sıkı sıkıya bağlıdır. Amerika Birleşik Devletlerinin diğer emperyalist ülkelerdeki dolaysız sermaye yatırımlarıyla ilgili rakamlar ilgi çekicidir. 1965'lerin sonu itibariyle bu yatırımlar (milyar dolar olarak) şöyledir: Büyük Britanya'da 6.1, Batı Almanya'da 3.5, Fransa'da 1.9, İtalya'da 1.2, Japonya'da 0.9 dur. (Japon ekonomisinin hacmini ve hızlı gelişmesini göz önünde bulundurursak, bu 0.9 pek önemli değildir.) Bu rakamlar bu ülkelerin gelişme tempolarıyla ters orantılıdır. Yani Amerikan yatırımlarının fazla olduğu ülkelerde son onbeş yıllık gelişme temposu ortalama olarak şöyledir: Japonya'da % 13.5, İtalya'da % 8.8, Batı Almanya'da % 6.4, Fransa'da % 5.4 ve Büyük Britanya'da % 2.9 dur.

Dünya kapitalist sisteminin bir parçası olan Türkiye'de ekonomik ve buna bağlı olarak sosyal ve politik yapıda görülen bunalım, aslında dünya kapitalist sisteminin yapısından gelen ve onun temelindeki bozukluğun bir sonucudur. Her kapitalist ekonomide belli bir aşamadan sonra, sistemin kökeninden gelen bir takım hastalıkların su yüzüne çıkması kaçınılmazdır. Ama dünyanın her kapitalist ülkesinde de hakim güçlerin bu bunalımların gerçek nedenlerini, emekçi sınıf ve tabakalardan saklamak için, nedenleri başka yerde göstermeleri bilinen bir şeydir. Öte yandan sözü edilen kapitalist ülkelerde bütün bu yutturmacalara rağmen, sosyalist güçler, özellikle emekçi sınıf ve tabakaların politik örgütleri, dağılmakta olan kapitalist üretim biçiminin devrimci dönüşümü için, işçi sınıfının müttefikleriyle birlikte politik iktidara yönelmesini sağlamak görevini üstlenir.

Türkiye'nin üst yapı kurumlarında gözüken bunalımların gerçek nedeninin, ekonomik yapıdaki bunalımdan ileri geldiğini söyledik. Türkiye'nin ekonomik yapısındaki gelişmeleri, kapitalist üretim ilişkileri içindeki son elli yıllık dönemde görmek ve giderek 1970'lerin başında ortaya çıkan ilginç gelişmelere daha ayrıntılı ve daha yakından göz atmak yararlı olacaktır.

Cumhuriyetin ilk yıllarından 1948'lere kadarki yirmibeş yıllık dönemde, Türkiye'nin ekonomik yapısına damgasını vuran tarım kesimi olmuştur. 1932 yılına kadarki dönemde, kadastro çalışmaları, Medeni kanun'un çıkarılması ve aynî verginin kaldırılmasıyla **toprağın metalaşması** sağlanmış, 1924 de kurulan İş Bankası ve 1927'de çıkarılan sanayii teşvik kanunu ile tarım dışında kapitalistleşme sürecinin hızlandırılması sağlanmak istenmiştir. Bu arada yabancı sermaye önemli oranda teşvik görmüş ve fakat bu çağrıya evet diyenlerin sayısı oldukça az olmuştur. 1929 buhranının Türkiye'yi de çabucak etkisine alması, yabancı ve yerli sanayi girişimlerinden beklenen umudun gerçekleşmemesi ve Sovyet ekonomisinin etkisi ile 1930'lardan itibaren devletçilik girişimine başlanmış oldu. Devletçilik girişiminin kapitalistleşme sürecini önemli oranda hızlandırdığını söylemek mümkündür. Ancak, özellikle 1938 - 1948 döneminde üretim büyük oranda yavaşlamış, ekonomide gelişme (büyüme) şöyle dursun, küçümsenmeyecek gerilemeler olmuştur. Milli gelir ve kişi başına düşen gelir endekslerine baktığımız zaman, söylediklerimizi sayılarla görmek

mümkündür: Kişi başına milli gelir 1927 yılında 53 iken 1938 yılında 100 olmuş, 1945 yılında ise 74'e düşmüştür. Ayni dönemde sanayi kesiminin milli gelirdeki payı 1927'de % 10 iken 1948'de ancak % 4 artış göstererek % 14 olmuştur.

1950 yılından itibaren ve özellikle ilk üç yılda tarım kesiminde meydana gelen üretim artışı, dış borçlanma kaynaklarının genişlemesi, Kore savaşının yüksek dünya konjoktürü yardımıyla ekonomide hızlı bir gelişme ve giderek büyük sayılabilecek bir ölçüde sanayileşme başlamıştır. Tarımsal üretimdeki bu artış hem yeni toprakların işletmeye açılması ve hem de doğal koşulların tarımsal üretime uygun gitmesiyle ilgilidir. Bunun sonucu milli gelirdeki esas sıçrayış tarımdaki üretim artışıyla ilgili idi, fakat 1955'lerde ekilebilir toprakların son sınırlarına varılmasıyla dar boğazlar kendini göstermeğe başladı ve ekonomi 1958 yılına kadar süren bir bunalıma girmiş oldu. Kişi başına düşen gelir endeksine baktığımız zaman, 1950'de 100, 1951'de 111, 1952'de 118, 1953'te 128 olmuş ve 1961 yılında ise 124'e düşmüştür. Ayni yıllar içindeki geçinme endeksine göre ise fiyatlar; 1950'de 100, 1951'de 103, 1952'de 107, 1953'te 110 bundan sonra hızla artarak 1961 yılında % 164 bir artışla 264 olmuştur. Bu dönemde'de Türkiye'nin ekonomik yapısında bazı önemli gelişmeler olmakla beraber, sanayileşme alanında uzunca bir yol alındığını söylemek pek mümkün gözükmüyor.

Türkiye'nin ekonomik yapısını tarımdan sanayi'ye dönüştüren esas atılım 1960'lardan sonra ve özellikle 1963 yılında başlamıştır. Gerçekten 1963 - 1970 yılları arasındaki yedi yıllık dönemde imalat sanayiinde önemli gelişmeler olmuş ve sanayi burjuvazisi egemen bir güç haline gelmiştir. Bu önemli gelişmeler sonucu, **bugün, sınai üretim toplamı, tarımsal üretim toplamını geçmiştir.** Pamuklu ve yünlü dokuma, kâğıt, petrol, lastik, cam, çimento, kok, kimyasal maddeler, şeker, demir ve çelik gibi maddelerin 1963 - 1968 yılları arasındaki üretim artışlarına baktığımız zaman gelişmenin önemini açıkça görmek mümkündür: Pamuklu ve yünlü dokuma üretimi 550 milyon metreden 780 milyon metreye, kâğıt üretimi 94 bin tondan 125 bin tona, ham petrol üretimi 745 bin tondan 3.3 milyon tona, petrol ürünleri üretimi 3 milyon tondan 6 milyon tona, otomobil lastikleri üretimi 200 bin adet'ten 2.2 milyon adet'e yükselmiştir. Cam üretimi 22 bin tondan 65 bin tona, çimento üretimi 2.5 milyon tondan 5.3 milyon tona, kok üretimi 1 milyon tondan 1.5 milyon tona, pik üretimi 90 bin tondan 139 bin tona, ham demir üretimi 210 bin tondan 910 bin tona, saç üretimi 10 bin tondan 272 bin tona, şeker üretimi 472 bin tondan 670 bin tona, çelik blok üretimi 332 bin tondan 1.109 milyon tona yükselmiştir.

İmalat sanayiindeki bu gelişmeler, aslında üretimin büyük oranda yoğunlaşmasıyla ilgili bir durumdur. Toplam üretimin büyük bir bölümü sayıca az, bir avuç tekel tarafından kontrol edilmektedir. Bu son yıllardaki gelişme (üretimin yoğunlaşması) küçük üretimi hızla ortada kaldırırken, sermaye-emek ilişkilerinde de küçümsenmeyecek değişmeler meydana getirdi. Sermayenin yoğunlaşması ve sermaye-emek ilişkilerini çok iyi biçimde gösterebilecek istatistik veriler henüz gelişmiş olmadığı gibi, bu konudaki çalışmalarda şimdilik yeterli değildir. Buna rağmen, elimizde yaklaşım yapabilecek sayılar vardır ve bunları kullanmak zorunluğundayız. Kabaca da olsa, sözünü ettiğimiz geliş-

meleri gösterebilecek verilerden hareketle, imalât sanayiinde üretimin yoğunlaşmasını ve sermaye-emek ilişkilerini biraz daha yakından izleyelim:

Tablo — 1 İşyeri büyüklüğüne göre üretim kıymeti ve işçi sayısı

İşyerlerinde çalışan işçi sayısı	1963			1967			
						Üretim (1000TL.)	
	İşyeri sayısı	Ücretle çalışanlar top.	Üretim (1000 TL.)	İşyeri sayısı	Ücretle çalışanlar top.	Cari fiyatlarla	Sabit fiyatlarla
10-49	2.199	54.732	3.482.279	2.161	49.568	4.957.230	4.162.242
50-99	334	26.392	1.806.189	560	35.985	3.560.692	2.989.666
100-199	201	27.467	1.754.598	270	39.595	3.431.580	2.881.259
200-499	147	46.033	4.004.229	217	69.552	9.408.770	7.899.892
500-999	71	57.520	3.173.727	94	65.409	7.234.692	6.074.468
1000 +	60	113.297	5.414.642	76	160.295	13.364.922	11.221.596
Toplam	**3.012**	**325.441**	**19.635.664**	**3.328**	**420.404**	**41.957.886**	**35.229.123**

Tablo — 2 İşyeri büyüklüğüne göre üretim işçi sayısı ve üretim artış oranları

	Üretim yüzdeleri		İşçi sayısı yüzdeleri		Üretim artışı yüzdeleri
	1963	1967	1963	1967	1963 - 1967
10-49	17.7	11.8	16.8	11.8	19.5
50-99	9.2	8.5	8.2	8.6	65.5
100-199	8.9	8.2	8.4	9.4	64.2
200-499	20.4	22.4	14.1	16.5	97.3
500--999	16.2	17.2	17.7	15.6	91.4
1000 +	27.6	31.9	34.8	38.1	107.3
	100	**100**	**100**	**100**	**ortalama 79.4**

Kaynak: D.İ.E Sanayi sayımı ve anket sonuçları

Yukarıdaki tablolardan çıkan sonuçlar oldukça ilgi çekicidir: imalat sanayiinde üretim miktarı 1963 - 1967 döneminde % 79.4 oranında artmış, bu artışın işyeri büyüklüğüne göre dağılımı şöyledir; (10-49) işçi çalışan işyerlerinde % 19.5, (50-99) işçi çalışan işyerlerinde % 65.5, (100-199) işçi çalışan işyerlerinde % 64.2 olmasına karşılık, (200-499) işçi çalışan işyerlerinde % 97.3, (500-999) işçi çalışan işyerlerinde % 91.4 ve nihayet 1000 den fazla işçi

çalışan işyerlerinde % 107.3 oranında üretim artışı olmuştur. 1000 den fazla işçi çalışan 1963'te 60 ve 1967'de 76 işyeri, toplam üretimin 1963 yılında % 27.6'sını üretirken 1967 yılında % 31.9'nu üretir olmuştur. Diğer yandan (10-49) işçi çalışan 1963'te 2.199 ve 1967'de 2.161 işyeri toplam üretimin 1963 yılında % 17.7'sini elinde tutarken 1967 yılında ancak % 11.8'ni üretir olmuşlardır. 200 den fazla işçi çalıştıran bir avuç tekel, 1963'te 278 ve 1967'de 387 işyeri, Türkiye'nin toplam sınai üretiminin 1963 yılında % 64.2'ne, 1967 yılında ise % 71.5 egemen durumdadır.

Yukarıdaki verilerden çıkan bir diğer önemli sonuçta, imalât sanayiinde emeğin yoğunlaşma sürecindeki gelişmeyle ilgilidir: gerçekten 500'den fazla işçi çalışan işyerlerinde çalışan işçi sayısı, 1963 yılında imalât sanayiinde çalışan toplam işçi sayısının % 52.5'ini, 1967 yılında ise % 53.7'sini oluşturmaktadır. Başka bir deyişle, Türkiye'de 1963 yılında 3.012 imalât sanayi işyerinde çalışan 325.441 kişinin, 170.817'si yani % 52.5'i 131 tane dev tekelde çalışmakta, 1967 yılında ise 170 tane tekelin çalıştırdığı 225.704 kişi, toplam çalışan işçi sayısının % 53.7'sini meydana getirmektedir. Burada dikkat edilmesi gerekli diğer önemli bir olay, 500'den fazla işçi çalışan işyerlerinin 1963-1967 döneminde üretim artışı % 101 olmasına karşılık, ayni dönemde ayni işyerlerinde işgücü artışı ancak % 32 olmuştur.

Türkiye'de yukarıda sözü edilen değişme ve gelişmeler olurken, emek-sermaye ilişkilerinde de önemli değişme ve gelişmeler olmuştur. Emek-sermaye ilişkilerindeki gelişmelere bir yaklaşım yapabilmek için, kullanabileceğimiz en iyi kriter, kuşkusuz Marx'ın değer teorisinin bel kemiğini teşkil eden artı değer kavramıdır. Kapitalist üretim koşulları içinde bir malın değeri üç bölüme ayrılır. Birinci bölüm, üretim süreci içinde hiçbir değişikliğe uğramayan ve bu nedenle sabit sermaye denilen girdilerle, üretim araçlarının aşınma paylarını teşkil eder ve C harfiyle deyimlenir. İkinci bölüm emek gücünün yerini alır, bir anlamda o da değer değişikliğine uğramaz, hem kendi değerine eş bir değeri tekrar yaratır ve hem de koşullara göre değişen ölçülerle bir artı-değer yaratır. Bu nedenle bu bölüme «değişen sermaye» adı verilir ve V harfiyle temsil olunur. Üçüncü bölüm artı-değerdir ve S harfi ile gösterilir. Buradan C+V+S = Toplam değer ve giderek (S/V) artı değer oranı, ya da Marx'ın deyimiyle sömürme oranı elde edilir. Başka bir deyişle, artı-değer oranı; artık çalışma süresinin gerekli çalışma süresine bölümü şeklinde tanımlanabilir ve pratikte bu tanım daha anlamlıdır.

Artı-değer oranının hesaplanabilmesi için elimizin altında bu formülasyona uygun istatistik veriler yoktur. Ama bazı yöntemler kullanarak artı-değer oranını hesaplamak mümkündür. Bizim bu hesaplamada kullandığımız yöntem şöyledir: Burjuva istatistiklerinde, üretim değeri yani çıktılar (output) ve girdiler (in-put), bellidir. İkisi arasındaki farka katma değer tabir edilir ve artı-değer, aşınma payı ve işçi ücretleri toplamına eşittir. Başka bir deyişle, katma değer = Çıktılar — Girdiler = Artı Değer + Aşınma payı + İşçi ücretleridir. Aşınma payı için istatistik veriler bugün için mevcut değildir. Bu nedenle biz bu hesaplamada, aşınma payını o yılın sabit sermaye yatırımlarına eşit varsaydık. Aslında bu varsayım sömürme oranını küçülmesi yönünde etkili olmaktadır.

Tablo — 3 Yıllara Göre Artı - Değer Oranı (Kıymet: 1000 T. L.)

Yıllar	Çıktılar (out-put)	Girdiler (in-put)	K. Değer	Üretimde çalışanlara ödenen ücretler	Amortisman (Yatırımlar)	Artı-değer oranı
1950	2.004.025	1.270.284	733.741	235.660	79.019	178
1959	13.697.194	8.325.859	5.371.335	1.556.119	449.369	216
1963	19.635.664	12.999.831	6.635.833	1.519.229	1.114.611	263
1968	46.890.972	26.418.973	20.471.999	3.771.751	2.480.448	377

Kaynak : D.İ.E. ilgili yıllar sanayi sayımı ve anket sonuçları

Üç nolu tabloya göre, 1950 yılında 178 olan sömürme oranı, on yıl sonra yani 1959 yılında % 21.3 artış göstermesine karşılık, 1963 - 1968 döneminde yani altı yılda % 43.3 artış göstermiştir. 1950 - 1959 döneminde artı-değer artış oranı yılda % 2.3 olmasına karşılık, 1963 - 1968 dönemindeki yıllık artış hızı (sömürme oranında) % 7.2 olmuştur. Başka bir deyişle, ortalama bir işçi, sekiz saatlik işgününde, 1950 yılında, 2 saat 53 dakikasını kendisi için, 5 saat 7 dakikasını patron için çalışmakta, 1959 yılında ise 2 saat 33 dakika kendisi için, 5 saat 27 dakika patron için çalışmak zorunluğunda kalmaktadır. Diğer yandan 1963 yılında 2 saat 12 dakika kendisi için ve 5 saat 48 dakika patron için çalışırken, 1968 senesinde sömürü oranı dahada artarak, bir işçi 1 saat 41 dakika kendisi için çalışırken, 6 saat 19 dakika patron için çalışır olmuştur. Buradan giderek birkaç önemli sonuç çıkarmak mümkündür: birinci olarak, sermayenin yoğunlaşmasıyla sömürü oranı arasında yakın bir ilişki vardır ve bu ilişki emeğin aleyhine işlemektedir. Başka bir deyişle, üretim bir avuç büyük tekel elinde yoğunlaşırken sömürme oranı aynı hızla artmakta, yani işçi sınıfının toplumsal üretimin üleşiminden eline geçen pay **nisbî olarak** azalmaktadır. İkinci olarak, üretici güçlerin gelişmesiyle toplumsal üretimin maliyetinin düşmesi, emekçi sınıf ve tabakalara bir şey getirmiyor, bundan yararlanan yine üretim araçlarına sahip bir avuç tekel olmaktadır.

1963 yılında başlayan ve ekonominin bünyesinde önemli değişiklikler meydana getiren, imalat sanayiindeki gelişmeler büyük güçlüklere uğramadan 1970 yılının başına kadar devam etti. Sözünü ettiğimiz bu gelişmelerin sağlıklı bir gelişme olmaması, daha açık bir deyişle ve özellikle özel kesim yatırımlarının büyük bir bölümünün tüketim malları üretimine yatırılmış olması, kamu kesiminde ise yatırımların rantabl olmaması (hem politik yatırımlar ve hemde küçük kapasiteli yatırımlar) nedeniyle, 1970'in başından itibaren Türkiye ekonomisi kaçınılmaz olan ve karşımıza bir üretim fazlası sorunu biçiminde çıkan bir bunalımın içine girmiş oldu. Gerçekten, 1970 yılında sözünü ettiğimiz endüstriyel ürünlerin stoklarında önemli yığılmalar sonucu üretimin düştüğüne tanık olmaktayız. Biraz önce bu durumun kaçınılmaz olduğunu söyledik. Doğaldırki, rantabl olmayan yatırımlar nedeniyle dünya ölçülerine oranla maliyetin hayli yüksek olduğu ve bu nedenle gümrük duvarlarının

himayesinde iç pazara dayalı bir ekonominin kısa bir sürede bu bunalıma gireceğini önceden kestirebilmek için insanın müneccim olması gerekmez.

Konuyla ilgili olarak, 1970'lerin başındaki ekonominin durumunu, iktisatcı Yalçın Küçük şöyle özetlemektedir: «... **Bugün Türkiye ekonomisi özellikle sanayi ürünleri cinsinden bir satış bunalımı ile karşı karşıyadır. Dayanıklı tüketim araçları denilen buz dolabı, fırın, elektrik süpürbesi v.b. mallar üreten sanayi, veri gelir bölüşümü düzeyinde, satma sorunuyla karşı karşıyadır. Sanayi gelir bölüşümü veri alındığında bir aşırı üretim durumundadır. 1970'lerin başlarında bu ürünlerde stoklar artmış, üretim yavaşlamıştır. Türkiye sanayii, tüketim için üretimden üretim için üretim aşamasına gelmiştir. Sanayi bu durumda üretim araçları üretimine dönmek, burada karşılaştığı sorunları aşmak durumundadır.**»

Türkiye ekonomisi, daha doğrusu sanayi burjuvazisi bu bunalımdan kurtulmak amacıyla kaynakları zorlamağa başlamıştır: birinci olarak sanayiin dış pazar arama çabası, ikinci olarak da iç pazarı geliştirme isteğidir.

Sanayinin dış pazarlara açılma isteminin, somut örneği, Yalçın Küçük'ün söylediği gibi, «**ihraç kapıları Orta Doğuda ve özellikle Arap ülkelerinde aranmaktadır.... Dış politikadaki «Arap yakınlaşmasının» altındaki nedenlerden biri budur.**»

İkinci olarak, üretim fazlasının iç pazarda yedirilmesi amacıyla, 1970 yılında bir takım tedbirler alındığına tanık oluyoruz: devalüasyon işlemini takiben devlet personelinin aylıkları ve tarım ürünlerinin taban fiatları artırıldı. Teorik olarak kağıt üzerinde akla yatkın gibi gözüken bu durum, pratikte umulduğu gibi işlemedi.

Bu yeni uygulama sonucu tarım kesiminde, tarım ürünlerinin taban fiyatlarının artırılması, küçük üreticiye ve tarım işçisine birşey getirmedi, bundan kazanan bir avuç büyük üretici ile ticaret burjuvazisi olmuştur. Sanayi kesiminde ise, işçi ücretleri nominal olarak ayni kalırken, fiyat artışları nedeniyle gerçek ücretlerinde bir azalma oluyordu.

1963 - 1970 yılları arasındaki geçinme endekslerine baktığımız zaman, bir yıl önceye göre fiyat artışları şöyledir: 1963 yılında 6.1, 1964 yılında 1.9, 1965 yılında 6.7, 1966 yılında 5.5, 1967 yılında 6.3, 1968 yılında 4.1, 1969 yılında 5.6 olmasına karşılık, 1970 yılında 11.7 olmuştur. Aslında yoksul sınıfların, ilk anda gereksinim duydukları maddelerin fiyat artışları çok daha yüksektir. 1971 yılı ocak ayında İstanbul ticaret odasının ve belediyenin topladığı fiyatlara baktığımız zaman beş aylık fiyat artışları şöyledir: Pirinç 350'den 550'ye, kuru fasulye 350'den 550'ye, soğan 95 kuruştan 125 kuruşa, mercimek 300 kuruştan 650 kuruşa, kesme şeker 350 kuruştan 450 kuruşa, sığır eti 12 liradan 15 liraya, koyun eti 13,5 liradan 20 liraya, yumurta 45 kuruştan 75 kuruşa, yoğurt 310 kuruştan 500 kuruşa, teneke peyniri 10 liradan 14 liraya, odun çekisi 45 liradan 70 liraya yükselmiştir.

Türkiye ekonomisinin son gelişmelerine ilişkin olarak alınan tedbirlerin geçersizliği, yani devalüasyon işlemi ve giderek gerek tarım ürünlerinin taban fiyatlarında meydana gelen artış ve gerekse devlet personelinin ücretlerine yapılan zamlar ve öte yandan işçi ücretlerinin nominal değerinde bile bir artış olmaması nedeniyle, sınai ürünlerin stok fazlasını yedirecek oranda iç pa-

zarda önemli bir talep artışının olduğunu söylemek pek mümkün gözükmüyor.

Aslında sanayi burjuvazisi bu aşamadaki kendi sorunlarını aşmak için, daha farklı yöntemlere başvurmak zoruniuğundadır: birinci olarak, tüketim için üretimden üretim için üretim aşamasına gelen sanayi burjuvazisinin, bundan böyle tüketim malları üretiminden üretim araçları üretimine de geçmesi gerekmektedir. İkinci olarak da, sanayide yatırım alanı bulamayan daha küçük birikimlerin tarım kesimine kaymasıdır. Bu iki durum gerçekleştirilebilirse, kapitalist ilişkiler bir süre daha geliştirilebilecektir.

Konuya ilişkin olarak, sanayi burjuvazisinin bir takım istekleri daha ciddi tedbirlere gereksinim duyulduğuna örnek teşkil etmesi bakımından oldukca ilgi çekici gözüküyor. Bir örnek, Eskişehir Sanayi Odasının tarım kesimiyle ilgili önerisidir. Bu bildiride tarım kesimiyle ilgili oldukca önemli sorunlara değiniliyor: bunlardan birincisi, toprak reformu anlayışıyla ilgili. Bildiriye göre toprak reformu kavramı Türkiyede yanlış olarak, akıl ve ekonomi dışı bir anlayışla, tarıma küçük işletme birimlerinin egemen oluşu biçiminde tanımlanmıştır. Aslında kavramdan anlaşılması gereken, tarım kesiminde ileri yöntemlerin uygulanması olanağını doğuracak, büyük kapitalist işletmelerin oluşmasını sağlayan tedbirlerdir. İkinci olarak, konuyla ilgili hükümet tasarısına katılınmakla birlikte, ek olarak tasarıya, tarımda vergilemenin eklenilmesi gerektiği öngörülüyor. Bu öneri küçük üretimin ortadan kalkmasını ve kapitalistleşmeyi önemli oranda gerçekleştiremeyen büyük toprak sahiplerinin bu işi bırakmalarını ve giderek sanayi ve hizmet sektöründen tarıma girme isteğini içermektedir.

Bütün bu değişme ve gelişmeler sosyal ve politik yapıda da değişmeleri beraberinde getirdi: toplam üretimin büyük bir bölümünün az sayıda tekelde yoğunlaşması ve küçük üreticilerin hızla mülksüzleşmeleri, toplumun iki temel sınıf biçiminde kutuplaşma sürecini de aynı oranda çabuklaştırmıştır. Gelir dengesi de, bu gelişmelerle birlikte, emekci sınıf ve tabakalar aleyhine bozulmuş, emekci sınıfların hoşnutsuzluğu iyice artmıştır.

Öte yandan hakim sınıf ve tabakalar arasındaki çelişkiler de oldukca gelişmiş, bunların politik örgütleri diğer unsurlardan önemli oranda arınarak, homojen bir duruma gelmiştir. 1970'lerde sanayi burjuvazisi iyice egemen sınıf durumuna gelmiş ve politik örgütü olan A.P. politik iktidara iyice yerleşmiştir. 1970'lerden itibaren önemli bir olay; sanayi burjuvazisinin endüstriyel ürünlerin dağıtımını da (pazarlama) üzerine almaya başlaması ve devlet aygıtından daha fazla yararlanır olması, sanayi burjuvazisi ile ticaret burjuvazisi arasındaki çelişkiyi iyice kızıştırmıştır. Bununla ilgili olarak A.P.'den kopmalar olmuş, ticaret burjuvazisi ve taşra eşrafının politik örgütü D.P. teşekkül etmiştir. Bu durum sanayi burjuvazisinin sermaye bakımından zayıf unsurlardan iyice arınmasıdır.

Bugün Türkiye'nin sosyal ve politik yapısında bir bunalımın varlığı konusunda, gerek egemen güçlerde ve gerekse onların temsilcileri olan kuruluşlarda büyük anlaşmazlıklar yoktur. Olsa olsa bu bunalımın kaynağının saptanması ve çözüm yolları konusunda ayrılıyorlar ya da ayrı gibi gözüküyorlar. Bu da doğaldır. Çünkü egemen güçlerin farklı kesimleri arasındaki çıkar çatışması bugünlerde iyice keskinleşmiştir.

Aslında üst yapı kurumlarında varolan bunalımların bir bölümü sistemin yapısından gelen ve bir diğer bölümü de suni olarak yaratılan şeylerdir. Özellikle küçük burjuva unsurlar eliyle yaratılmak istenen olaylar karşısında, hakim sınıfların politik örgütleri, bu eylemleri bastırabilecek güçte iken sınıfsal niteliği olmayan bu olayların gelişmesinde yarar görmüş ve muhtemel olarak faşizme uygun bir kılıf hazırlamak istemiştir. Oysa biraz önce anlatmağa çalıştığımız gelişmeler nedeniyle bozulan gelir dengesi yüzünden, işçi sınıfının önümüzdeki günlerde ekonomik ve politik mücadelesinde önemli gelişmeler olacağından kimsenin kuşkusu yoktu. Hakim sınıfların getirmek istedikleri faşist yöntemlerin temelinde yatan esas neden budur.

Getirilmek istenen bütün bu faşist yöntemlere rağmen, Türkiye işçi sınıfının müttefikleriyle birlikte politik iktidara ağırlığını koyması ve giderek üretici güçlerin gelişmesini kösteklemeye başlayan kapitalist üretim ilişkilerini değiştirerek sosyalist üretim ilişkilerini gerçekleştireceği günler uzak değildir. Türkiye işçi sınıfını politik iktidara götürmeyi onun biricik politik örgütü TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ üstlenmiştir. Hakim güçlerin politik örgütlerinin ve çeşitli kuruluşlarının, emekçi sınıf ve tabakaların tek örgütü TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ karşısında, birleşik bir cephe kurmaları, TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ'nin TEK MUHALEFET olduğu gerçeğini ortaya koymuştur. Türkiye'de işçi sınıfının politik örgütünün olmadığı dönemlerde, burjuva partilerinin iktidarda olmayan kesimine muhalefet deyimi kullanılırdı. Bu anlamda muhalefet deyiminden, hakim sınıfların iktidarda olan bölümüne karşı iktidarda olmayan bölümünün muhalefeti anlaşılmak gerekir. Kapitalist sistemde gerçek muhalefet, kokuşmuş olan sistemi bir üst aşamaya götürecek olan işçi sınıfının muhalefetidir, ve bu işi Türkiye'de TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ omuzlamaktadır. TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ'nin başvurmasıyla Anayasa Mahkemesinin verdiği iptal kararları karşısında, bütün burjuva partilerinin birleşmeleri, Türkiye İşçi Partisi'nin tek muhalefet olduğuna en son somut örneklerden biridir.

12 Mart muhtırasıyla ortaya çıkan gelişmeleri de bu çerçeve içinde ele almak ve Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısında 1963'lerden sonra meydana gelen değişmelerden bağımsız olarak değerlendirmemek gerekir.

MUHARREM KILIÇ

sosyalizm ve silahlı sınıf savaşı

GİRİŞ

Sosyalist mücadele, işçi sınıfının ve somut şartlara göre kapsamı daralıp genişleyen müttefiklerinin, esas olarak kapitalizme karşı ve sosyalist iktidarın kurulması için yürüttükleri çabaların tümüdür. İşçi sınıfının tarihî görevi, kapitalizmi ve hertürlü sömürüyü ortadan kaldırarak, insanlığı daha ileri bir toplum biçimi olan sosyalizme götürmektir. Bu görev ancak, işçi sınıfının, burjuvaziye ve bütün gericilere karşı yürüttüğü sınıf mücadelesi aracılığıyla yerine getirilebilir, sosyalizm hedefine mevcut toplumsal düzenin sınıf niteliğini değiştirerek ulaşır. Bu değişiklik, hiçbir zaman kendiliğinden sosyalizme yönelmeyecek ve kendi rızasıyla siyasî iktidarı devretmeyecek olan burjuvaziye karşı yürütülen ve tarihî şartlara göre çeşitli biçimlere bürünen sınıf mücadelesinin çeşitli yöntemleri kullanılarak gerçekleştirilebilir.

Sosyalist mücadele yöntemlerinin bir kısmı, yüzyıllara konu olan toplumsal gelişimin ortaya çıkardığı, objektif değer kazanmış sınıf mücadelesi yöntemleridir. Örneğin devrimin ihtilalci yolu, sosyalistlerin icat ettiği bir şey değildir. Tarihte devrimler şiddete ve silaha dayanılarak gerçekleştirilmiştir. Devrimde barışçı yol söz konusu ise, sosyalist devrim de bu şansa, en az feodal ve burjuva devrimleri kadar sahiptir. Kan ve barut içinde doğan 1789 Fransız ihtilali sosyalist değil, burjuva demokratik bir devrimdi. Sosyalist devrimi diğerle-

rinden ayırdeden ve belirleyen unsur silahla gerçekleşip gerçekleşmemesi değildir.

İşçi sınıfının ve sosyalistlerin tarihe malettikleri sınıf mücadelesi yöntemleri de vardır. Örneğin toplumsal gelişimin kapitalist aşamasına özgü olarak doğan grev, böyle bir yöntemdir.

MÜCADELE YÖNTEMLERİ VE SOSYALİST İLKELER

Sosyalist mücadele biçimlerinin incelenmesinde ve kullanılmasında dikkat edilecek iki önemli nokta vardır. Bu iki noktada sosyalist ilkelere uyulmadığı taktirde işçi sınıfı mücadelesini yürüten örgütler ciddî hatalara düşerler.

1 — Sosyalist eylem belirli bir veya birkaç özel mücadele biçimine bağlanıp kalamaz, somut şartların dinamik ve bilimsel tahliline uygun bir biçimde bütün mücadele biçimlerini kabul eder. Marksizm, sağ ve «sol» revizyonizmden farklı olarak, sosyalizmin etkisini ve gücünü genişletip geliştirmek için, amaca uygun ve bütüncül bir anlayışla her çeşit mücadele biçimini kullanır. İdealist icatlardan kaçınır, küçük burjuva orijinalite merakına kapılmaz; ama savaş biçimlerini kitleleri saracak bir şekilde genelleştirir, kendiliğinden hareketleri örgütler, onlara bilinçli bir ifade kazandırır. Hareketin gelişme düzeyine, işçi sınıfının bilinç derecesine, siyasi ve toplumsal duruma göre yeni, değişik yöntemler uygular. Bilimsel sosyalizm, «şey»lerin hareketini dünden ve yarından kopuk olarak anlamadığı için de, gelecekte doğması kaçınılmaz olan mücadele biçimlerine hazırlıklı olmayı emreder. Bu bakımdan, kitlelerin deneyinden kaynaklanmayan, kurgusal nitelik taşıyan «icat»lar dışında hiçbir mücadele biçimini peşinen reddetmez.(1)

2 — Sosyalist mücadelede bağlı kalınacak ikinci ilke, savaş yöntemlerinin somut tarihsel durumlara uygun olarak kullanılması zorunluluğudur. Ekonomik gelişme sürecinin eriştiği farklı aşamalarda, millî-sosyal ve politik şartlara bağlı olarak değişik mücadele yöntemleri ortaya çıkar. **Başlıca** mücadele yönetimi için olduğu kadar, tali eylem biçimleri için de aynı değişme söz konusudur. Belirli bir ortamda ve belirli bir zamanda geçerli ve doğru olan bir yöntem, başka bir dönemde eskimiş olabilir.

İşte bu sebepten dolayı üretim ilişkilerinin ve ekonomik gelişmenin her aşamasını ayrıntılı bir şekilde inceleyen devrimci tahliller olmaksızın, herhangi bir mücadele biçiminin kullanılıp kullanılamayacağını söylemek anlamsızdır ve bilimsel sosyalizme aykırıdır.

Anarşistlerin ve diğer ütopiklerin yanılgılarının ve başarısızlıklarının nedenlerinden birisi, toplumun maddî hayat şartlarının sosyal gelişmede oynadığı birinci derecedeki rolü anlayamamalarıdır. Onlar idealizme saptıkları için, politik eylemlerini toplumun maddî hayat şartlarının gelişme ihtiyaçlarına göre değil, bu ihtiyaçların dışında ve genellikle bunlara karşı, gerçek hayattan kopuk, orijinal ve esrarengiz tasarılara göre yürütürler. Oysa bilimsel sosyalizm gücünü ve diriliğini pratik eylem ile toplumun gerçek hayatı arasında kurduğu bağlılıktan alır.

İşte sosyalist örgütler ve özellikle işçi sınıfı partileri, siyasi faaliyetlerinde bu ilkelerin ikisine birden sadık kalmalıdırlar.

SİLAHLI MÜCADELE ve SOSYALİST TAVIR

Kapitalizme karşı yürütülen eylemlerin, üzerinde özel bir dikkatle durul-

ması gereken biçimi şüphesiz silahlı mücadeledir. Silahlı mücadele taktikleri, sosyalist teorinin ve devrimci eylemin en canalıcı noktalarından birini teşkil eder. Çünkü silahlanmış taraflardan biri bu savaşın sonunda yokolmak ya da ciddi kayıplara uğramak durumuyla karşı karşıyadır. Grev, miting, parlamenter çalışma gibi barışçı yöntemlerdeki başarı veya yenilgiye kıyasla silahlı mücadelenin neticesinde doğacak sonuç daha derin bir anlam taşır. Silahlı mücadelenin gerek örgütlenmesi, gerek yürütülmesi de aynı şekilde daha geniş bir alanda etkili olur ve devrimci hareketin bütününü ilgilendiren bir genellik taşır.

Bunun için sosyalistler, işçi sınıfının silahlı eylemini önerirken bütün mevcut ve muhtemel şartları hesaba katarlar; zaman ve gücü maddî kıstaslara göre saptayan doğru bir tahlille işe başlarlar. Çünkü onların görevi, Engels'in de belirttiği gibi, bütün gerçek halk hareketlerini desteklemek olduğu kadar, işçi sınıfının örgütlü çekirdeğini korumak, onu boş yere feda etmemek ve proletaryayı başarısızlığa mahkûm ayaklanmalarda harcamamaktır da... Şüphesiz «gerçek halk hareketleri» için söz konusu edilen ihtiyat ve titizlik, kitlevi karakter taşımayan silahlı eylemlerde ve sosyal bir sınıfı değil de toplumdaki bir grubu temsil eden hareketlerde de geçerlidir.

Kapitalizme, emperyalizme ve faşizme karşı girişilen silahlı eylemlerin **hepsini** ve **her zaman**, keskin görünümüne, uzlaşmaz ve tavizsiz ilerleyişine ve kahramanca fedakârlıklara bakarak, geçerli - sosyalizm bakımından doğru ve yararlı saymak metafizik bir anlayıştır. Bir eylemin doğruluğunu veya yanlışlığını somut şartlar belirler. Herhangi bir mücadele biçimi, eğer ekonomik gelişme sürecine, siyasî şartlara, kitlelerin sınıf bilincine uygun değilse, ne kadar uzlaşmaz bir tavrı ifade ederse etsin, ne kadar büyük fedakârlıklara konu olursa olsun eninde sonunda işçi sınıfına değil, düşman sınıflara yarar sağlar. Bu yüzden bir mücadele biçimini şiddete dayandığı için göklere çıkarmak doğru bir tutum değildir. Bazı durumlarda bizzat burjuvazi, devrimci örgütleri ve işçi sınıfını bilinçli bir şekilde silahlı mücadele alanına çekmek isteyebilir. Kendi amaçlarına erişmek için işçi sınıfı ve devrimcileri rastgele düelloya davet edebilir, çeşitli tertiplerle kendi istediği alana götürmeye çalışabilir. Böylesi durumlarda, bilimsel sosyalistlerin yapacağı şey, burjuvazinin planlarına göre savaşı kabullenmek olamaz, idealistçe hemen oracıkta silaha sarılmak değildir. Aksi halde sosyalistin kötü bir şövalyeden ya da alelade bir sokak kabadayısından farkı kalmazdı.

Sosyalist düşüncenin ve eylemin tarihî gelişimi içinde ortaya çıkan bazı olaylar vardır ki, marksistlerin silahlı mücadeleye karşı takındıkları tavırları göstermesi bakımından öğreticidir.

1890'larda İtalyan burjuvazisi, işçileri, kendi çıkarlarına ulaşmak amacıyla silahlı ayaklanmaya teşvik ediyordu. F. Engels, İtalyan sosyalistlerini bu tahrikler karşısında derhal uyararak, onlara, sosyalistlerin görevlerinin sadece gerçek halk hareketlerini desteklemek olmadığını, aynı zamanda partinin şekillenmiş çekirdeğini korumak ve işçi sınıfını verimsiz ayaklanmalarda harcamamak olduğunu söylüyordu.

Yine Engels 1895 yılında silahlı barikat çarpışmalarını, somut tarihî şartlar bakımından eleştirirken okuyucularına şöyle seslenıyordu.

«Okur, iktidar çevrelerinin bizi niçin tüfeklerin konuştuğu ve kılıçların parladığı yere sürüklemek istediğini anlıyor mu şimdi? Bozguna uğramamız yüz-

de yüz olan sokağa açıkça inmediğimiz için, bugün bizi niçin korkaklıkla suçluyorlar? Bir kerecik olsun toplara yem olmamamız için, bize, niçin bu kadar ısrarla yalvarıyorlar?

Bu baylar, boşu boşuna dua etmekte ve bizi kışkırtmaya çalışmaktadırlar. Biz o kadar aptal değiliz.» (1)

Şüphesiz, o dönemdeki Alman sosyal demokrasisini, egemen sınıfların silâhlı mücadeleyi başlatmak için giriştikleri kışkırtmalara karşı uyaran bu satırlar, her yerde ve her zaman papağanca kullanılamaz. Ama bize gösterdiği bir şey vardır ki, o da, silahlı mücadelenin istisnasız her durumda muteber bir yöntem sayılamıyacağıdır.

Lenin, yığınların örgütlenmesini küçümseyen, işçi sınıfının tarihsel rolünü inkâr eden ve çarlığın bireysel terörizmle yıkılacağını sanan narodniklerin yanlış yolda olduklarını açıkça belirtmiştir. Küçük aydın grupları tarafından kullanılan şiddet hareketlerine itibar etmemiş, terörizmi ideolojik bakımdan çürütmüş ve anarşizmin gericilik olduğunu ortaya koymuştur. Lenin, Ekim devriminden sonra kaleme aldığı «Komünizmin Çocukluk Hastalığı: Solculuk» adlı kitabında, rus sosyalistlerinin tarihî deneylerini anlatırken, burjuva parlâmentolarda ve gerici sendikalarda çalışmayı reddeden, işçi sınıfı partisinin yığınlarla ilişkisi yanlış değerlendiren «solcu»ları şiddetle eleştirmiştir.

Bunun yanısıra Lenin, sosyalizme ulaşmak için burjuva parlâmenterizminden başka her türlü siyasî yöntemi reddeden sağ-kanat sosyalistlerini oportünizmle suçlamış ve silahlı ayaklanma söz konusu olduğunda (uygun şartlar zorladığında), onu bir sanat olarak ele almak gerektiğini belirtmiştir. «Tüm olaylar akımının, ayaklanmayı nesnel olarak günün sorunu haline getirdiğin»de, ayaklanmayı bir sanat olarak düşünmemenin, onu «anormâl», «maneviyat bozucu» olarak görmenin marksist bir tutum olmadığını vurgulamıştır. Ve ayaklanmanın başarılı olması konusunda, anarşizmle marksizmi biribirinden ayıran belli başlı şu üç noktayı da kesin bir biçimde ifade etmiştir.

Birincisi, ayaklanmada gizli tertiplere ve sadece partiye değil öncü sınıfa, onun aktif desteğine güvenilmelidir.

İkincisi, ayaklanmada halk yığınlarını saran devrimci kabarmaya güvenilmelidir.

Üçüncüsü, devrimin gelişmesinde devrimci sınıfların en güçlü, egemen sınıfların ve müttefiklerinin en zayıf ve en tereddütlü olduğu dönüm noktalarına güvenilmelidir.

Bu üç şart gerçekleştiği halde silahlı ayaklanmayı bir sanat olarak ele almayanların devrim hainleri olduğunu ifade eden Lenin, bu üç şartın varolup olmadığına bakmaksızın rastgele silaha sarılanların Blankist olduğunu belirtmiştir. Bilindiği gibi Blanquisme, tarihin çoktan mahkum ettiği, anti-marksist bir akımdır. Lenin «Silahlı ayaklanmanın bozgunculuğa değil, kitlelerin devrimci hareketinin yüksek bir olgunluk aşamasına dayanması» gerektiğini söylüyordu.

1945-1946 döneminde, Yunanistan Komünist Partisi önderliği, şartları yanlış değerlendirdiği için silahlı iç savaşa girişmiş ve sonuç olarak demok-

(1) **Karl Marks, Fransa'da sınıf mücadeleleri, sy. 25-26, (Friedrich Engels'in önsözü)**

ratik hareket ciddi kayıplara uğramıştır. Komünist Partisi yasaklanmış, Milli Kurtuluş Cephesi dağıtılmış, 62 demokrat gazete kapatılmış, 1947 sonlarına doğru esir kamplarının sayısı 30.000'i, cezaevlerine konulanların sayısı 15.000'i bulmuştur. Esir kamplarının sadece birinde 20.000 subay ve er tutukluydu.

Parti'nin 1961'de yapılan 8. kongresi o zamanki yönetimin hatalarını iki noktada toparlamıştır. Birinci nokta iç savaşın başlatılmasına ilişkindir. Bu dönemde Yunanistan'da devrimci durum henüz olgunlaşmakta idi. Şartlar yeterli bir şekilde hazır değildi. İşçi sınıfının çoğunluğu Partiyi desteklerken, şehir ve köy küçük burjuvazisi de parti etrafında toplanıyordu. Barışçı mücadele biçimleriyle sağlanan bu başarı karşısında İngiliz emperyalistleri ve yerli gericiler iç savaşı körüklüyorlardı. Komünist Partisi egemen sınıfların bu oyununa geldi, ve barışçı yolda hiç ısrar etmeksizin silahlı mücadele kararına vardı, seçimleri boykot kampanyası açtı. Bu kampanyaya karşı halk yığınlarında bir tepki yükseldi, böylece sınıf desteği kaybedildi. Barışçı mücadelede devrimci partiyi destekleyen halk, henüz silahlı iç savaşta da aynı desteği göstermek bilincine ulaşmış değildi. Bu bilinci yaratmanın yolu, kitlelere emperyalistlerin ve yerli gericilerin iç savaşı körükleyen politikalarını açıkça görmek fırsatını vermekti. Ancak bu şekilde kitleler silaha sarılmanın zorunlu olduğunu anlayacaktı.

K. P. bu birinci noktada sol sekter bir politika içine düşmüştür.

İkinci nokta iç savaşın yürütülmesine ilişkindir. Parti silahlı ayaklanmayı başlattığı halde, bu sorunu bir sanat olarak ele almıyor, orduyu, yedek güçleri değerlendirmekte siyasi ve ideolojik hatalar yapıyordu. Parti üyelerinin bütünü bile ayaklanma gereğini kabul etmemişti ve kabul edenlerin de küçük bir kesimi savaşıyordu. Bu anlamda da ciddi bir hazırlıksızlık söz konusuydu. Şüphesiz Yunan iç savaşındaki başarısızlık sadece bu iki nedene bağlı değildir. İngiliz emperyalizminin, iç savaş sosyalistler lehine döndüğü zaman giriştiği müdahale sonucu esastan etkilemiştir.

1945-1948 yıllarında İspanya'da yoğunlaştırılan gerilla mücadelesi başlangıçta saptanan hedefe ulaşamadığı gibi, tam tersi bir sonuç yaratmıştır. Komünist Partisi, Franko faşizmini yıkmak için, ülke çapında bir silahlı ayaklanmayı oluşturmak üzere gerilla eylemlerine hız vermişti. Fakat sonuçta umulan ayaklanma olmadı, silahlı eylem destek görmedi, buna karşılık gerici kitleler Franko'nun arkasında örgütlendiler. Bunun üzerine Parti taktik değiştirerek çok yönlü devrimci yığın eylemlerini desteklemeye ve yönetmeye başladı.

Silahlı mücadeleye karşı takınılması gereken tavrı ifade eden bu örneklere daha başkaları da eklenebilir. Şüphesiz bu örneklerden yararlanırken dogmatizme düşülmemeli, somut şartların somut tahlili ilkesi terkedilmemelidir.

GERİLLA SAVAŞLARI VE SOSYALİZM

Gerillacılık, insanlık tarihinin yaratıp bugüne getirdiği silahlı mücadele biçimlerinden biridir. Gerilla savaşları başlı başına ele alındığında devrimci bir eylem değildir. En genel tanımını yaparsak, gerilla, zayıf ve kötü donatılmış bir mücadele grubunun, çok güçlü, teknik bakımdan üstün bir düşmana karşı yürüttüğü şiddete dayanan bir eylemdir. Bu aracı, devrimciler de kullanabilir, karşı devrimciler de. Ayrıca siyasi karakter taşımayan bir şekilde eşkiya-

lar tarafından da kullanılır. Şüphesiz bu aracın kullanılış biçimi ve kullanılma zamanı, kullanılma amacına bağlı olarak belirlenir.

Bizi burada ilgilendiren sorun bilimsel sosyalizm ve devrimci mücadele bakımından gerillacılığın anlamı ve konumudur. İnsanlık tarihini sınıf mücadeleleri tarihi olarak gören ve tarihi bu açıdan inceleyen bilimsel sosyalistler, doğal olarak bu mücadelenin yöntemleriyle de yakından ilgilenmişler, her mücadele biçimini dikkatli bir şekilde izlemişlerdir. Aynı şekilde gerillacılık da bilimsel sosyalizmin kurucuları tarafından gözlenmiş ve ele alınmıştır. Marx ve Engels, gerilla savaşını, ülkeyi işgal eden bir saldırgan devlete karşı girişilen ulusal direniş mücadelesi olarak görmüşlerdir. Gerillanın bugünkü kullanılma alanı dikkate alındığında, Marx ve Engels'in gerillayı daha dar bir alanda söz konusu ettikleri anlaşılır. Fakat bu yaklaşım, o dönemdeki gerilla savaşlarının kullanıldığı yerlere bağlı olarak doğmuştur ve tarihsel bir değer taşır. Özellikle, 1870'de Fransız halkının Alman istilasına, İspanyolların, Napolyon'un işgal saldırısına karşı giriştikleri ulusal savunma eylemleri tarih sahnesindedir.

Lenin, gerilla savaşının, ulusal direnme dışında iç savaş ve ayaklanmada da kullanılabilecek bir yöntem olduğunu ortaya koymuş ve Rus devrim mücadelesinde bu şekilde kullanmıştır. «Gerilla Savaşı» adını taşıyan yazılarında Sosyal-demokratların bu mücadele biçimine kayıtsız kalamayacakları, onu peşinen reddedemeyecekleri görüşünü dile getiriyor ve gerilla savaşının politik mücadele içindeki yerini belirlerken diğer mücadele biçimleriyle ilişkilerini ortaya koyuyordu. «Gerilla savaşının sınıf bilincine varmış işçileri, düşkün, ayyaş takımlarıyla yakın ilişkiye soktuğu»nu ve bu yüzden işçilerin yıpranıp bozulacağı görüşünü doğru buluyor ve bu münasebetle işçi partisinin gerilla savaşı konusunda alması gereken tavrı şöyle saptıyordu: «İşçi partisi, hiç bir zaman, gerilla savaşını tek, hatta başlıca mücadele yöntemi olarak göremez; bu yöntemin ötekilerden aşağı tutulması, başlıca savaş yöntemlerine uyması, sosyalizmin örgütleyici ve aydınlatıcı etkisiyle soylulaştırılması» gerekir. 1917-1921 iç savaşında Kızıl Ordu'nun, Beyaz muhafızların ve emperyalist işgalcilerin karşı devrim çabaları karşısında kazandığı zafer, gerillaların «paha biçilmez» katkısını ve yardımını da taşımaktadır. Bu dönemde gerilla savaşı kendiliğinden ve yerel olarak başlıyordu. Ama Kızıl Ordu birlik karargâhı ile doğrudan ilişki kurabildiği ölçüde başarılı oluyordu. Gerillalar Kızıl Ordu Komutanlığının hareket planlarına göre çalışıyorlar, zorunlu işbirliğini ihmal etmiyorlardı. İç savaştaki gerilla eylemleri, Sovyetlere, II. Dünya Savaşında Alman Nazilerini çökertmekte önemli bir tarihi tecrübe kazandırmıştır. Bu eyleme katılanlardan Alman işgali sırasında da büyük ölçüde yararlanılmıştır. Gerillacılık şeklinde yürüyen partizan eyleminin iki ana ilkesi, Komünist Partisinin kesin direktifleri altında ve Kızıl Ordunun savaşçıları olmak anlayışı içinde Alman faşistlerine karşı savaşmak ve halkı siyasal konularda eğitmektir. Görüldüğü gibi hem iç savaşta hem de Nazi işgali sırasında gerillacılık, oldukça önemli, ama tali bir eylem biçimi şeklinde ve Kızıl Orduya (doğal olarak partiye) bağlı bir biçimde kullanılmış, siyasi hareket içinde aldığı yere göre, sadece askeri değil, geniş ölçüde siyasi bir muhteva kazanmıştır.

Uzun bir tarihi kesiti kapsayan Çin Devrimi gerilla savaşının çeşitli aşa-

malarda aldığı biçimi, yöneldiği hedefleri ve gelişip olgunlaşmasını gözler önüne sermek bakımından oldukça önemlidir. Çin'de gerilla savaşı dönemlere göre yeni biçimler almıştır. Çin toplumunun kendine özgü şartlarına bağlı olarak şekillenen devrimci savaşın siyasi çizgisi kadar askeri ve teknik yapısı da yine Çin'in maddi toplumsal şartlarına göre oluşmuştur.

Çin geniş bir yarı-feodal ve yarı-sömürge ülkeydi. Çin'de kapitalizm son derece cılız, yarı-feodal ilişkiler egemen bir durumdaydı. Bölgeler arası dengesizlik son derece belirgin, ulaşım imkânları, yollar ve araçlar oldukça geriydi. Sanayiin ve ticaretin geliştiği tek tük şehirler yanında köylük bölgeler alabildiğine yaygındı. Sayıları 2 milyonu geçmeyen sanayi işçisine karşılık yüz milyonlarca köylü ve zanaatkâr bulunuyordu. Devrimci mücadelenin vurucu gücü Kızıl Ordu'nun zayıf ve küçük olmasına karşılık; gerici sınıfların iki güçlü ordusu vardı. Birincisi asker sayısı en kalabalık ve donatımı bakımından modern ordular gibi olan Chiang Kai-Shek yönetimindeki merkezi ordu; ikincisi illerdeki savaş ağalarının gerici silahlı birlikleri.

Çin devriminin stratejisini ve taktik ilkelerini esas olarak bu özellikler tayin etmektedir.

Çin'de ilk büyük devrimci savaş, gerilla birlikleri tarafından yürütülen mücadeleyle başlamıştır. Gerilla birliklerinin başarısızlığı sonucunda Çin Kızıl Ordusu doğmuştur. Yoğun devrimci mücadele ile geçen zaman içerisinde gerilla savaşının aldığı biçimler değişmiş, özellikle İkinci Devrimci iç savaştan sonra Kızıl Ordunun güçlenmesine bağlı olarak gerilla savaşı, büyük birliklerin yürüttüğü hareketli savaş* halinde cereyan etmiştir. Japon emperyalizmine karşı yürütülen silahlı eylemlerde gerilla savaşı yeniden öne çıkmış, fakat Üçüncü Devrimci İç Savaş döneminde düzenli ordularla savaşılmıştır. Mao Tse-Tung, Japonlara karşı gerilla savaşının stratejik sorunlarını ele alırken, «düzenli savaşla işbirliği», «gezgin ayaklanma tipi yerine üs bölgeleri kurmak», «hareketli bir savaşa geçmek», «doğru komuta ilişkileri kurmak» gibi ilkeleri formüle etmiştir. Çin devriminde gerilla savaşları Komünist Partisinin yönetimi altında ve diğer mücadele biçimleriyle birlikte yürütülmüştür. Devrimci savaşın bütün aşamalarında öncülük Komünist Partisindedir. Askeri görev siyasi görevleri başarmak için kullanılan araçlardan sadece biri olarak anlaşılmaktadır. Kızıl Ordunun görevi savaşmak olduğu kadar, kitleleri örgütlemek, silahlandırmak, harekete geçirmek ve giderek Komünist Partisinin örgütlerini kurup güçlendirmektir de. Bunun yanısıra Mao, Kızıl Ordu'da gerillacılığa karşı, ama gerilla niteliğine taraftar bir tavır takınmıştır.

Küba devrim deneyi, Latin Amerika'da anti-emperyalist mücadelenin ve gerilla savaşıyla ilgili bazı stratejik ve taktik meselelerin konu olduğu geniş tartışmalara yol açmıştır. Aslında gerilla savaşı Latin Amerika için yeni bir mücadele biçimi değildi. Daha önceki dönemlerde demokrasi ve bağımsızlık tarafları liderler tarafından kullanıldığı gibi, komünistler tarafından da uzun süreli olarak kullanılmıştı. 1946'dan sonra Kolombiya'da, 1947'de ve 1958-60 arasında Paraguay'da, 1928 ve 1958'de Venezuella'da, 1950'lerde Bolivya'da ve

*** Hareketli savaş, sayıca büyük kuvvetleri biraraya getiren ve geniş bir alanda eylemde bulunan düzenli ordunun çarpışma biçimidir.**

1954'de Guatemala'da Komünist Partilerinin yönettiği gerilla savaşının örneklerini görebiliriz. Bu bakımdan Küba Devriminin yarattığı tartışmalar gerilla savaşının reddi veya kabulü ile ilgili değildir. Aynı şekilde barışçı yol taraftarlarıyla - silahlı mücadele taraftarları arasındaki bir tartışmayla da ilgisi yoktur. Tartışmalar, gerilla savaşının ve genel olarak silahlı mücadelenin ne zaman ve nasıl kullanılacağı üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Latin Amerika'daki gerilla savaşlarının bir kısmını komünist partileri örgütlemekte ve yönetmekte; özellikle son yıllarda ortaya çıkan önemli bir kısmı ise, komünist partilerine rağmen ve küçük burjuva radikalizminin yansıması olarak doğmaktadır. Küba'daki muzaffer gerilla hareketi de Fidel Castro liderliğindeki radikal küçük burjuva aydınlar grubunun başlattığı bir harekettir. Batista faşizmine karşı radikal bir tavrı ifade eden 26 Temmuz hareketi ülkenin kendine özgü şartları içerisinde Küba'yı devrime götürmüştür. Fakat devrimin zaferi sadece Castro ve arkadaşlarının yürüttüğü gerilla mücadelesiyle sağlanmış değildir. Bu dönemde, Küba'da şehir ve kırları saran bir mücadele ortamı vardır. Toplumdaki tutucu ve dinsel öğelerden Sosyalist Halk Partisi'ne kadar uzayan yelpazenin içinde yer alan çeşitli örgütler ve güçler Batista'ya karşı mücadeleye girişmiştir. Bunun yanısıra Küba halkı devrimci hareketlere yatkın, kitle mücadelesi ve örgütlenme deneylerine sahip bulunmaktadır. «Bunalımın olgunlaşması sırasında Küba halkının her kesimi çeşitli mücadele biçimleri benimseyerek harekete katılmıştır.» Öte yandan devrimin zaferinde emperyalizmin içinde bulunduğu durumun ve dünya sosyalist sisteminin etkisini hesaba katmak gerekir.

İşte bu şartlarda Castro ve arkadaşları devrimci durumun hızla olgunlaştığını gözleyerek kendi silahlı eylemlerinin, ortamın olgunlaşmasını etkileyeceğini kestirmişlerdi. Gerek Küba devriminin somut gerçeği gerekse liderlerin daha sonraki yazılarında bu husus açıkça belirtilmiştir. Gerilla mücadelesinin devrimci ortamı yaratabileceğine inanan Che Guavera bile, «Devrim için gereken bütün koşulların gerilla eylemleriyle verilecek bir itme ile yaratılacağı düşünülmemelidir. Zorunlu bir minimum olmaksızın ilk merkezin kurulması ve sağlamlaştırılmasının uygulanamıyacağı hatırda tutulmalıdır» diyordu. Che'yi bu düşünceye sevkeden şey Küba'daki devrimci ortam, özellikle devrimin son aşamasında sosyalistlerin yürüttüğü genel grevler ve halkın örgütsel deney zenginliğiydi. Bu unsurlar olmasaydı gerilla savaşı ne başlayabilir ne de zafere ulaşabilirdi. O dönemde Küba'da devrimci ortamın, gerilla dışında, zaten varolması dolayısiyle Castro ve arkadaşları kendi gerilla mücadeleleri için zorunlu bir kitle desteği ve politik kriz yaratmak problemiyle karşı karşıya değillerdi. Böyle bir problemleri olmayışı da ister istemez onları siyasal partinin ve örgütsel kitle çalışmasının önemini küçümseyen bir çizgiye götürmüştü. Fakat Küba devrimi, gerillaların sübjektif değerlendirmelerinin ve yepyeni bir model olarak gördükleri bu çizginin zaferi olmaktan çok, onların atıf ve yorumlarının dışında varolan objektif gerçeklerin eseridir. Castro ve arkadaşlarının eylemlerinin asıl katkısı devrimden sonra, yine dünya konjonktrünün etkisi altında sosyalizme yönelmiş olmalarında saklıdır.

Küba Devriminden sonra Latin Amerika'da ortaya çıkan tartışma, gerilla mücadelesi ile devrimci ortam arasındaki bağlantı üzerinde olmuştur. Che Guavera'nın geliştirdiği teoriye göre, gerilla mücadelesi bir devrimci ortamı ya-

ratabilirdi. Buna karşı çıkan ve özellikle Komünist Partileri tarafından ileri sürülen görüş ise, gerilla eyleminin, devrimci sürecin yaratılmasında ancak etkenlerden biri olabileceği yolundaydı. Uzun yıllar gerilla eylemlerini örgütleyip yöneten işçi sınıfı partileri, gerillacılığın kendi başına devrimci bir ortam yaratamıyacağını, bu hareketin doğduktan sonra gelişebilmesi için de, şehirsel kitle hareketlerinin sempatisi ötesinde desteğini ve dayanışmasını kazanmaya muhtaç olduğunu belirtiyorlardı. Şüphesiz bu, silâhlı çarpışmanın temel alanının kırsal bölgeler olması gerçeğini inkâr veya ihmal etmek anlamına gelmiyordu.

Che Guevera kendi teorisini uygulamaya geçirmek için Bolivya'da gerilla eylemine başladı ve bilindiği gibi, 1967 yılının Ekiminde hayatına malolan bir başarısızlığa uğradı. Che'nin yanılgısı, devrimci mücadelede gerilla savaşını seçmiş olmasında değil, gerilla savaşının zamanı ve sosyalizm mücadelesindeki kullanılma biçimi noktasında toplanmaktadır.

Küba'lı önderlerin bu konudaki görüşlerini formüle etmek iddiasıyla «Devrimde Devrim mi?» kitabını kaleme alan Regis Debray, aslında Castro-Guavera çizgisinden uzaklaşmakla birlikte tartışmaya yine de bu çizginin yanında katılıyordu. Küçük burjuva radikalizminin sözcüsü olan Debray, sadece Küba devriminde çıkardığı sonuçları (ki bunu da Marksist bir metodla yapmış değildir) bütün Latin Amerika ülkeleri için geçerli ve mutlaka benimsenmesi gereken bir model olarak sunuyordu. Ayrıca önerdiği model, kendi içinde ele alındığında, yine Marksist olmaktan çok, küçük burjuva devrimciliğini ifade ediyordu. Askeri unsura, siyasi unsura nazaran üstünlük tanıyor, askeri görevlerin siyasal görevler haline geldiğini— siyasi mücadelenin bir «atcambazlığı» olduğunu, gerillaların siyasi bir örgüt tarafından değil salt kendileri tarafından yönetilmesi gerektiğini ileri sürüyordu. Gerilla gücünün (Foco) gerçek bir sosyalist partinin tohumu olduğunu iddia ediyordu. Bu, özünde işçi sınıfı partilerine, ve genel olarak politik mücadeleye karşı duyulan küçük burjuva nefretin bir yansımasıydı. Öte yandan Debray, soruna sadece «gerilla» açısından ve askercilik gözüyle baktığı için kitlelerle bağ kurmayı ve onlara güvenmeyi hafife alan bir eğilim içindedir. Özellikle işçi sınıfını ve onun hareketini, herşeyi kırsal alanlara bağladığı için küçümsüyordu.

Latin Amerika'da silahlı mücadeleyi uzun süre yönetmiş ve gerilla-parti ilişkisini en doğru bir şekilde kurmuş olan Kolombiya Komünist Partisi, Debray'in bütün kıta ülkelerinin aynı stratejiyi izlemeleri gerektiği görüşüne olduğu kadar, "Foco" nun devrimin siyasi fonksiyonlarını yerine getirmesi gerektiği yolundaki tezine de açıkça karşı çıkmıştır. Debray'ın anlayışının, proletaryanın görüş açısına taban tabana zıt olan, küçük burjuva devrimci elemanlarının görüşünü yansıttığını ve sosyalist anlayışla aralarında uçurum olduğunu belirtmiştir.

Venezüella Komünist Partisi, sosyalizmin ve ulusal kurtuluşun barışçı bir yoldan giderek sağlanamayacağını benimsemesine rağmen, gerilla hareketinin, her ülke için birinci mesele olduğu iddiasını reddetmekte, şehirdeki eylemi küçümseyen ve çeşitli mücadele biçimlerini kullanmakta sübjektivizme sapan "sol" revizyonizmi, aşırı "solcu"ları eleştirmektedir.

Kaldı ki, Küba Komünist Partisi'nin görüşlerini yansıtan bazı yazılarda, Regis Debray, "askeri liderlik esastır", "Devrim için parti şart değildir", "Foco

partiyi yaratır" şeklinde ifade ettiği görüşlerinden dolayı sert bir şekilde eleştirilmektedir.

Ancak Debray ile Castro-Guevera çizgisi arasında var olan farklılıklar bizi "işte, yanlış denilen şey Debrayizm'dir. Debray, Castro-Guavera çizgisini saptırıyor. Yoksa aslında bu çizgi sosyalizm bakımından doğrudur." sonucuna götürmemeli. Bir kere, bunun bazı yanlış değerlendirmelere ve saptırmalara müsait bir yapıya sahip olduğu üzerinde durulmalıdır. İkincisi "Castrist" hareketin başlangıçtaki niteliği ile sonradan oturduğu siyasi ve teorik temelin farklılığına, yani geçirdiği değişikliğin "Gerilla Savaşı Teorisini" de etkilediğine dikkat edilmelidir. Üçüncüsü Guavera'nın kendi geliştirdiği teoriyi uygulamakta yine kendisinin karşılaştığı "şanssızlıklar" unutulmamalıdır. Debray'in geliştirdiği "Castro-Guevarizm" teorisi, kendisinden sonra birçok Lâtin Amerika küçük burjuva radikaline tutamak olmuş ve bu tezlere göre faaliyet gösteren pek çok "gerilla" türemiştir. Debrayizmin "fococuluk" teorisi, askeri unsuru abarttığı, partiyi zorunlu görmediği, kitle mücadelesini bir kenara ittiği için, pratikte pekçok devrimcinin hayatına maloldu, Lâtin Amerika'daki devrim mücadelesine zarar verdi. Guevera'nın da dahil olduğu başarısız ve felaketzede gerillacıların tecrübesi gösterdi ki, kitle temeline dayanmayan ve devrimci yığın eylemleriyle birlikte, işçi sınıfının örgütlü öncü müfrezesi olan parti tarafından yönetilmeyen gerilla savaşları geçerli bir yöntem değildir ve bu yönteme ancak bazı durumlarda başvurulabilir, herzaman değil. Bu sonuçlar Lâtin Amerika'daki devrimcileri Debrayizmi yeniden gözden geçirmeye sevketmiş; bir kısmı doğru sosyalist çizgiye yönelirken bir kısmı da (özellikle küçük burjuva devrimcileri), özünde, "Castro-Guevera-Debrayizm" teorisinin sınırlarını aşamayan başka terörist, anarşist karakterli "teori"lere sarılmışlardır. Bu sonuncular için en çarpıcı örnek Carlos Marighella tarafından formüle edilen "şehir gerillası"dır. Marighella'nın aynı adlı bir kitabı sosyalizmin ticarî yönüyle meşgul bir yayınevi tarafından Türkiye'de de yayınlanmıştır. Marighella, Debray ve benzerlerinin, Castrizmi soktukları açmazdan kurtarmak ve Guevera'nın öldürülmesinden sonra zayıflayan devrimci mücadeleyi güçlendirip kabartmak iddiasındadır. "Ortodoks" marksizmi inkâr ettiği kadar Maoculuğa da yabancı bir ideolojik pozisyondadır. Kitlelere güvensizlik, terörizmin yüceltilmesi, parti olgusunu küçümseme gibi noktalarda bilimsel sosyalizmin değil "küçük burjuva ihtilâlciliğinin" görüş açısını benimsemiş bulunmaktadır. Castrizmi derinleştirmek ve devrimci mücadeleyi yükseltmek iddialarının her ikisi de havada kalmıştır. Marighella, Debrayizmin kötü bir uzantısı olmaktan kurtulamadığı gibi, devrimci eylemi de bir adım ileriye götürememiştir. Belki, çıkış gerekçesi olarak ileri sürdüğü "Castro-Gueveristlerin açmazı" gerçeğinin ürünü ve 1968'de hayatını kaybettiği denemenin örneği olması bakımından sosyalist mücadeleye yeni bir tecrübe kazandırmıştır.

Lâtin Amerika'da "Castro-Guavera"-Debray ve Marighella'nın ideolojik damgalarını taşıyan çizgi, hem bilimsel sosyalizmin doğrultusunda eylem gösteren işçi sınıfı partileri, hem de Maocu gruplar tarafından kesin bir biçimde eleştirilmiş ve bilimsel sosyalizm ile bu çizgi arasındaki uçurum ifade edilmiştir. Gerçekten bu anlayış, bilimsel sosyalizmin evrensel ilkelerine aykırı olduğu kadar, Mao tarafından geliştirilen Halk Savaşı teorisi içinde belirlenen gerilla taktiklerine de aykırıdır.

Şu farkla ki, Maocular bu tür anarşist-terörist akımların ve hareketlerin nedenini Latin Amerika'daki Komünist Partilerinin "revizyonist" oluşuna bağlamaktadırlar. Lenin "anarşizmin, işçi sınıfı partisinin oportünist günahlarına bir ceza olarak doğduğunu" söylemişti. Fakat bu doğru gözlemi Latin Amerika için birinci etken olarak düşünmek gerçeğe uygun değildir. Bir kere, bu kıtanın komünist partileri yukarıda belirtildiği gibi, gerilla savaşlarını ve diğer çeşitli silâhlı mücadeleleri örgütlemiş, yönetmiş ve desteklemiştir. Gerilla eylemiyle doğru ilişkiler kuran ve dayanışma içinde olan bu partilerin "revizyonizmini" ileri sürerek anarşizmin yükünü işçi sınıfı partilerine yüklemek siyasi oportünizmdir. Çekoslavakya olaylarında da sağ revizyonizmin günahı aynı "parsa toplama" anlayışı içinde ve aynı kanat tarafından sosyalizmin omuzlarına yıkılmıştır. İkinci bir gerçek de şudur ki, özellikle gerilla savaşının zamansız ve yanlış kullanımını getiren Castro-Guevera-Debray-Marighella çizgisi, esasen, dünyamızda olup biten toplumsal gelişmelere ve Latin Amerika'nın kendi somut şartlarına bağlı olarak doğmuştur. Dünya sosyalist sisteminin güçlenmesi, sosyalizmin ideolojik ve maddi etkisi, dünya kapitalizminin gittikçe gerileyen bir sosyal sistem olarak bunalıma düşmesi yeni anti-emperyalist güçleri tarih sahnesine çıkarmıştır. Bu genel etkilere paralel olarak Latin Amerika ülkelerinin toplumsal şartları da bu kıtada özellikle küçük burjuvaziyi anti-emperyalist ve emperyalist mücadeleyle oluşan faşist rejimlere karşı bir çizgiye itmektedir. İşte bu yönelim kendi niteliği gereği ve gericilerin yoğun baskısı altında anarşizme de gidebilmektedir. Bu olgu, küçük burjuva radikalizminin ifadesi olmak bakımından değerlendirilmelidir. Zaten Latin Amerika Sosyalistleri bu gelişimi dikkate almakta ve mücadele strateji ve taktiğini böyle saptamaktadır.

(1) Sosyalizme geçiş, bugün için, dünyanın bu güç dengesinde büyük çeşitlilik gösterebilir. Sosyalizme geçişin yöntemleri üzerinde duran yazısında Kenan Somer şöyle diyor:

«Şartlar değiştikçe imkânlar da değişir; barışçı devrim imkânı azalır, ya da çoğalır.... Bu arada, sosyalist devrimin barışçı yollardan gerçekleşmesi de mümkündür.»

Daha geniş bilgi için bak: (EMEK Sayı: 12, 6 Ekim 1969).

F. ENGELS

marx'ın mezarı başında konuşma

Highgate Mezarlığı,
LONDRA.
17 Mart 1883.

Bilimsel sosyalizmin kurucuları Karl Marx (d. 1818) ve Frederick Engels'tir. (d. 1820). 1844 yılının Ağustos ayında başlayan ve aynı yılın Eylül ayında ilk ortak ürününü (Kutsal Aile) **veren Marx-Engels beraberliği, Marx'ın öldüğü 14 Mart 1883 tarihine kadar, kesiksiz 39 yıl sürmüştür. Marx'ın 88. ölüm yılı münasebetiyle, Marx'ın mezarı başında Engels'in yaptığı konuşmayı (17 Mart 1883) aşağıya aynen aktarıyoruz.**

14 Mart günü, öğleden sonra üçe çeyrek kala, yaşayan düşünürlerin en büyüğü düşünmez oldu. Yalnız bırakılalı iki dakika ya olmuştu, ya olmamıştı; döndüğümüzde, kendisini, huzurlu ama ebedî bir uykuya dalmış olarak, koltuğunda bulduk.

Bu insanın ölümüyle, hem Avrupa ve Amerika'nın militan proletaryası, hem de tarih bilimi, ölçü tanımaz bir kayba uğramıştır. Bu koca ruhun göçmesiyle doğan boşluk, kısa sürede, kendisini duyuracaktır.

Darwin nasıl organik tabiatın gelişme kanunu bulmuşsa, aynı şekilde, Marx da insanlık tarihinin gelişme kanununu, o güne kadar bir ideolojik perdesinin maskelediği şu basit gerçeği keşfetmiştir: insanlar, siyaset, bilim, sanat, din vb. ile uğraşabilmek için, herşeyden önce, yemek, içmek, barınmak ve giyinmek zorundadırlar. İşte, bu nedenle de, varolmanın ilk maddî şartlarının üretimi ve giderek, belirli bir halkın, belirli bir dönemde ulaştığı ekonomik gelişkinlik derecesi, o halkın sahip bulunduğu devlet kurumlarının, hukuk anlayışının, sanatın, ve hatta din görüşünün evrimini temellendirir; ve bugüne kadar yapılanın **tam aksine,** bu sonuncularını, sözü edilen temelin ışığında açıklamak gerekir.

Ama, iş bu kadarla da bitmiyor, Marx, ayrıca, günümüzdeki kapitalist üretim biçimine ve bu üretim biçiminin yarattığı burjuva top-

luma hükmeden özel hareket kanununu da keşfetmiştir. Artık değerin bulunması, gerek burjuva iktisatçıların ve gerekse sosyalist eleştiricilerin öteden beri araştırageldikleri, ama karanlıkta kaldıkları, bir sorunun çözümünü ansızın gün ışığına çıkarıvermiştir.

Böylesine iki keşif, bir insanın ömrü için, yeter de artardı. Hatta, bunlardan bir tanesini bile yapana ne mutluydu! Ama Marx, araştırdığı her alanda, —ve herhangi bir tanesinde bile yüzeyde kalmaksızın, pek çok alanda araştırma yapmıştır—, bütün alanlarda, matematik alanında bile, bağımsız keşiflerde bulunmuştur.

Bilim adamı yanı böyleydi. Ama, bu kişiliğinin yarısı bile değildi. Marx'a göre, bilim, tarih planında dinamik ve devrimci bir güçtü. Teorik bilim alanındaki herhangi bir buluşu, pratiğe ne şekilde intikal ettirileceğini önceden kestirmenin mümkün olmadığı zamanlarda bile, büyük sevinçle karşılamasına karşılardı, ama, sözü edilen keşif, sanayide ve genel olarak tarihsel gelişmede **derhal** devrimci değişikliklere yol açıyorsa, işte, o zaman, sevinci bambaşka olurdu. Örnekse, elektrik alanındaki buluşların gelişmesini ve Marcel Deprez'nin yakın zamanlarda yaptıklarını dikkatle izlemekteydi.

Çünkü Marx, herşeyin öncesinde ve ötesinde, bir devrimciydi. Hayattaki asıl görevi, kapitalist toplumun ve onca [kapitalist toplum] yaratılan devlet kurumlarının yıkılmasına; durum ve ihtiyaçları konusunda, kurtuluşunun şartları konusunda ilk bilinci yine **kendisinden** [Marx'tan] alan modern proletaryanın kurtuluşuna, şu ya da bu şekilde, katkıda bulunmaktı. Hamuru dövüşçülükle yoğrulmuştu. Ve çok az kişinin eşini gösterebileceği bir tutku, inat ve başarıyla dövüştü. İlk **Rheinische Zeitung**'daki (1842), Paris'in **Vorwarts'indeki** (1844), **Deutsche Brüsseler Zeitung**'daki (1847), **Neue Rheinische Zeitung**'daki (1848-49), ve **New York Tribune**'deki (1852-61) çalışmaları; ve bunların yanı sıra, sayısız mücadele broşürü; Paris, Brüksel ve Londra örgütlerindeki faaliyeti; ve nihayet, en önemlisi, büyük Uluslararası İşçi Birliği'nin kurulması... Bu sonuncusu, öylesine bir başarıydı ki, kurucusu hayatta başka hiç birşey yapmasa bile, yalnızca onunla haklı olarak gururlanabilirdi.

Ve bu yüzden, Marx, çağının en nefret edilen ve en çok lânetlenen kişisiydi. Mutlakçı olsun, cumhuriyetçi olsun, hükümetler onu sınır dışı ettiler. Tutucu olsun, ultra-demokratik olsun, burjuvalar ona iftiralar yağdırmakta birbirleriyle yarış ettiler. O, bütün bunları, bir örümcek ağıymış gibi kenara itti, görmezliğe geldi ve çok mecbur kalmadıkça da cevaplandırmak yoluna gitmedi. Ve, —Sibirya maden ocaklarından Kaliforniya'ya kadar, Avrupa ve Amerika'nın her şeyinde—, milyonlarca devrimci militan tarafından sevilerek, sayılarak, yası tutularak öldü; ve cesaretle ilân edebilirim ki, çok sayıda hasmı olsa bile, bir tek kişisel düşmanı yoktu.

Adı da, eseri de, çağlar boyu yaşayacaktır!

K. ASAF

paris komünü

18 Mart 1971, tarihteki ilk proletarya diktatoryasının, işçi sınıfının yiğit ve devrimci mücadelesinin sembolü Paris Komününün 100. yıldönümüdür.

İşçi sınıfı mücadelesi tarihi içinde istisnai bir yer tutan, başarabildiği ya da başaramadığı görevleri, devrimci ateşi, mücadelenin daha sonraki tarihlerinde aynı şevkle süren Paris Komünü ve onun devrimci mücadelesini bugün yine saygıyla anıyoruz.

Komünün tarihi

1870 Fransa'sında, belli başlı iki güç kendisini göstermekteydi: Batmakta olan imparatorluk rejimi ve yükselen işçi sınıfı. 1851 hükümet darbesinden sonra, Fransa, 18 yıl müddetle, liberallerin çeşitli destekleme oyunlarına rağmen, imparatorluk rejiminin boyunduruğu altında kalmıştı. Bu dönem Fransa'nın iktisadi ve milli çöküş dönemi oldu. İmparatorluk rejimi, Fransaya sefih eğlencelerin merkezi olmaktan ve soygun ve hırsızlığı geliştirmekten başka hiç bir şey getirmemiştir.

Dikkatleri rejimi tehdit eden iç sorunlardan, dışarıya çekmek için, Prusya'ya karşı girişilen savaşın, yenilgiler sonucu, bir «savunma» savaşına dönüşü, durumu daha da ağırlaştırmıştı. Gerçi bu, yine içerdeki sınıf çelişmesini örterek, «yurtseverlik» sloganları altında, hakim sınıfların işinin yürütülmesini sağlıyordu. Ama, artan dış baskılar ve içerde «savunma» için silahlanan emekçi halk, rejim için, tehlikeli bir hal almaya başlamıştı.

Madalyonun bir yüzünde imparatorluğun çöküşü varsa, öbür yanda da işçi sınıfının yükselişi vardı. 1830, 1839-40 ayaklanmaları, 1848 devrimi, «Komünist Manifesto»nun derinden etkileri ve bilimsel sosyalizmle daha yakından tanışmamış geniş yığınları saran köklü dönüşüm düşünceleri (Saint-Simonculuk, Fouriercilik) işçi sınıfını rejim karşısında en korkulu güç haline getirmişti. Bütün bu gelişmelerin en yoğun hissedildiği yer Paristir. Sanayiin gelişmesi, yoğun bir emekçi kitlesi yaratmış (1.800.000 lik nüfustan 605.000'i işçi) ve de onları Paris varoşlarına itmiştir. Sedan yenilgisi ve Paris kuşatması, şartları daha da ağırlaştırmıştı.

4 Eylül 1870'de, bütün bu sıkıntıların, yenilginin sorumlusu olarak imparatorluk görüldü. Ve emekçilerin aktif hareketiyle 3. cumhuriyet ilân edildi. Kuşatmaya karşı «Milli Savunma Hükümeti» kuruldu. Böylece kuşatmacılara karşı mücadele edilebileceği ve sıkıntıların atlatılacağı düşünülüyordu. Oysa: «Aslında, «Milli Savunma Hükümeti» Paris proletaryasıyla savaşmayı görev bilen bir «milli ihanet» hükümetiydi. Ama yurtseverce hayallere kapılan proletarya bunu farketmekten uzaktı». «Milli Savunma Hükümeti»nin yaptığı ilk iş Prusyalılarla mütareke yapmak oldu. Andlaşmaya göre hemen meclis seçimlerine gidilecek ve sonra seçilecek meclis barış şartlarını görüşecekti. Böylece burjuvazi, «Milli Savunma Hükümeti» aracılığıyla yeni mecliste destek bulacağını, Prusyalılarca istenen tazminatın emekçi halkın sırtından çıkarılabileceğini ve barış meselesinin halliyle, korkulu bir rüya haline gelen Paris Proletaryasının yola getirilebileceğini hesaplıyordu. Hatta bu hesaplar içinde cumhuriyet rejimi yerine yeniden imparatorluğa dönülmesi bile vardı ve bunun için alttan alta aday bile aranıyordu. Oysa Paris halkı kurduğu cumhuriyetin «sosyal» niteliğini farkediyor ve sonuna dek korumaya azimli görünüyordu. Kuşatmaya karşı direnmek üzere eli silâh tutan bütün Parisliler ve Fransa; Milli Muhafızlar Teşkilatı şeklinde silâhlanmışlardı, ve silâhlarını teslime hiç de niyetleri yoktu.

Burjuva hükümeti ve başındaki Thiers, Paris halkını silâhlarından arındırmak için komplolara giriştiler ve silâhların hükümet parasıyla alındığını iddia ederek silâhları ve Paris'i muhafaza eden topları almaya çalıştılar. Fakat Paris emekçileri de en az onun Parise güvenemediği kadar, Thiers'e güvenemiyordu. Girişilen bütün çabalar boşa gitti. Tayin edilen Vali ve Emniyet Müdürünün baskı ve şiddet tedbirleri Paris proletaryasını yıldıramamaktan öte, onu daha da direnmeye götürdü.

Bu şartlar altında Thiers, meclisi Pariste toplamaya cesaret edemedi ve şartlar «normal»e dönünceye kadar meclisin ve bakanlıkların Versay'da toplanması kararlaştırıldı. Böylece Paris'in emekçileri ile burjuvazinin temsilcileri kaçınılmaz olarak karşı karşıya cephe almış oldular. Bir uzlaşma ihtimali çok zor görünüyordu. Ve zaten burjuvazi uzlaşmayı değil, belki uzlaşma çabaları sırasında, etrafında biraz kuvvet toplamayı istiyordu. Bunu da Bismarc'la anlaşarak, esir düşmüş düzenli birliklerin serbest bırakılmasıyla yavaş yavaş sağlıyordu. Bunun için Paris'le Versay arasındaki çatışma kaçınılmazdı, ve bunun sonucu Milli Muhafız Teşkilâtı Merkez Komitesi, Komün seçimleri yapılıncaya kadar geçerli olmak üzere 18 Mart 1871 de Paris'in yönetimine el koydu. Milli Muhafızlar Merkez Komitesi halkın gerçek duygu ve ihtiyaçlarını bilen proleterlerden oluştuğu için, şehir üzerinde kesin bir otoriteye sahipti. Thiers kuvvetleri Parisi terkederek Versay'a çekildiler.

Şehirde de muhtemel bir saldırıyı önlemek amacıyla barikatlar kurulmaya başladı. Böylece 18 Mart 1871 de Proletarya Paris'in yönetimine el koymuş oldu.

«Komün, kendiliğinden gelme bir harekettir. Kimse, Komün'ü örgütlü ve bilinçli bir şekilde hazırlamış değildir. Almanya'ya karşı başarısız bir savaş, muhasara sırasındaki mahrumiyetler, proletarya saflarındaki işsizlik, daha aşağı orta sınıf saflarında tahripler, kitlelerin üst sınıflara ve alabildiğine beceriksiz makamlara karşı duyulan kırgınlıkları, payına düşenden memnun olmayan ve başka bir toplumsal sistem için çabalamakta olan işçi sınıfındaki müphem kargaşalıklar, Milli Meclis'in reaksiyonerlerden müteşekkil olması ki, bu, cumhuriyetin kaderi hakkında endişelere yol açıyordu», işte bütün bunlar 18 Martta Paris halkını ayaklanmaya iten nedenlerdi. Ve «ayaklanma, iktidarı umulmadık bir şekilde, Milli Muhafız Birliğinin, emekçi sınıfın ve emekçi sınıfı ile yandaşlık etmiş olan küçük burjuvazinin ellerine teslim etmişti.»

Milli Muhafızlar Merkez Komitesi, 26 Mart Komün seçimlerine dek Paris'i yönetmiştir. Komite kendi arasından çeşitli bakanlıklara atamalar yapmış ve Paris halkına bildirisinde: «Hükümet olmak iddiasında olmadığım, ihanet eden hükümetin işbaşından uzaklaştırıldığını söylemiş» ve yapılacak Komün seçimlerinde, yalnız başkentin ve cumhuriyetin değil, aynı zamanda bütün Fransa'nın da selâmeti adına, tanınmış, fedakâr, zeki, namuslu ve cesur cumhuriyetçileri «sosyalistlere oy vermeye» çağırmıştı. Merkez komitesine ilk muhalefet Versay'dan ve Paris'in içinden çeşitli belediyelerden ve de özellikle burjuva çevrelerden gelmiştir. Fakat komite bu konuda kararlı davranarak belediyeleri teker teker işgal etmiş ve oralarda komite delegelerini başa geçirmiştir.

26 Martta yapılan seçimlerde seçilenler 28 Martta açıklanmış ve Milli Muhafızlar Merkez Komitesi görev ve yetkilerini komün meclisine devretmiştir. Komün kendi arasında bakanlık görevini görecek komitelere ayrılarak idari şemayı düzenlemişti. Alınan karara göre, komün üyelerinden itibaren aşağıya doğru tüm kamu hizmetleri «emekçi ücretleri» seviyesinde ücretlerle karşılanacaktı. Yargıçlar ve adli memurlar, diğer kamu hizmetlileri gibi seçimle göreve gelecek, sorumlu sayılacak, ve azilleri mümkün olacaktı.

Paris Komünü, Fransa'nın bütün büyük sanayi merkezleri için bir örnek olacaktı. Komünal rejim kurulduktan sonra, taşrada da eski merkezileşmiş hükümet, yerini üreticilerin muhtariyetine verecekti. Komünün geliştirmek için fırsat bulamadığı kabaca bir genel örgütlenme taslağı şöyleydi: En ufak taşra köyünde bile politik biçim komün olacak ve kırsal bölgelerde daimi düzenli ordu yerine, hizmet süresi kısa olan milli milis gücü olacaktı. Her bölgenin kır komünlerinin ortak meselelerinin idaresi, merkezi kasabada kurulacak olan temsilciler meclisine bırakılacak ve bu bölge meclisleri Paristeki Milli Murahhas heyetine delegelerini yollayacaktı. Vekillerin her an azli mümkün olacak ve vekil, seçmenlerin kesin talimatına bağlı kalacaktı.

Komün 18 Mart devrimi hedeflerini: «Cumhuriyetin kabulü, sağlamlaştırılması..., Komünün mutlak muhtariyetinin bütün Fransa bucakları için yürürlüğe giren ve bu muhtariyete, Fransız birliğini sağlamak için sözleşmeye

katılan bütün bucakların karşılıklı eşit müdahale hakkından başka hiçbir sınır tanımaması» ve «Proletaryanın köleliğine, vatanında sefalet ve felâketine yol açan eski liberal dünyanın, köhne hükümet biçiminin, militarizmin, bürokratizmin, sömürme düzeninin, monopol köleliğinin ve imtiyazlarının sonu...» olarak açıklamıştı.

Komün, 2 aylık ömrü süresince emekçilere dönük çeşitli uygulamaları, kendi deneyimleri içinde bularak yürütmeye çalışmıştır. Bunlar:

1 — Milli Muhafızlar Birliği Merkez Komitesi, Paris ahlâk zabıtasını dağıtmıştır.

2 — Komün askere alma işlemlerini durdurmuş ve muvazzaf orduyu lağvederek yerine bütün sağlam yurttaşların katkısı gereken Milli Muhafızlar Birliğini yegâne silâhlı kuvvet olarak ilân etmiştir.

3 — Kilise ve devlet birbirinden ayrılmış, din işlerinin bütçesi kaldırılmış, kilise malları milli servet ilân edilmiş ve okullardan dini sembol, resim, dogma ve dualar kaldırılmıştır.

4 — Belediye emniyet sandıklarına borç alabilmek için yatırılmış ve ödenmediği için satılacak olan bütün eşyaların satışı ertelenmiş ve daha sonra durdurulmuştur.

5 — Çalışması imalâtçılar tarafından durdurulan, imalâthanelerin sayımının yapılması, işletmelerin yönetiminin o zamana kadar o iş yerlerinde çalışmakta olan işçilere emanet edilmesi ve bunların kooperatifler şeklinde birleşerek sonra da daha büyük bir federasyon halinde örgütlenmeleri öngörülmüştür.

6 — Fırın işçilerinin gece çalıştırılmaları yasaklanmıştır.

7 — İmalâtçıların, işverenlerin, ceza olarak işçilerin ücretlerinden para kesme işlemleri yasaklanmıştır.

8 — İşçilerin sömürüldüğü birer şebeke haline gelen işçi ve iş bulma büroları lağvedilmiş ve bu görevler Paris'in 20 ilçesinin belediyesine devredilmiştir.

9 — İşçilerin birer sömürülme mekanizması olan Emniyet sandıkları lağvedilmiştir.

10 — Komüne seçilmiş bütün yabancı uyrukluların görevlerinde kalması kabul edilmiştir.

11 — Bonapart zamanında, savaşlarda elde edilmiş toplardan «zafer abidesi» olarak yapılmış «Vendome sütunu» halklar arasındaki beraberliğin ve kardeşliğin, hakim sınıflar tarafından bozulmasının sembolü olduğu gerekçesiyle kaldırılmıştır.

Bütün bu tedbirler, Komünün, dağınık, bilinçten yoksun, örgütsüz ama emekçilerin menfaatlerini gözetmekten gelen bir «birlik» içindeki kararlarıdır. Bunlar komünün 2 aylık eylemi süresinde olaylar içinden çıkarılmış ve bürokrasinin tasfiyesinin belirsiz adımlarını, halkların kardeşliğini ve enternasyonali, işçi sınıfının temel dönüşüm isteklerini kapsayan kararları olmuştur. Ama bir yandan Komünün hazırlıklı, belli bir programı olmamasından, işler çoğaldıkça, tedbirlerin artması ve bunlara öngelmekte çekilen zorluk; beri yandan Versailles'da kendini toplayan burjuvazi'nin baskıları giderek Komün yöneticilerini daha programsız, daha birlikten uzak uygulamaya itmiştir. Bunun sonucu Komünde Blanquist aşırıcıların hakimiyeti giderek artmış-

tır. Enternasyonalcilerin ve Milli Muhafız Teşkilâtının tüm itidal önerilerine karşı aşırıların karmaşık eylemleri, Komünün direnç gücünü azaltan unsurlar olmuştur.

Beri yandan Thiers, Bismarc'la anlaşarak, harpte esir düşmüş Fransız asker ve subaylarının serbest bırakılmasını, Alman işgalindeki bölgelerden geçiş hakkı alınmasını sağlayarak önemli bir düzenli orduyu yeni baştan kurmuştur. Bu kuvvetlerle, Thiers Paris üstüne yürüdü. Dağ toplarının öldürücü darbeleri, önce Paris dışındaki birlikleri, daha sonra barikatlar arkasındaki kahramanca ama umutsuz direnişi yoketti. Mayıs boyunca, sokak sokak, barikat barikat yapılan ve her türlü efsaneleşmiş mücadelenin örneklerine rastlandığı umutsuz savaş, kahraman Paris Komününün ve onun fedakâr yürekli proletaryasının sonu oldu.

28 Mayıs 1871 de Thiers'in birlikleri son barikatlardaki ateşi de susturdular. Ve Paris'in üstünü burjuvazinin siyah gölgesi örttü. Bundan sonra, Thiers'in burjuva hukuk yasaları içindeki (!) mahkemeleri geldi. Bütün çarpışmalar içinde sadece 2000'e yakın Komüncü ölmüş olduğu halde, gelişi güzel duruşmalarla 26.000'e yakın Komüncü, kurşunla, asılarak ve mitralyözlerle topluca öldürüldüler.

KOMÜN ÜZERİNE :

Komün yapabildiği, yapamadığı şeylerle, ama mutlak olarak Paris proletaryasının «emekçi sınıfın toplumsal öncülüğe sahip tek sınıf olduğunu gösteren ilk ayaklanma»nın sahibi olduğunu göstermesiyle işçi sınıfı tarihine geçmiştir.

Onun için Marks; Fransa'da Komün hareketinin başarıya ulaşacağına inanmadığı halde, bunun «göğe saldırıya geçme» olduğunu söyleyerek, Komüncüleri uyarmasına rağmen, sadece yığınların giriştikleri mücadelenin kahramanca yönünü öğmekle kalmamış, yapılması gerekeni yaparak Komün denemesinden çıkarılacak sonuçları çıkarmaya çalışmıştır. Marks'ın bu çabaları sadece teori plânında olmamış, Enternasyonalcilere öğütlerde bulunarak, dünya kamu oyunu Versay'cılara karşı uyarmak ve Komünün yıkılışından sonra kaçanlara yardım ederek fiilen de desteklemiştir. Daha sonra Engels ve Lenin, Marks'ın «Fransa'da İç Savaş»ını inceleyerek, Komün denemesinin eleştirisini ve yorumlanmasını bütünlemişlerdir. Böylece Komün işçi sınıfı mücadelesi içindeki yerine oturtulmuş ve deneyimleri daha sonraki mücadelenin ve teorik çalışmaların en verimli kaynaklarından biri olmuştur.

Komünün niteliğini, oluşum süreci içinde gözlemek mümkündür. 1830'lardan beri işçi sınıfının çeşitli mücadeleleri, örgütlenme düzeyi, ve üzerindeki ideolojik etkiler bu niteliği oluşturur. Komün üzerinde temel etkiler Blanquistlerin ve Proudhon'cuların etkileri olmuştur. Bilimsel sosyalizmin etkilerinin hissedilmediği ve daha çok küçük burjuva sosyalizmi niteliğindeki Komün hareketi, tüm olarak, Paris proletaryasının ve emekçilerinin kendiliğinden gelme hareketlerine dayanır. Bunun temelinde, işçilerin örgütlenmelerini, disiplinli mücadele yöntemlerini, esaret ve hürriyetlerinin kısıtlanması olarak alan Proudhoncu düşünceleri aramak gerekir.

Paris Komününün muzaffer olamayışı nedenlerinin içinde, Komünün önceden programsız, örgütsüz oluşunu ve bu yüzden gerekli kararlarını zama-

nında alamayışını zikredebiliriz. Bu, işçi sınıfı mücadelesi içinde Proudhonculuğun da mezara götürülmesi sonucunu getirmiştir. «Küçük köylü ve zanaat ustasının sosyalisti olan Proudhon, dernekçilikten nefret ediyordu. Dernekçilikte yarardan çok zarar görüyor, işçinin hürriyetine ayak bağı olduğundan ötürü de tabiaten kısır, hatta zararlı olduğunu söylüyordu.... işçi derneklerinin geçerli olduğu yerler demiryolları gibi büyük endüstri ile büyük kuruluşlardı. Bunlara Proudhon istisnai durumlar adını veriyordu.... 1871 geldiğinde, büyük endüstri, el sanatlarının merkezi olan Paris'te bile istisnai olmaktan çıkmıştı. Öyle ki Komünün en önemli kararıyla büyük endüstrinin, hatta, imalâtın organizasyonu tesis ediliyordu. Bu her fabrikada işçi derneklerine dayanmakla kalmıyor, bu dernekleri de daha büyük birlikler içinde toplamayı öngörüyordu. Öyle bir örgütlenme ki Marks'ın «İç Savaş»ta, bihakkın söylediği gibi, sonunda zorunlu olarak, Proudhon'un doktrinini tam aksine, yani komünizme götürecekti. Bundan dolayı Komün, Proudhoncu sosyalizm okulu'nun mezarı oldu....»

Komünün ele geçirdiği siyasal iktidarı kullanabilmesi ve işçi sınıfı iktidarını pekiştirebilmesi için gerekli program ve örgütten yoksun oluşu, onun, siyasi iktidarını pekiştirebilecek hareketlerin son derece belirsiz ve karışık bir şekilde cereyan etmesi sonucunu getirmişti.

«Proletarya, eski rejime başkaldırmakla, üzerine, biri milli, diğeri sınıf niteliği taşıyan iki görev almış oluyordu: Fransa'nın Alman istilâsından, işçilerin de kapitalizmden sosyalist kurtuluşları. Bu iki görevin birliği, Komüne has bir niteliktir... Enternasyonal'in 1870 Eylülünde çıkan manifestosunda Marks, Fransız proletaryasını sahte bir milli ideale saplanmamaları için uyarıyordu. Büyük İhtilâlden beri derin değişiklikler vuku bulmuş, sınıf uzlaşmazlıkları keskinleşmişti. O sırada ihtilâlci ulus, Avrupa'nın gericiliğine karşı mücadelede birleşebiliyordu. Ama artık, proletaryanın menfaatlerini birleştirmesine imkân yoktu. Milli çöküşün sorumluluğu burjuvaziye ait olmalıydı. Proletaryanın görevi ise emeğin, burjuvazinin boyunduruğundan kurtuluşu için savaşmaktı...»

Bu gerçeğin, yani asıl mücadelenin bir sınıf mücadelesi olduğu gerçeğinin Komünce zamanında kavranamaması ve gerekli tedbirlerin alınamaması, Komünün daha sonraki hatalarına da sebep olmuştur. Komün ancak, Versay'ın Prusyalılarla yaptığı yüz kızartıcı anlaşmadan sonra, burjuva «yurtseverliğinin» mahiyetini kavrayabilmişti.

Ama bu kavrayışın örgütlü davranış ve mücadele biçimine dönüşmesi için zaman az olduğundan hatalar devam etmiştir.

«Yapılan iki hata, bu fevkâlade zaferin meyvalarını tahrip etti. Proletarya yarı yolda durdu. «Gaspedenleri gaspedeceği» yerde, ortak bir milli görevin birleştirdiği ülkede daha yüksek bir adalet tesis etmenin hayaliyle doğru yoldan çıktı. Örneğin banka gibi kurumlar devr alınmamıştı. Üstelik «âdil mübadele» v.s. gibi Proudhoncu teoriler sosyalistler arasında halâ, revaçtaydı. Proletarya'nın ikinci hatası, ifrata varan alicenaplığı oldu. Düşmanlarını yok edeceği yerde onları ahlâki yönden etkileyerek yola getirmeye çalıştı. İç savaşta dolaysız askeri harekâtın önemini takdir edemedi. Versay'a karşı kararlı bir taarruzda proletarya'nın tereddüdü, Versay hükümetine karanlık güçleri toplayacak ve Mayıs'ın o kanlı haftasına hazırlanacak kadar vakit

kazandırmış oldu.» Oysa, kiraların ödenmesi, borçların ertelenmesi tedbirleriyle orta sınıfın da desteğini almıştı ve köylülere «yegâne umut» olarak görünüyordu. Çünkü Komün köylülere, «savaşın bedelinin, savaşın kışkırtıcıları tarafından ödenmesinin gerektiğini» belirtiyordu. Ve bu 1815'den sonra 1 milyonluk tazminat ödeyen köylüye çok uygun geliyordu. Burjuvazi de,. Paris, taşra ile üç ay serbestçe temas ederse, genel bir köylü ayaklanmasının başlıyacağını biliyordu. Paris'in polis ablukası altında tutulması endişesi de bu korkulardan ileri geliyordu. Ayrıca, Fransız Merkez Bankasına el konulması, burjuvazinin karşısında en önemli silâh olacaktı.

Bütün bunlar yapılamadı. Ve Versay, Bismarc'la anlaşıp güçlerini toplayınca, proletaryanın etrafındaki tüm güçler, küçük burjuvazi Versaydan yana döndü ve Komünü sonuna kadar savunmak sadece proletaryaya kaldı.

Komünün işçi sınıfına getirdiği en önemli deneyin, işçi sınıfı iktidarı için, siyasi mekanizmayı burjuvaziden devralıp, proletarya lehine işletmenin imkânı olmadığı ve bunun için yeni siyasi mekanizmanın kurulması gerektiğini öğretmesiydi. Marks ve Lenin bu sonuç üzerinde, Komünün deneyimlerinden yararlanarak teorik sonuçlarını geliştirmişlerdir. İşçi sınıfı iktidarının, merkezi burjuva devlet örgütlemesi yerine, yeni bir örgütlemenin kurulmasıyla sağlanabileceğini ve bunun somutlaşmış örneğinin Komünde görüldüğünü belirtmişlerdir. Komünist Manifestoda gerekli bulduğu tek «düzeltmeyi» Marks, Komüncülerin devrimci deneyiminden ilham alarak yapmıştır. Manifestonun 24 Haziran 1872 tarihli önsözünde Marks ve Engels, «Manifestonun programının» bazı noktalarının bugün artık eskimiş olduğunu kabul ediyorlar. Ve sözlerine şöyle devam ediyorlar:.... Komün «işçi sınıfının devlet mekanizmasını hemen kolayca zaptederek onu «olduğu gibi» kendi öz amaçları için harekete geçiremeyeceğini ispat etti....»

Ayrıca Marks bunu 12 Nisan 1871'de, yani Komün sırasında Kugelma'na şöyle yazıyordu:

«Benim 18 Brumaire'imi tekrar okuyacak olursan orada, Fransa'da ihtilâlin herşeyden önce, bürokratik ve askeri mekanizmayı bir elden diğerine geçirmesi değil -şimdiye kadar yapılmış olan hep budur- bu mekanizmayı «kırması» gerektiğini belirttiğimi görürsün. Kıta üzerinde gerçek bir halk devriminin ilk ve vazgeçilmez şartı budur. Paristeki kahraman arkadaşların yapmaya çalıştığı işte budur.»

Paris proletaryası iktidarı ele geçirir geçirmez aldığı ilk tedbirler arasında, sürekli ordunun yerine, eli silâh tutan bütün Paristlilerin oluşturduğu Milli Muhafızlar Birliğini koyması, tüm kamu hizmetlerinin seçimle gelen ve azledilebilen bir sistem içinde görülmesi, bunlar için verilecek ücretlerin işçi ücretlerinden yüksek olmamasını kararlaştırmak vardı. Ayrıca böylesi bir idari şemanın taşra komünleri için de uygulama projeleri, işçi sınıfı iktidarında, bürokratizme karşı mücadelede atılan yeni adımlar olmuştur.

Bürokrasinin yıkılması zorunluluğu Komün deneyimlerinin getirdiği bir olgudur. Komün tesirli ve etkin bir meclisle, yasama ve yürütme yetkilerinin toplanması gerektiğini göstererek, bunun yol göstericisi olmuştur.

«Bürokrasiyi, bir hamlede, her yerde ve tümüyle ortadan kaldırmak söz konusu olamaz. Ama eski idari mekanizma ortadan kaldırılabilir ve yerine

yeni bir düzen kurarak bürokrasinin yavaş yavaş ortadan kaldırılmasına çalışılabilir. İşte bu, ütopya değildir. Bu, Komünün verdiği derstir.

Komün, emeğin ekonomik özgürlüğüne kavuşabilmesinin nihayet bulunmuş olan şeklidir.»

Komün bütün hatalarına, bütün tecrübesizliğine rağmen, büyük proletarya hareketinin muhteşem bir örneği olarak, tarih içindeki şerefli yerini almıştır.

Komünün proletaryanın genel mücadelesindeki önemi, ağır olan kayıp ve fedakârlıklarını telâfi etmiştir. Bütün Avrupa işçi hareketlerini canlandırmış, burjuvazinin sınıf niteliğini iyice ortaya çıkarmış, ortak milli hedefler uğruna burjuvazinin çalışabileceğine dair inançları yıkmış ve proletaryaya sosyalist devrimin görevlerini somut bir biçimde ortaya koymayı öğretmiştir.

«Emekçi Paris ve Komünü, yeni bir toplumun şanlı konakçısı olarak her zaman, en yüce duygularla anılacaktır. Şehitlerimizin aziz hatırası, işçi sınıfının geniş kalbinde saygıyla muhafaza edilmektedir. Komünü telef edenleri ise tarih ebediyen teşhir etmek üzere bir camekâna yerleştirmiştir. Ve papazların bütün duaları onların günahlarının kefaretini ödemeye yetmeyecektir.»